

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jul i Nordsjælland

Maleren *Christian Faarup*, der de sidste Aar har boet i Lindholm ved Slangerup, udstillede i 1951 hos »Kammeraterne« sit Billede »Havehuset«, der nu tilhører Bryggeriet »Stjernen«.

JUL I NORDSJÆLLAND bringer side 5 en Karakteristik af denne Kunstner, skrevet af Forfatteren *Svend Rindholt*.

ANKER SENIOR

NYT GASKOMFUR I
MODERNE DESIGN

RENT I ET
SNUPTAG

STORT PRAKTISK
OPBEVARINGSSKAB

TIL FLASKEGAS
ELLER BYGAS

KGL. HOFLEVERANDØR

D ♦ F ♦ J

DE FORENEDE JERNSTØBERIER A/S

JUL I NORDSJÆLLAND

UDGIVET AF
ERLAND GRIBSØ OG ERIK GRIBSØ

1961
ENOGTYVENDE AARGANG

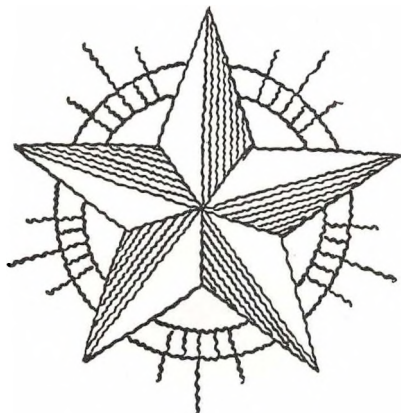
HILLERØD
C. NORDLUNDES BOGTRYKKERI
OSWALD TERKELSEN

INDHOLD

Den usynlige Gæst. Af Emus Jensen	3
Stjernesvær. Af P. P.	4
Stilfærdig Kunstner i Lindholm. Af Svend Rindholt	5
Halsnæs-Frederiksværk Birks første Dommer var fra Norge. Af Erland Gribso	9
Dyrene og den nordsjællandske Jul. Af Max I.	10
Hillerød-Haandværkernes Mesterstykker paa Slottet. Af Borella-Hansen	12
Min private Julegryde. Af Erik Gribso	18
Det gamle Apotek i Helsingør. Af Max Iversen	20
Orglet, der sank i Grus med Frederiksborg Slot. Af Niels Friis	22
Et Par Meter Elastik. Af M. W.	25
Nordsjællandske Skæmtesprog	27
Julenissens Avislæsning	28
Et nordsjællandsk Vartegn. Ved Niels Pedersen, Udsholt	29
800 Avlsdyr græssede paa Gribskovs Vange. Af Morten Wiberg	30
Gribskovs forsvundne Landsbyer. Af M. W.	32
Min Barndoms Jul paa Jægerspris. Af J. P.	33
I Gøngernes Egn med nordsjællandske Minder. Af Erik G.	34
Julestue - og andet ulovligt i Nordsjælland. Af Den gamle Bonde	37
Slotsfiskeriet ved Kronborg - en Epoke er forbi. Af S. S.	38
Selsøs hvide Dame - var hun pæn og agtværdig? Af Heinrich Krock	39
Fornem Kunst paa »Havreholm«. Af Svend Rindholt	40
Julebrevet i Bornholmeren. Af Jørgen Borsholm	41
Nordsjællandsk Digt om Høhoeriet paa Frederiksborg. Af Ole Nielsen.	45
Den store Kunstners lille Monument	47
»Kulkrigen« i Nordsjælland	47

★

Eftertryk
af Artikler i »Jul i Nordsjælland« kun tilladt i Uddrag
— og mod Kildeangivelse.

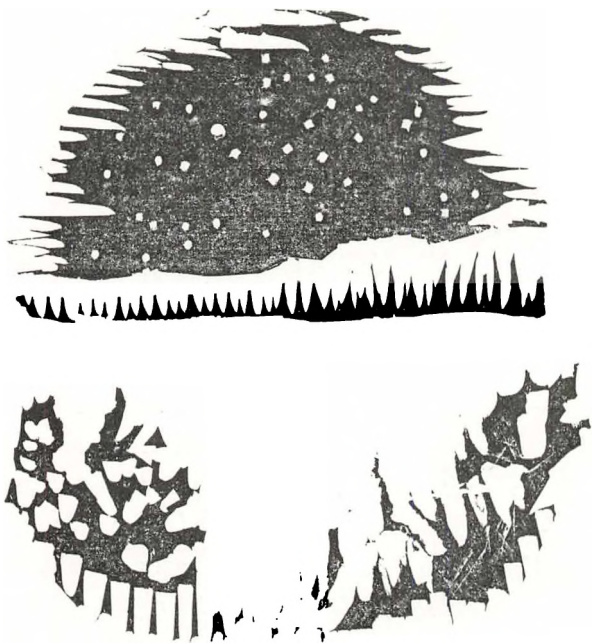

Den usynlige Gæst

*N*aar skeptiske Naturer vil tvinge os andre til at indrømme, at der er gaaet Inflation i Julen, har vi nogen Ret til at tro, at de ikke har mødt Julens Aand, og at de ikke kan se, hvad der gemmer sig bag Julens Facade. For selvfølgelig er Juletræet kun en Gran, hentet inde fra Skovens hvide Rige til en moderne Lejlighed, og Julekortene er seriefremstillet, og meget af den saakaldte Juletravlhed er reelt kun et hektisk forøget Forretningstempo, men hvordan man nu end ser paa det, er Julen i sig selv en Virkelighed, som Mennesker ikke har skabt. Den er en Gæst fra en anden Verden, der for en Stund lægger sin Vej om og færdes usynlig gennem de travle Gader og paa de stille Villaveje, i Storbyernes Myretuer og i de ensomme Huse. Den ses ikke, men dens Nærværelse mærkes som en uforklarlig Atmosfære, der skaber den korte, graa Vinterdag om og paavirker Menneskesindene, saa de uden at kunne sige, hvorfor, tænker og føler og handler anderledes end til daglig. Det kølige Øje kan fyldes med Taarer ved at se et prunkløst Kort, og den nøgterne Stemme kan pludselig blive varm og udbryde: Det var nu pænt af ham eller hende at huske os! Og kniber det med Trofastheden til Hverdag over for dem, der er ude af Øje, bliver Erindringen skærpet, og de glemte bliver husket, enten man sender en Julehilsen eller smykker en forsømt Grav. Og kan man klare sig til Hverdag med at betale sin Skat og lade det offentlige tage sig af det, man kalder Forsorgen, så føler man paa een Gang, at der er Pligter, man ikke kan betale sig fra, og der er Nød, som kun kan lindres rent personligt ved at vise Medfølelse og Barmhjertighed over for et Medmenneske, hvis Forhold af en eller anden Grund appellerer til vort Hjerte. Og selv de, der føler sig sat udenfor til Hverdag, — som Livets Stedbørn, eller er blevet ensomme af andre Grunde og ikke kan faa Kontakt med andre og ikke venter sig noget, og ikke tror paa noget, fordi de er blevet skuffet saa til, — ogsaa de ændrer i nogen Maade deres Syn paa Livet og Menneskene og faar pludselig Grund og Trang til at bruge Ordet Tak. De er ikke mere udenfor, men er blevet draget ind i en Sfære, der aander af Medmenneskelighed og Respekt for Livet. Saa kan man sige, hvad man vil, om Velgørenhed og Barmhjertighed, — den har dog sin Mission, naar den kan tå lidt af Isen i Hjerter, der er ved at fryse til, og faa dem, der har afskrevet deres Tro paa Livet, til at indrømme over for sig selv, at Godheden og Medfølelsen alligevel lever, siden den har kunnet finde ind til de Steder, hvor disse Mennesker har gemt sig. Jo, — Julen har en mærkelig Magt til at vende op og ned paa Menneskene og deres Begreber.

Er der gaaet Inflation i Julen? Er den sat ud af Spillet eller druknet i den ydre Travlhed? Det er den ikke, og den vil aldrig blive det. For Julen er i sig selv en levende Magt, der kommer fra et andet Rige og gæster Menneskene og besejrer dem og henter det bedste i dem frem, ligegyldigt hvor dybt Hverdagene har begravet det. En usynlig Gæst, men alligevel en Realitet, hvis Identitet Kaj Munk har røbet, da han sagde: „Julen er den Tid, hvor Gud og Menneskene er hinanden nærmest“.

EMUS JENSEN.

Stjerneskaer

Der tindrer saa mangen en Stjerne
i Nætternes evige Ro, —
som sølverne Støv er de kastet
hen over den himmelske Bro.

Naar Brystet er Flammer af Vrede,
og Sindet er fuldt af Begær, —
da sænker sig stille en Svaling
af Mildhed fra Stjernernes Skær.

STILFÆRDIG KUNSTNER I LINDHOLM

MALEREN CHR. FAARUP,
EN SKILDRER AF GRAALYS OG VINTERVEJR

Af
SVEND RINDHOLT

Kunstnere bliver let Forgrundsfigurer. Det er til Offentligheden, de henvender sig med dét, de — paa den ene eller anden Maade — kan præstere, og det fører ikke alene til offentlig Omtale og Bedømmelse, men ogsaa i mange Tilfælde til personlig Kontakt med interesserede Kredse, hvor de bliver Genstand for særlig Opmærksomhed, undertiden Forøgelse.

Der er imidlertid enkelte, som unddrager sig al anden Opmærksomhed end den, Kritikken i givet Fald ofrer paa deres Arbejde. De foretrækker at leve og virke nærmest i Ubemærkethed. Det er gerne Skribenter eller Billedkunstnere, og de indretter sig som Regel

Chr. Faarup under Studieophold paa Lysebu ved Oslo i 1958.

i landlige Omgivelser, fjernt fra befærdede Strøg, for dér at kunne virke i al Stilfærdighed, uden indtrængende Forstyrrelser.

Til disse enkelte hører Maleren *Christian Faarup*. Han har, efter en Række frugtbare Aar paa Fyn, bosat sig i Lindholm ved Slangstrup. Han trives bedst i Ensomheden, baade som Menneske og som Maler, og paa dét Sted, han har fundet frem til, søger han ikke forgæves efter Arbejdsfred.

Lindholm, der indtil for faa Aar siden var Station paa Slangstrupbanen, kender ikke til Sommergæster eller Nybyggere, og i denne Egn har Chr. Faarup da ogsaa fundet en Boplads med baade en Motivkreds, der byder ham rige Muligheder, og en Ramme om den daglige Tilværelse, der stemmer overens med hans Væsens Natur — afdæmpet og tilbageholdende som han er.

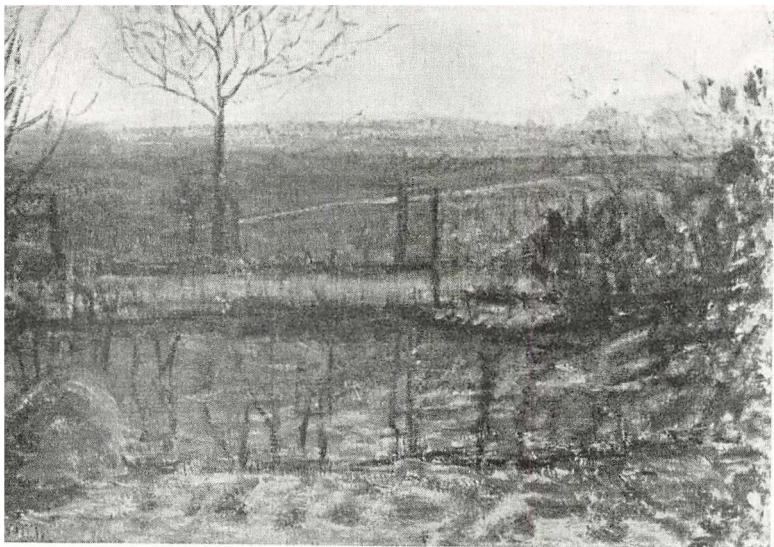
*

Christian Faarup er Jyde, født i Dollerup ved Viborg 27. August 1914. Han var dog kun fire Aar, da Familien flyttede til Fyn, og her har han boet og virket, indtil han for faa Aar siden slog sig ned i Lindholm.

Han er opvokset under smaa Kaar, og det har sat sit Præg paa ikke alene hans Væremåde og Livs-

Vinterdag bag Husene. 1953.

Foraarslandskab. 1960.

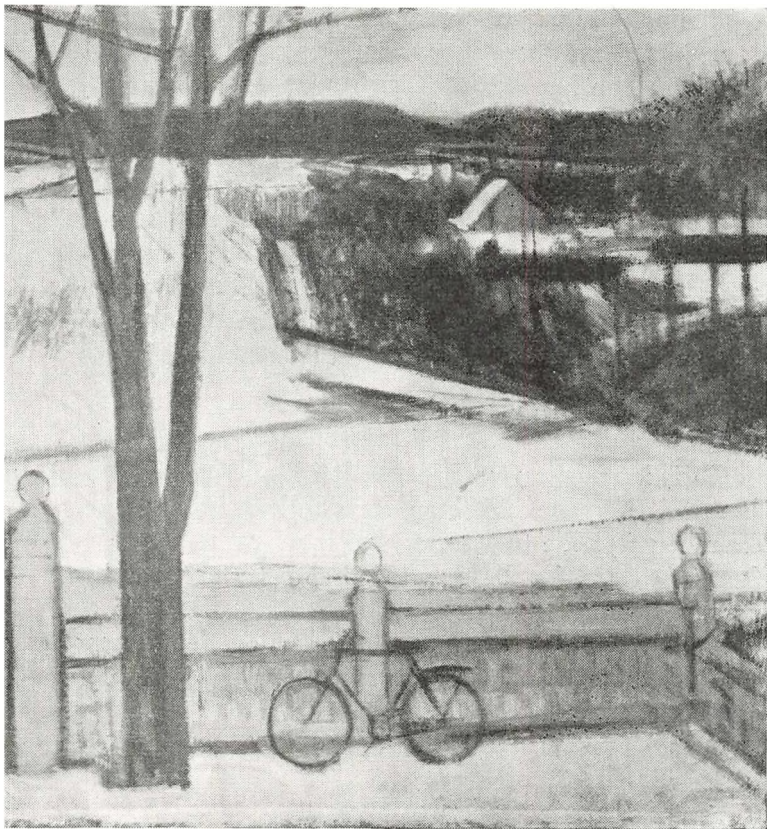
indstilling, men ogsaa paa hans Maleri under skiftende Faser. Som han selv har udtrykt: »Min Barndom vil vedvarende komme til at spille ind i mit Arbejde.«

Begge Forældrene maatte slide haardt i det med Landarbejde for at bjærge Føden, og Drengen — overladt til sig selv — fordrev Tiden med at tegne. Chr. Faarup siger herom: »Det, at jeg blev Maler, spirede af de lange, ensomme Timer derhjemme.«

Faderen døde, da Christian var i Konfirmationsalderen. Tjenestedreng havde Sønnen været paa Gaarde i Vester Aaby-Eggen; nu kom han i Malerlære og gik i teknisk Skole i Aarup.

Nogen Uddannelse som Kunstner har Chr. Faarup aldrig faaet. Men Billedmaleri optog ham stærkt, og i 1943 slap han første Gang gennem Censuren paa

Vinterlandskab 1960.

Kunstnernes Efteraarsudstilling og fik to Ting antaget. Allerede i 1947 fik han sit Gennembrud. Hans Maleri »Vinterdag ved Vinduet« blev solgt til Undervisningsministeriet, og Kritikerens *Leo Estvad* gav ham i B.T. nogle særdeles anerkendende Ord med paa Vejen: »Chr. Faarup, en lille, blank Guldfisk, som har svømmet den lange Distance fra Odense til København, viser os et nydeligt Billede af en Vinterdag ved Vinduet. Det er 18 Karat ægte i sin Uskyld, gid Faarup aldrig maa lade sig distrahere af anderledes tænkende og vedblive at male saa purt og rent . . . Faarup ligner ingen andre paa Efteraarsudstillingen . . . Hans Billeder »Gaden« og »Kolonihaver« bekræfter Indtrykket af en oprindelig kunstnerisk Evne.«

Kun en Maaned senere blev Kunstneren Medlem af Sammenslutningen »17 i alt«, der arrangerede Udstilling paa Charlottenborg. Atter lød Lovord i Pressen, hvis Kritikere fremhævede Chr. Faarups store Oprigtighed, det sanddrø i Skildringen af bl. a. »Kolonihavernes pittoriske Detaljer«, samt Farvernes usædvanlige Klarhed og Lyskraft.

Samme Indtryk gjorde Chr. Faarup ligeledes det følgende Aar, December 1948, da *Erik Clemmesen* i Kristeligt Dagblad betegnede ham som »den overstadig fine Kolorist«, medens *Bertel Engelstoft* bl. a. skrev i Information: »Han opsøger ikke Idyllen, men finder Poesien ved Alfarvej. Blandt de unge Kunstnere, som har vendt de artistiske Paradokser Ryggen for at koncentrere sig om et ligefremt og virkelighedsnært Maleri, hører Chr. Faarup til de mest talentfulde.«

Endnu engang, i 1949, udstillede den unge Kunstner paa »17 i alt«, og han blev stadig modtaget med Hæder. Saaledes skrev *Leo Estvad* i B.T.: »Han vokser støt og roligt og udstiller denne Gang et smukt Aftenbillede med gule Skyer, der røber fint Malersind. I Aar er han den bedste af de 17.«

I øvrigt havde *Kai Flor* kort forinden — om en Udstilling i Odense — skrevet i Berlingske Tidende: »Efteraarslys i Haven« er et Billede, der er malet furioso, som det hedder i Musiksproget, med et rytmisk Brus og en Farveglød, der er sjælden hos os. Og det lille Barnebillede »Jane i Liggestol« er en hel Solstraale for sig, fanget af en Malerpensel, som selv en stor Impressionist ikke behøvede at skamme sig for.«

*

I 1950 solgte Chr. Faarup paa Den fynske Foraarsudstilling sit store Maleri »Sommerdag paa Altanen« til Ophængning paa Stiftsmuseet i Odense, og i 1951 udstillede han første Gang hos »Kammeraterne«, foreløbig som Gæst. Han blev Medlem tre Aar senere.

Man skulle mene, at dermed var Vejen fremover banet uden særlige Hindringer. Men Chr. Faarups videre Udvikling viser noget andet. I de følgende Aar blev hans Udstillingsarbejder anderledes bedømt eller værds-

sat, og han selv kom to Gange til ny Erkendelse, naar han overvejede sine Hensigter og gav sig til at efterprøve sine Udtryksmidler.

Han kunde nok udtale: »Noget af det centrale, jeg arbejder med, er de smaa Tings Betydning... En Stump Havejord, en Fugl og en Blomst har paa mig samme ansporende Virkning som paa andre Folk Synet af mægtige Bjerglande.« Men han kunde ogsaa — som den Sandhedssøger, han er — blive betænkelig ved at være alt for velset for visse af sine Motiver. Maaske ligger til Grund en Opfattelse, som Chr. Faarup har udtrykt saaledes: »Hver Gang, man dyrker Tingene ensidigt, kommer Kunsten til at halte.« I al Fald fandt han i Oktober 1951, netop da Adgang var aabnet til »Kammeraterne«s Udstilling, Anledning til at udtale i et Interview: »Jeg kunde godt være en rig Mand — mine Kolonihavebilleder slog an. Jeg kunde sælge saa mange, jeg kunde overkomme at male. Men en skønne Dag følte jeg ikke mere noget ved at male dem — og holdt op.«

Nu bør det her pointeres, at Chr. Faarup altid har taget sit Arbejde grumme alvorligt. Det bekræfter ogsaa hans lidt paradoksale Ord om, at »et Billede bestemmer selv, hvordan det vil males.« Han mener dermed, at det er indefra Afgørelsen skal komme med Hensyn til Maleriets Karakter og Udtryk. Derimod ikke fra Tilskyndelser eller Indtryk udefra, som man maaske slet ikke føler oprigtig Trang til, eller har naturlig Mulighed, for at realisere.

Hertil kommer, at Chr. Faarup, som *Ib Paulsen* har skrevet, i ingen Henseende er »et behændigt Menneſke«. Han arbejder tungt og langsommeligt, men grundigt og i strengeste Forstand ærligt. Selv har Kunstneren om sin Fremgangsmaade udtalt: »Jeg har Billeder, jeg har arbejdet paa i 3—4 Aar. Jeg udstiller dem meget nødtigt, før jeg har haft dem staaende i nogle Maaneder. Videre produktiv er jeg ikke. Men det er en Tilfredsstillelse, at jeg ved, jeg ikke har ladet Ting slippe ud, før jeg har gjort mit yderste.«

Set paa Baggrund heraf forstaar man bedre Chr. Faarups Indstilling til de smaa yndede Kolonihavebilleder og hans Modvilje mod at søge Fremgang ved at forfølge en for ham saa letvundet Succes.

*

Et andet Omslag i Chr. Faarups kunstneriske Bestræbelser satte ind kun faa Aar efter, da han tog sin sociale Indstilling som Maler op til kritisk Revision.

En stærkt udtalt medmenneskelig Fornemmelse har altid kunnet spores i hans Arbejder. Den har givet sig latente Udslag i hans Forstadsbilleder, i hvilke han, som fremhævet af *Johan Møller Nielsen*, tør male Murermesterhuse, beskidte Skure og kummerlige Haver netop saa fæle og triste, som de er, hvortil dog bemærkes, at de sjovt nok bliver kønne i al deres Grimhed. Men den sociale Medfølelse har ogsaa mere di-

Sommerdag paa Altanen. 1950.
Tilhører Fyns Stiftsmuseum.

rette og markant fundet Udtryk i vederhæftige Menneſkeskildringer som »En Vejarbejder« eller »Manden med Æblet«. Endelig har den vist sig i andre beslægtede Motiver, men med mere aabenlys Anklage. Og det er nok især disse sidste, der fremkaldte Omslaget i Malerens Indstilling — en Forkastelse af Motiver, hvorom Chr. Faarup har udtalt til *Ib Paulsen*: »Jeg følte mig paa et vist Tidspunkt færdig med Pusleriet i Naturen samtidig med, at det politiske spillede en endog meget fremtrædende Rolle i min Bevidsthed og kraftigere end nogen Sinde før stillede mig overfor Emnet: Mennesket og Miljøet. Da prøvede jeg rent bevidst at give mine Billeder politisk Tendens, eller om man vil agitatorisk Slagkraft, fordi det, der skete i Landets politiske Liv, ligesom havde indgaaet Forbindelse med noget i min Barndom, i Mindet om Uretfærdigheder, som ogsaa den Gang blev øvet... Men saa skete der det, at just disse Billeder, i hvilke jeg synes, det var lykkedes mig at opnaa visse kunstneriske Resultater, gjorde mig klart, at jeg simpelthen ikke er nogen Kampnatur og ikke kan bruge min Kunst som et Kampmiddel paa den Maade.«

*

Det var i store Træk, hvad Udviklingen førte med sig i Halvtredsernes første Halvdel i det rent person-

lige. Udadtil skete der, som nævnt, ogsaa Forskydninger. En vis Medgang maa søges i fornyet Salg til Undervisningsministeriet i 1954 og til bl. a. Københavns Kommune og Statsradiofoniens Kunstfond. Men de kritiske Bemærkninger blev andre end før. Det første Aar hos »Kammeraterne« tales der endnu om »En fin Jagttager af Livet i Provinsbyens Overdrev«, (Politiken) og »Ren og afklaret Kunst«, (Kai Flor). Men allerede det følgende Aar, 1952, bliver Meningerne delte. Ganske vist betegner *Johan Møller Nielsen* »Ateliærdøren i Foraarslys« som »et Størværk i ung dansk Kunst.« Men andre tager Forbehold og taler om »tørre Udsigter og Huse«.

I Aarene fremover er Kritikken bestandigt mere klieben med Anerkendelse, og i 1957 paapeges fra flere Sider, at nu er Farven ved »at gaa over Gevind«.

Om disse Udtalelser har øvet direkte Indflydelse paa det tredie og mest gennemgribende Omslag i Chr. Faarups Opfattelse af sine kunstneriske Opgaver, skal være usagt. Men der skete det, at han brød op fra Fyn, bosatte sig i Lindholm og her slog ind paa nye Veje, forsagede de lyse, opstemte farver og gav sig til at udforske den Tonerigdom, som findes ogsaa i Graalysen, i mørkstemte Vinterbilleder og i Menneskeskildringer, der er malet, saa de fremtræder med næsten grafisk Virkning, i en yderst maadeholden og afdæmpet Kolorit.

Nu bør det indskydes, at Graavejrsbilleder er forekommet ogsaa tidligere i Chr. Faarups Produktion ind mellem det mere solrige Maleri. Saa langt tilbage som i 1952 advarede Maleren forøvrigt mod at lade sig bjergtage af det alt for venlige og opstemte. Han sagde — i et Interview i Fyns Tidende: »Naar Folk vælger det lyse og behagelige i Billedkunsten frem for det reelle og sandfærdige, véd de ikke, at Billeder, som

i første Omgang kan støde, ofte efter nogen Tid vil aabenbare Værdier for Betragteren.«

Man kan heraf skønne, at det ikke er noget for Chr. Faarup fremmed og uvant, der nu optager ham. Og det bør retfærdigvis tilføjes, at noget, der »kan støde«, afgjort ikke præger Kunstnerens Maleri af i Dag. Rent artistisk er der ikke alene sket det, at Farverne er færre og i høj Grad neddæmpede. Men tillige, at Kompositionen er strammet, Formen forenklet og dermed er opnaaet en større ornamental Klarhed og for saa vidt ogsaa mere magtfuld Udtryksstyrke.

Hertil kommer, at Chr. Faarup, som den fødte Naturlyriker, han er, indfanger Tonevældet i ogsaa Graalysen og Vintervejret med den Sans for Farvefinhed, der før kendetegnede hans lyse Billeder. Han gør det klart for En, at ogsaa de mørke Billeder lever og aander, hvad enten Motivet er et Bakkedrag med Sne og sort Pløjejord, en siddende Kvindeskikkelse, en prunkløs Opstilling med Tønder og Brædder, et højt Vindue med Udsigt alene til en nøgen Elmestamme eller en Gruppe Heste, der næsten ses som i Silhouet.

Om Chr. Faarups Billeder paa »Kammeraterne«s Udstilling i Forfjor skrev *Preben Wilmann* i Aktuelt: »Faarup har udskiftet sine Regnbuefarver med et dirrende Graalys, som, idet man nærmer sig hans Væg, udsender en melankolsk Duft af Hammershøi.«

En venlig Karakteristik, unægtelig. Men en Smule misvisende, hvad det melankolske angaar. Chr. Faarup er alvorfuld og har i Grundstemning altid været det. Men hans Billeder nu er ikke nedslaaende eller paa kalder Sørgmodighed. De er dybt oprigtige, som al det bedste, denne Kunstner har frembragt; de er ærlige og ubesmykkede, og de ejer en dyb Følsomhed i Farverne, trods alt vinterligt og graat. Det er dét, der giver dem baade menneskelig og malerisk Værdi.

Husmandens Begravelse. 1948.

Halsnæs-Frederiksværk Birks første Dommer var fra Norge

Bedstefar til Fridtjof Nansen

Af
ERLAND GRIBSØ

Den kendte norske Polarforsker Fridtjof Nansen var født i Oktober 1861 — altsaa er hans Hundredaarsdag lige passeret!

Hans Bedstefar var Birkedommer for Halsnæs og Frederiksværk, hvad der næppe er mange, der ved, men om ham, Birkedommeren, fortælles der stadig adskillige Træk fra de Aar, han opholdt sig i Nordsjælland.

Halsnæs-Frederiksværk Birk blev oprettet i 1797, og den første Birkedommer hed *Hans Leierdahl Nansen*. Han var født 1764 i Norge, hvor hans Far var Sorenskriver, men Slægten stammede fra Danmark. Københavns berømte Borgmester Hans Nansen var Birkedommer Nansens Tipoldefar og Tip-tip-tip-oldefar til Polarforskeren.

Birkedommer Nansen var Kancellisekretær, da han i 1797 kom til Frederiksværk. I 1809 afløstes han paa Værket af Birkedommer Budde og vendte tilbage til Norge som Sorenskriver, først i Guldalen, nordre Trondhjems Amt, siden i Egersund. Han blev senere Stortingsmand og døde i Kristiania i 1821.

*

Frederiksværks første Birkedommer var meget frisindet, jævn og ligefrem, og meget reformivrig.

Han kom til Frederiksværk kun fem Aar efter General Classens Død, og Generalens Aand svævede stadig over Vandene. Mange af de Skikke, der stammede fra Classens Dage, vilde Nansen have afløst af mere tidsvarende, og naar han i den Anledning stødte paa Modstand, kunde han blive ilter.

Det passede ham ikke rigtigt, naar nogen sagde: »Ja, men saadan var det altid i Classens Tid, han saa ikke gerne, at der blev gjort Forandring!«

Saa kunde det godt falde Nansen ind at bide, som da han engang svarede: »Classen, ja, Classen! Vel var Classen dygtig, men han var ogsaa dygtig stædig! Han var Nordmand, skal jeg sige os, men det er jeg Faen hakkeme osse!«

Dog, lun og sarkastisk kunde Nansen ogsaa være — som da man i det norske Storting havde debatteret op ad Vægge og ned ad Stolper om, hvor Norges Bank skulde have sit Hovedsæde. Hvert Medlem talte for sin Egn. Saa stoppede Nansen den endeløse Diskussion ved at rejse sig fra sin Plads og ganske tørt sige:

Gammelt Lynæs-Hus.

»Jeg foreslaar, at Hovedsædet skal være i Egersund! Det er saadan en køn lille By — og dér bor jeg!«

*

Fra Birkedommer Nansens Tid paa Frederiksværk- og Halsnæseggen er der ogsaa opbevaret Beretninger om, hvordan han kunde tage visse Situationer med et Blink i Øjet og en munter Bemærkning og om, hvordan han kendte en Mængde Mennesker indenfor Birkets Omraade.

Saaledes fortælles det, at han engang uforvarende dumpede ind i Stuen hos en gammel Sypige i Lynæs, mens hun sad foroverbøjet i sin Vingestol og var beskæftiget med at studse Neglene paa sine Storetær. Paa Gulvet foran hende laa en lille Bunke afklippede Neglestumper.

Sypigen fik en slem Forskrækkelse, næsten et »Poppslavlav«, da Birkedommeren traadte ind, men Nansen sagde med et Smil: »Lad dig endelig ikke forstyrre, Stine! Bliv bare ved med det, du har for! Jeg ser jo, du laver Overflødheshorn!«

Til en Fisker — han var ogsaa fra Lynæs — der var kommet i Retten paa Grund af Slagsmaal, sagde Birkedommeren, da han havde hørt hans Forklaring: »Ja, jeg forstaaer, Rasmus Jørgen, at du er blevet rodet ind i dette her, fordi du vilde hjælpe en god Ven, der blev overfaldet! Du hylder altsaa den gamle Talemaade, som der for Resten godt kan være noget rigtigt i, at det er i Nøden, man skal kende sine Venner, og i Nødden, man skal slaa sine Uvenner!«

Og til Jens Skomager, der boede i Alléen i Frederiksværk, sagde Nansen engang, han havde faaet taget Maal til et Par nye Støvler: »Men det haster, saa lad være med at gaa paa Kro de første Dage! Husk det gamle Ord: Skomager, bliv ved din Læst! Og glem ikke min Knyst! kan jeg føje til!«

Hus i Nørregade i Frederiksværk, som det saa ud paa Birkedommer Nansens Tid.

Dyrene

OG DEN NORDSJÆLLANDSKE JUL

Af
MAX I.

Den joviale Telegrafdirektør Peter Faber, der skrev vor højtelskede Juletræssang — (og som med vanlig Beskedenhed pointerede, at den Slags Viser »digter« man ikke — »man gaar hjem, sætter sig paa sin Ende og skriver dem«) er ogsaa Mester for den anden uforgængelige, verdslige Julevise, hvori det hedder, at

*Lænkehunden selv faar dobbelt Sul,
den skal ogsaa vide, det er Jul...*

Saadan var det i Fabers Dage, saadan var det for Aarhundreder siden, og saadan er det heldigvis ogsaa de fleste Steder i Dag: Menneskene sørger godt for deres umælende Medskabninger i den søde Juletid.

*

Hos de gamle Nordsjællændere — saavel som hos Landets øvrige Bønder — var mangfoldig Folkeovertro knyttet til Dyrene og Julen. Overalt genfinder man Forestillingen om, at Godhed mod Dyrene ogsaa kommer En selv til Gode... man faar Held med Høsten, med Penge, o.s.v.

Det var utænkeligt, at man satte sig til Julenadverbordet, uden at der først var sørget godt for alle Husdyrene — men naar Kreaturerne havde faaet deres Foder, var det farligt at færdes i Stalden. Man maatte ikke belure Dyrene i Midnatstimen, naar de begyndte at rykke i Seletøjet og snakkede Hebraisk og blev synske...

Ligesom i de øvrige Landsdele — (og forøvrigt over det meste af Europa) — finder man ogsaa i Nordsjælland den skønne gamle Legende om Dyrene, der i den hellige Julenat rejser sig op i Stalden og faar Mæle i Kristi Fødselstime.

Det var værst for En selv, hvis man ikke var god ved Dyrene i Julen —!

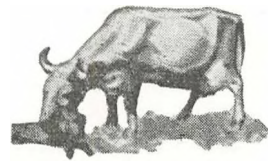

Forsømte man for Eksempel Fuglene, vilde det blive U-Aar, troede man, og det var aldeles ikke ligegyldigt, hvilket Neg man satte op, naar Fuglene skulde betæn-

kes. Efter god gammel Skik, skulde det være Høstens første... men allerhelst det sidste — (i Analogi med de gamle Høstofre), og saa skulde det tilmed gerne være et af de bedste og tungeste, man fandt under Tærskningen.

Folkemindeforskeren *Anders Uhrskov* siger et Sted i sine Samlinger »Nordsjællandsk Folkeliv«, at ». . man satte Neg ud til Fuglene, og Aarsagen var vel i Almindelighed Trangen til Hjælpsomhed«, men han citerer rigtignok i samme Aandedræt en Udtalelse af en af sine nordsjællandske Meddelere, der fortalte ham, at det skete »— for at Høsten skulde fryde sig«.

Det bekræfter Undertonen af det religiøse, det kultiske, der laa bag det Fællesskab mellem Mennesker og Dyr, som Juleaften var større end paa noget andet Tidspunkt af Aaret.

Køer og Heste skulde have dobbelt Æde, og flere Steder i Frederiksborg Amt var det Skik, at *Dyrene ogsaa skulde smage Menneskenes Mad*... paa een Gaard fik Køerne hver en Skefuld Grød i Krybben Juleaften, paa en anden fik Hund og Kat Risengrød, Klipfisk og Sennep (!) — »de skulde have lidt af alt«.

Overalt i Nordsjælland blev Gaardhunden kaldt ind i Stuen Juleaften for at faa sin Del af Maaltidet — »thi saa faar man Held med sig i det kommende Aar«.

Grøden til Nissen — (jeg kender i det mindste tre gamle Damer, der som Smaapiger havde givet ham hans Juleaftensmaaltid) — havde ogsaa en Forbindelse med Gaardens Dyr. »Gaardboen« fik jo nemlig sin Grød ikke blot for at han skulde sørge for, at den indavlede Sæd kunde holde ud til næste Høst, men ogsaa for at han skulde værne Dyrene mod Sygdom. Den Mand i Danmark, der ved mest om Nissen, *Arki-var Hans Ellekilde*, Dansk Folkemindesamling paa Det kgl. Bibliotek, kan fortælle os, at hvis ikke Gaardboen fik sin Grød, vilde han enten hævne sig f. Eks. ved at en Ko laa død i Stalden, kvalt i sit Bindsel, eller at han simpelthen flyttede bort, saa der indtraf Vantrovisel paa Gaarden.

*

Den over hele Danmark udbredte Forestilling, at intet maatte gaa rundt i Julen — Kværne, Hjul, o.s.v. — udstrakte sig naturligvis ogsaa til Slibestenen; sleb man Knive i Julehelgen, vilde der dø et Kreatur inden Fasten. Bore Huller maatte man heller ikke, for saa fik man Uheld med Gæslingerne . . .

Faarene skulde være inde hele Julen, for at ikke Heksene skulde øve deres Trolddomskunster paa dem — man slog Kors i Sædbunkerne og iøvrigt alle Vegne; man satte Staal i Staldene og Staal i Gæssenes Vinger paa det, at Heksene — (der, som alle véd, er særlig slemme i Julen) — ikke skulde faa Magt over hverken Kreaturer eller Gæs, saa der ikke kunde faas Smør af Køerne, og man ikke skulde faa Mæslinger.

Det var almindeligt over hele Amtet, at man ikke fik Middagsmad Juleaftensdag — Kvinderne havde travlt inden Døre, og Mændene gjorde Staldene grundigt rene. Naar det var besørget og Kreaturerne atter fra »Fægaarden« blev gennet ind, plejede man flere Steder at anbringe en Kniv eller andet Staal paa Tærskelen . . .

*

Som naturligt var, koncentrerede de overtroiske Forestillinger sig først og fremmest om Kreaturer og Heste.

Juleaften skulde man gnide sine Køer med Salt og Sod, for at deres Tænder ikke skulde gaa løse i det kommende Aar. . . Denne forebyggende Foranstaltning kendtes over hele Nordsjælland, men Fremgangsmaaden varierede fra Sted til Sted. Ifølge én Meddelelse skulde Blandingen bestaa af Malt, Salt og Sod, og Gnidningen skulde foregaa Julemorgen, ifølge en anden skulde Køernes Klove tjæres, hvorpaa Dyrene hver fik en salt Sild med Brød og Brændevin.

*

Et enkelt Sted skulde Asken fra Juleknuden blandes i deres Føde, medens man i andre Egne strøede Aske paa deres Rygge. Den skrappe Behandling bestaaende i at give Køerne Spegesild og Brændevin var dog langt den almindeligste, ligesom man ogsaa i visse Egne hører, at de desforuden skulde betænkes med en Skelfuld Tjære . . . de har nok efter endt Behandling haft et undrende Udtryk i de skønne Øjne!

Hvad Hestene angik, var det en almindelig vedtagen Skik, at Manden paa Gaarden skulde staa tidligt op Julemorgen og vande sine Heste — »thi da vilde de blive de bedste i Byen«, men det gjaldt om at snappe

Den danske Gaardbo eller Nisse, der holder til i Stalden hos Dyrene.
Tegning af J. Th. Lundbye.

sig en Bygmelsæbleskive (og maaske en Dram) forinden — ingen maatte nemlig gaa fastende til Staldene.

Folketroen beskæftigede sig iøvrigt ogsaa med andre Dyr — om det saa var Rotter og Mus! I Nordsjælland maatte man ikke nævne Rotter og Mus i Juletiden; i dette Tidsrum kaldte man dem med en Omskrivning »de smaa« — uden at det dog staar klart, hvilke Ulykker der vilde overgaa En, saafremt man overtraadte den uskrevne Lov. Men gjorde man det, fik man Prygl af Manglebrættet. —

Katten, der jo ellers er et rigtigt Juledyr, synes ikke at have spillet nogen særlig Rolle i Folketroens Forestillingskreds om Dyrene og Julen, men vi skal ha' den med alligevel, selv om Katten først og fremmest spillede en Rolle ved Forlovelser og Bryllup! Da disse Begivenheder jo meget vel kan finde Sted i Julen, saa lad os nævne, at »Naar man jager Kattene ud, faar man ikke godt Vejr paa sin Bryllupsdag« samt den nordsjællandske Tro paa, at et Par Ægtefolk først skulde flytte Katten ind i deres nye Hjem. Man mente, at den vilde »skrabe sammen«, hvorimod det var rent galt først at flytte Hønsene ind, for saa vilde alt blive splittet ad.

HILLERØD-HAANDVÆRKERNES MESTERSTYKKER PAA SLOTTET

*Hvad den gamle Murer Anders Christensen
fortalte ved en Pibe Tobak under Lindene..*

Af

BORELLA-HANSEN

Samtidig med, at vi byggede vort Hus i 1927, fraadte Slottets gamle Varmemester, Anders Christensen, som var saa frisk og spillevende, at han havde faaet Lov til at blive i sin Stilling langt ud over den normale Tid. Han var saaledes i 70-erne, da han rykkede ind i vor 1ste Sals Lejlighed sammen med sin ugifte Datter, der holdt Hus for ham.

Christensen havde oprindeligt været Murer og Formand hos den gamle Murermester F. Kielberg. Han havde været med til Genopbygningen af Frederiksborg Slot efter Branden, og siden havde han i en lang Aarrække fungeret som Varmemester og Kustode paa Musæet. Han var en glimrende Fortæller, og han var i Besiddelse af en eminent Hukommelse. Naar vi i lune Sommeraftener havde faaet anbragt os paa Bænken under de store Linde og havde faaet Ild paa Fiberne, kunde han fortælle Time efter Time. Bestandigt myldrede nyt Erindringsstof frem, og først naar Duggen faldt, blev Møderne hævet.

*

Det var Haandværkersnak fra Haandværker til Haandværker, og i første Række var det Erindringerne fra hans Murertid, der optog ham, men ogsaa fra de mange Aar paa Slottet kunde han fortælle mange sjove Ting. De første Opsynsmænd i Musæet var saa ringe lønnet, at man ikke havde Raad til at være kræsen i Valget af dem ved Ansættelserne. En af dem var meget gnaven, og naar han førte Musæumsgæsterne i Flok igennem Stuer og Sale, kunde det ske, at en eller anden ønskede hans knappe Forklaringer uddybet, men det hændte ofte, at han affærdigede Spørgeren paa denne Maade: »Det har jeg snart svaret paa saa mange Gange før, saa nu gider jeg sgu ikke sige det igen.« —

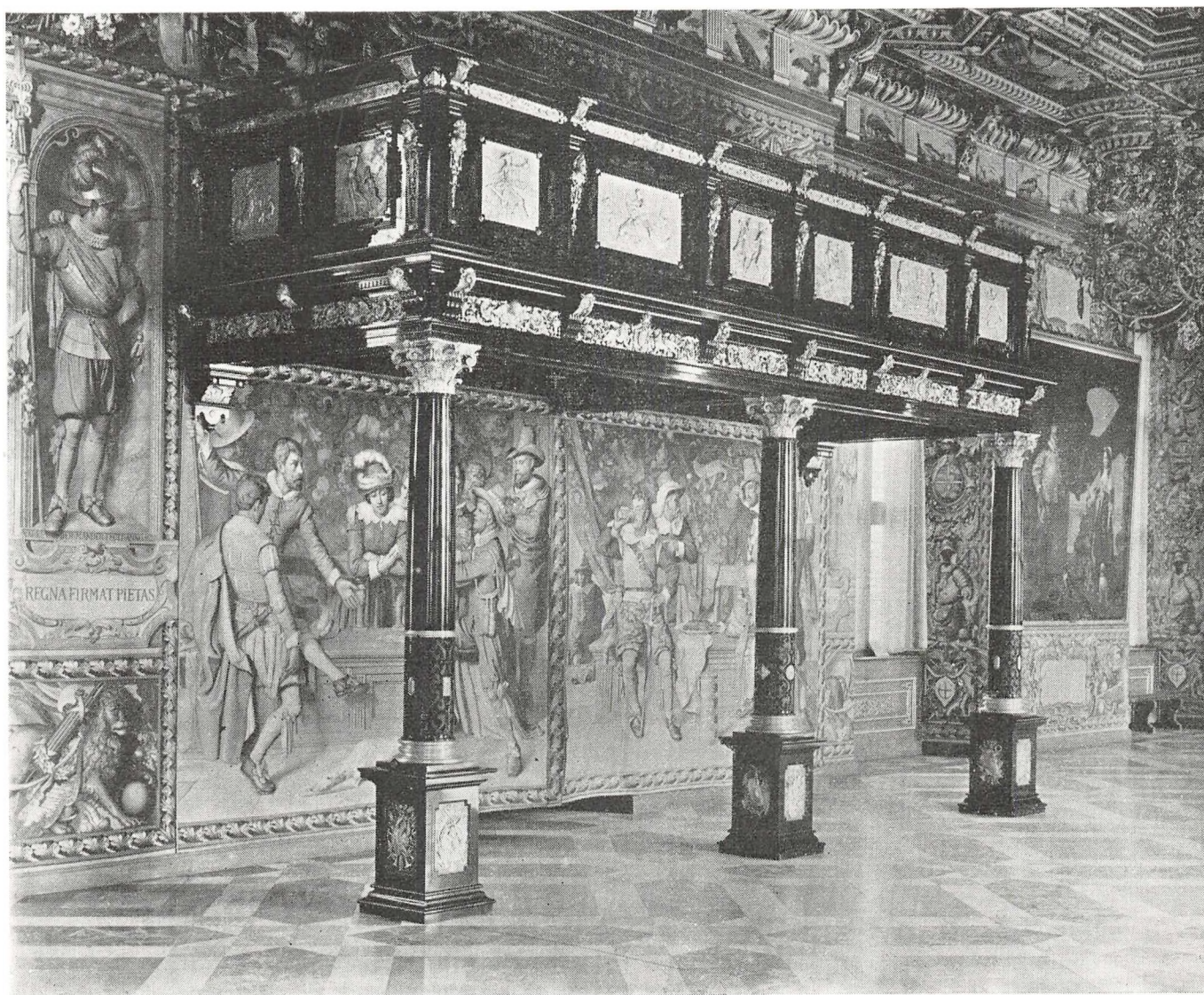
En anden af de sæde gamle Snegle, der var havnet som Musæumsbetjent, havde i sin Ungdom været Soldat i den tysktalende Ende af Sønderjylland, og han var meget stolt af sine Sprogkundskaber. Naar der gik et Selskab af Tyskere, der tilsyneladende gav sig god Tid til Trods for, at Lukketiden nærmede sig, trak han sin gamle »Krydder« op af Vestelommen, og holdt den frem for Næsen paa en af Tyskerne, samtidig med at han bankede med Neglen paa Kapselen og sagde

med høj Røst: »Der Klok ist mangse«. — Det hjalp i Regelen, naar Udlændinge saaledes kunde blive betjent paa »deres eget Sprog«. — I Christensens Repertoire indgik ogsaa en lille Historie, som dog vistnok maa henføres til Vandreanekdoternes store Familie.

Det er den om den vigtige Turist, der prøvede paa at gøre Kustoden til Grin ved at spørge, om han ikke vilde sige ham, hvor »Stavnsbaandet« var at finde. Men Kustoden er Situationen voksen, og uden at fortrække en Mine meddelte han, at det desværre ikke er fremme i Øjeblikket, fordi Tidens Tand har gnavet saa stærkt paa det, at Direktionen havde set sig nød-

Gamle Varmemester Christensen, der paa Aftenbænken under Lindene fortalte Borella-Hansen de gamle Minder, der er genfortalt i Artiklen.

Den pragtfulde Musikanterstol i Riddersalen blev udført paa Snedker Andersens Værksted i Møllestræde. Selve Snedkerarbejdet er af Ibenholt og sortfarvet Pæretræ. Relieffer og Ornamentik af forsølvet Bronze. Til højre paa Gobelinet i Baggrunden ses de forskellige Arkitekter og Haandværkere, der medvirkede ved Slottets Genopbygning.

saget til at laase det inde i »Vornedskabet«, men det vilde rimeligvis for Fremtiden blive udstillet i en kortere Periode i de Aar, hvor Fastelavnsmandag falder paa en Søndag! —

En Aften faldt Talen paa den pragtfulde Musikanterstol i Riddersalen, og paa Gobelinet, der hænger paa Bagvæggen under den. Selve den prægtige Musikanterstol er et af de sidste større Arbejder, der blev udført paa Slottet. Kort før sin Død havde Maleren Heinrich Hansen udført en Tegning paa Grundlag af hans egne gamle Malerier af Riddersalen, som alle er udført med minutøs Nøjagtighed.

Da Bestemmelsen om Opførelsen blev truffet, var Riddersalens Marmorgulv færdigt og fremtraadte spejlblankt, efter at en belgisk Marmorsliber havde arbejdet med det et helt Aar igennem. Arkitekt Meldahl ønskede imidlertid at faa konstateret, hvor de gamle Søjler havde staaet, og lod Gulvet bryde op paa det Sted, hvor man vidste, at den gamle Musikanter-

stol havde haft sin Plads. Det viste sig ogsaa, at der var nogle Uoverensstemmelser i Heinrich Hansens Tegning, idet man ganske tydeligt kunde fastslaa, hvor de gamle Søjler havde været placeret, og efter forskellige Ændringer paa Tegningen blev Arbejdet sat i Gang. Det meget krævende Snedkerarbejde blev overdraget Snedkermester Harald Andersen, der havde Værksted hvor siden Nellesmann-Hempel fik til Huse, i det sidste Hus paa venstre Haand i Møllestræde, naar man kommer fra Slotsgade.

Han havde i Forvejen udført alt indvendigt Snedkerarbejde under Genopbygningen. Selve Arbejdets Udførelse blev betroet to af hans bedste Folk, P. Hansen og Jens Olsen. Den sidste havde i Forvejen udført Arbejdet paa de vidtløftige Lofter i Prinsessefløjen i Samarbejde med Broderen Martin Olsen, min Kones Fader. Musikanterstolen blev udført dels i sortfarvet Pæretræ og dels i ægte Ibenholt, som blev hentet paa Orlogsværftet, og som skulde være Rester fra den rus-

siske Kejseryacht, som Zaren havde ladet bygge. Alle Relieffer og Ornamentter blev udført af Billedhuggeren Hans Chr. Petersen, og de fremtræder fint i forsolvet Bronze mod den sorte Bund. Rent haandværksmæssigt er Musikanterstolen et Unikum og et Vidnesbyrd om Haandværkets og Kunsthåndværkets høje Stade i Aarene omkring Aarhundredskiftet.

*

Snedkeren P. Hansen etablerede sig siden som Glarmester paa S. Banevej, og hans Søn Aage Hansen, som nu er flyttet til Hostrupsvej, driver Forretningen videre, medens Sønnen Chr. Hansen blev ved Snedkeriet, og virker fremdeles som en meget anerkendt Mester i sit Fag med Værksted i Slangrupsgade 4. Jens Olsen blev efter Musikanterstolens Færdiggørelse ansat som Snedker og Kustode paa Slottet, hvor han var en højt skattet Kraft igennem mange Aar.

Hans beskedne, stille Færden og hans venlige, hjælpsomme Væsen vil sikkert huskes af mange gamle Musæumsgæster. Han havde gerne sit Virkefelt i Prinsessefløjen. —

Men det var Gobelinet under Musikanterstolen, vi kom fra. Det er et morsomt Paafund af Kunstneren at indføje en Del af Arkitekterne og Haandværkerne i den yderst livfulde Komposition, og morsomt maa det være for Efterkommerne af de enkelte Personer at staa overfor dette fine Stykke Billedvævning, og se Bedstellers Oldeforældre forevigt paa dette fornemme Sted. Det højre Billedfelt (se øverst t. h.) forestiller saaledes efter Christensens Udsagn — set fra venstre;

- I. Paa Vej op ad Trappen: Arkitekt, senere Bygningsinspektør Albert Jensen.
- II. Drikkende af Pokalen: En af Meldahls Konduktører, Arkitekt Thomsen.
- III. Med Strudsefjer i Hatten: Slotsforvalter, Kaptajn Hammelev.
- IV. Bagest til højre med Filthat Snedkermester Harald Andersen.
- V. Med Haanden under Hagen: Arkitekt Martin Nyrop.
- VI. Siddende med Ryggen halvt til; Murermester F. Kielberg.

Om de fleste af dem vidste gamle Christensen at fortælle morsomme og karakteristiske Træk.

Slotsforvalter Hammelev var Ungkarl og en rædsom Hugaf og Kværlant, men ikke desmindre højt skattet paa Grund af sin sjove Facon og sine barokke Indfald.

En Dag, da Chr. IX stod sammen med Slotsforvalteren og saa de unge Prinser drage af Sted paa Cykel efter et Musæumsbesøg, sagde Kongen: »Ak ja! Den Fornøjelse skulde jeg altsaa ikke faa Lov til at opleve, for nu er jeg blevet for gammel.« »Det skal Deres Majestæt nu ikke sige«, replicerede Slotsforvalteren,

Det højre Felt af Gobelinet:

Kunstneren har her moret sig med at portrættere en Del af de Folk, der havde med Slottets Genopførelse at gøre, de unge Arkitekter, Slotsforvalter Hammelev og nogle af Haandværksmestrene. — Nr. 3 fra venstre er Slotsforvalteren; man kan se, at han har været en temperamentsfuld Herre!

»for jeg er ogsaa over 70 og jeg har lige begyndt at køre paa Cykel, — men det forstaar sig, — der er heller ikke den Grøft i Miles Omkreds, som jeg ikke har været paa Hovedet i!« —

En Gang, da Slottets Vægter kom til ham for at faa lidt mere i Løn, fik han denne Opsang:

»Ser De, Nielsen! En Skansekarl her paa Slottet arbejder fra Kl. 4 om Morgenen og til langt ud paa Aftenen, og derfor er han den, der har faaet den mindste Løn. De selv arbejder ikke nær saa meget, og faar derfor en meget højere Løn. Maskinmesteren bestiller endnu mindre og faar derfor mere i Løn end De. Jeg selv bestiller slet ingen Ting, og er derfor den, der faar den højeste Løn. Kan De ikke forstaa det, vil jeg slet ikke tale med Dem«. Saa var den Audiens slut, og saa blev Nielsen saa meget klogere, men han blev næppe ret meget rigere.

Slotsforvalteren kunde ikke døje den slebne og meget arrogante Arkitekt og Kammerherre Meldahl, og han sagde gerne, naar han havde haft et Sammenstød med han: »Gid han maa faa et langt Liv, for jeg bliver saa ædende gal hver Gang jeg har været nødt til at have noget med ham at gøre, og det forhindrer Blodet i at staa og dovne i Aarerne, og det holder Galden flydende«. — Man kan ligefrem se paa den flotte Herre med Fjeren i Hatten og den kraftige Profil, at det er en Herre med Temperament. —

Om Arkitekten, der kommer op ad Trappen, vidste Christensen ikke meget at fortælle ud over, at han senere hen i Livet blev Kgl. Bygningsinspektør — og hed Albert Jensen.

Heller ikke den unge Mand, Arkitekt Thomsen, der tager sig en ordentlig Slurk af Pokalen, vidste han

noget videre om; men Manden i Baggrunden med den høje Filthat, Snedkermester Harald Andersen, var han en stor Beundrer af. Han var en stille og beskedne Mand, men Haandværker af Guds Naade og i Besiddelse af et usædvanligt Organisationstalent. Han var saaledes en af de første Haandværkere udenfor København, der havde Maskinkraft paa Værkstedet. Drivkraften var Damp, og hele Maskinparken bestod af en Sav og en lille Fræser, der kunde fræse Noter i Parketstavnene, men alene dette betragtedes som et vældigt Fremskridt. Det var jo flere Tønder Land, der skulde forsynes med Parketgulv i hele det store Slots 3 Etager. Paa Harald Andersens Værksted blev det meste af det fine og komplicerede Snedkerarbejde til Slottet udført.

Der fandtes ikke den Opgave indenfor Snedkeriets store Felt, som han ikke turde binde an med, og Arbejder som »Musikanterstolen« og Loftet i Chr. d. 4des Bedekammer staar som Monumenter over denne fremragende Snedkers Evner og Kunnen! Manden, der støtter Hagen i Haanden, er ingen ringere end Arkitekten Martin Nyrop, som blev en af vore allerstørste Arkitekter. Det blev ham, der kom til at bygge Københavns Raadhus og hele Bispebjerg Hospitals mægtige Kompleks foruden et Utal af andre repræsentative Opgaver og privat Byggeri. Man kan rigtigt forestille sig, at det har været en dejlig Opgave for ham at faa Lov til at arbejde i sin Ungdom med dette interessante Byggeri her paa Frederiksborg under en stor Arkitekts Ledelse. Han blev selv en af Danmarks store Arkitekter, og en af de sidste, der hyldede Romanti-

ken, og som elskede »Murstensbyggeriet«. Københavns Raadhus fortæller i hver en Detail om hans store Kærlighed til de ægte Materialer, til Murstenene, og til vore gamle Herregaardes Arkitektur!

Den sidste Figur i Feltet, Manden, der vender Ryggen til, er Muremester F. Kielberg. Han var i en lang Aarrække en førende Personlighed indenfor Hillerøds Haandværkerstand. Han var med til Slottets Genopbygning fra først til sidst, og han drev ved Siden af et omfattende privat Byggeri. Han byggede saaledes Tisvilde Badehotel og gennemførte en Mængde store og smaa Byggeføretagender. De tre »Palæer« ved Københavnsvejens nordøstlige Side er saaledes hans Værk. I Dag ser de misrøgtede og »klunkede« ud, men da de var nye, repræsenterede de det vildeste af, hvad der kunde præsteres af luksusbetonet Privatbyggeri, og de blev betragtet som rene Seværdigheder. Ogsaa Raadhuset har Kielberg bygget i 1888 efter Tegning af Arkitekt V. Holck, Musæets elskelige Førsteinspektør igennem mere end en Menneskealder.

Da jeg begyndte selvstændig Virksomhed, havde jeg ofte Ærinde paa Slottet for at tegne og maale de Ting op, som vi skulde kopiere, men for at faa Lov dertil skulde man hvert Aar have sit Adgangskort paa tegnet af Inspektionen. Da jeg havde faaet dette gjort nogle Gange, blev Holck træt af at have mig rendende for at faa paa tegnet Kortet, og saa skrev han forneden »gælder indtil videre«. Det var i 1923, og jeg har Kortet endnu!

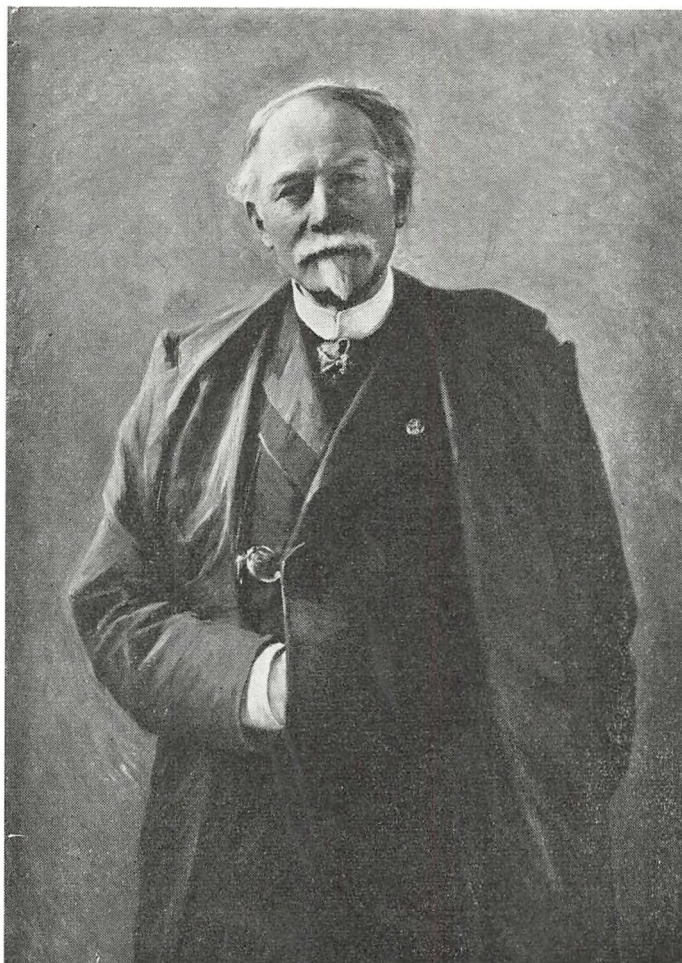
*

Muremester F. Kielberg, der udførte det krævende Arbejde ved Slottets Genopførelse foruden en Mængde store Byggearbejder, saaledes Raadhuset i Hillerød. — Paa Gobelinet ses han yderst til højre halvt med Ryggen til.

Holck og Kielberg havde et meget frugtbart Samarbejde, og de var begge Personligheder, der ved deres retlinede Sindelag forstod at vinde Haandværkernes Tillid og Højagtelse. Kielberg var baade en uhyre dygtig Fagmand og en stor Patriark overfor de Folk, han havde i Arbejde. Gamle Christensen fortalte saaledes, at der paa hans Kontor fandtes en lang Hylde, hvorpaa der stod ligesaa mange Cigarkasser, som han havde Folk i Arbejde, og paa Enden af hver stod Navn og Adresse paa hver enkelt Arbejder. I disse Kasser blev der hver Uge i Sommerens Løb lagt et Beløb af vedkommendes Ugeløn, alt efter frivillig Overenskomst. Naar der var arbejdet saadan, at Mester var tilfreds, lagde han selv et Beløb i de forskellige Kasser, som han fandt passende. Naar det saa blev Vinter, og Frosten standsede Arbejdet, stillede Folkene paa Kontoret, og saa hed det: »Hvordan Mester? Kan der blive et lille Tilskud til Kul eller Husleje«. — »Ja, lad os se, Christensen, hvad der er i Kassen. Jo, der kan godt blive en Tier eller to. Husk paa, det er Deres egne Penge, men ingen ved, hvor lang og ond Vinteren kan blive, saa skaan dem alligevel mest muligt«. —

Det var Datidens Form for Arbejdsløshedskasser, men det patriarkalske Forhold gjorde sig ogsaa gældende paa mange andre Omraader mellem Mester og

Chefarkitekten, Professor, Kammerherre F. Meldahl.
Efter Maleri paa Frederiksborg Slot.
Malet af Bertha Wegmann.

stent og forsømt — »sic transit gloria mundi« —. Meldahl var en blændende Begavelse og en mægtig Igang sætter, men afholdt af sine Underordnede var han ikke. Han optraadte gerne i Havelock og med en meget særpræget graabrun Bowlerhat, og hele hans Fremtoning udstraalede et — »Tre Skridt fra Livet«! En Dag, da det blæste stærkt, røg hans fine Hat i Vandet, da han var paa Vej over S-Broen. Den blev straks afskrevet, efter at han havde kastet et Blik ned i det grønne Pløre! Da han var gaaet, fik en af Snedkerne med Møje og Besvær Hatten bjærget i Land, men han fik kun Utak for Ulejligheden. Da han med underdanig Mine vilde overrække Kammerherren Hatten, og havde ventet anerkendende Ord, blev han mødt med et: »Er De gal Mand! Tror De, at jeg kan gaa med den Hat mere; vil De straks sørge for, at den bliver brændt!« —

Men saa tosset var Carl Jør'n nu alligevel ikke. Han saa at der stod baade »Bodecker« og »Kgl. Hof« paa Silkeforet inde i Pulden, saa han tog den med hjem og fik den vasket ren. Siden blev den i mange Aar hans fornemste Prydelse, og naar Kollegerne kom med Hentydninger til hans aristokratiske Hovedtøj, sagde han igen og igen: »I skulde nu ikke tale haanende om den, for den Hat har tilhørt Kammerherre Meldahl«. — En Dag havde Carl været til Rejsegilde i stiveste Puds, og der blev serveret rigeligt baade af det tørre og af det vaade. Carl, som blev vrøvlet allerede efter den første Bajer, fik sig hurtigt en saa anselig Perial paa, at to Kolleger maatte bugsere ham hjem. Før Afgangen havde han sikret sig to Stykker med Sildesalat, som han havde faaet pakket fint ind i en Avis, og som han fragtede med samme Forsigtighed som den, man ser praktiseret, naar Familiefædre nu om Stunder lodser Flødeskumskager hjem til Søndagseftermiddagskaffen.

Trods Slinger i Valsen lykkedes det ham at komme helt hjem, uden at der skete noget med »Husfreden«, som han satte sin Lid til! — Men i samme Nu, som de to »Lodser« fik ham indenfor Døren, fik han saadan en Lussing af sin bedre Halvdel, at han nær havde tabt baade Næse og Mund og Sildesalatmaderne. Han begyndte straks at pakke ud samtidig med, at han klynkede »men Mor dog! Hvad er det du gør? Slaar du din egen søde Carl«? — »Ja, du kan tro, jeg skal gi' dig søde Kerl«! og i næste Nu havde han et Stykke med Sildesalat siddende paa hver Side af Hovedet. Siden kom han paa Værkstedet til at lyde Navnet »Søde Kerl«, og Kammerherrens Hat kom ikke frem mere, for ogsaa den havde faaet sin Part af Sildesalaten, og det viste sig at være ægte rødt!

*

Meldahls Maade at lede store Arbejder paa vilde ikke være rigtig brugbar i vore Dage.

Hans Ordre var korte og skarpe, men ofte daarligt gennemtænkte. Naar saa de gamle Haandværksmestre

hans Folk. Det kom saaledes til Udtryk ved Lejligheder som Bryllup, Konfirmation og Begravelse, eller hvis en skulde ønske at bygge eget Hus. Kom en til at trænge til en Haandsrækning eller en indflydelsesrig Mands Ord paa rette Sted, saa var Mester altid den, man trygt kunde henvende sig til. —

Det var altid med den største Højagtelse, at Christensen omtalte sin gamle Mester!

*

Selve Chef-Arkitekten, Kammerherre Meldahl, savnes paa Gobelinerne under »Musikanterstolen«. Han har foretrukket at knejse i ensom Majestæt, hugget i Sandsten, over et af Vinduerne over Slottets Hovedindgang; men han var ogsaa højt hævet over den gemene Hob og var Ven ikke alene med det hjemlige Kongehus, men ogsaa med det engelske og med Hertugparret af Cumberland, hvis Gæst han ofte var i lange Perioder. Han døde i 1908 og blev begravet paa Frederiksberg Kirkegaard. En Dag, da jeg besøgte mine Forældres Gravsted derinde, passerede jeg tilfældigt forbi Kammerherrens. Engang havde det været pompøst, men nu var det hele i sørgelig Forfald, ru-

gjorde ham opmærksom paa Fejl i hans Dispositioner, fik de gerne den Besked: »Her er det mig, der bestemmer, og vil De ikke gøre, som jeg vil, kan De gaa med det samme« —! Denne gennemførte Arrogance affødte megen Bitterhed, og man godtede sig, naar Kammerherren mødte sin Overmand, hvad ganske vist kun yderst sjældent skete. — Da Skovridergaarden »Bøgelund« var under Opførelse, skulde Arkitekt og Skovrider en Dag i Fællesskab tilse Arbejdet. Den stoute Skovrider Balsløw, Socialinspektør Balsløws Bedstefar, mødte med sin trofaste Ledsager, en mægtig halvlang Træpibe stoppet til Randen med god gammeldags »Melange« fra C. W. Obel, og idet de to Herrer er ved at gaa ind i Huset, vender Arkitekten sig imod Skovrideren og siger i sin skarpe Kommandotone: »I dette Hus maa ikke ryges Tobak«! Skovrideren tager sindigt Piben ud af Munden og siger: »Det var som Fanden! Da kan De ellers bande paa, at jeg har tænkt mig, at jeg skulde ryge mange Pund Tobak i det Hus, og jeg har i Sinde at begynde med det samme«! Og med disse Ord skred han indendfor, medens Kammerherren stod lamslaaet over denne helt uvante, respektstridige Opførsel — men han var klog nok til at indse, at her vilde han blive den lille, hvis han fremturede med sit Krav om, at Skovrideren skulde stikke Piben ind.

Fra den Dag fik Skovrider Balsløw en stor Plads i Haandværkernes Hjerter. —

*

I de mange Aar, hvor jeg havde Christensen boende i Huset, fortalte han mig i Massevis af den Slags smaa pudsige Tildragelser, men nu efter mere end 30 Aars Forløb er det allerede sunket til Bunds i Glemselens Hav. Hvor har jeg ofte bebrejdet mig selv, at jeg ikke, medens Tid var, fik skrevet noget af det væsentligste ned. Saadan gaar det gerne her i Livet, man udsætter

og udsætter, og en skønne Dag kan man sige til sig selv: »Igaar havde du Chancen — i Dag er det uhjælpeligt for sent.« — Derfor har jeg her forsøgt paa at fastholde det lidt, der har bidt sig fast i Bevidstheden af vor Aftensnak under Lindene.

Skovrider, Løjtnant C. C. Balsløw, Bøgelund, Hillerød.

Min PRIVATE Julegryde

En Opskrift, der skulde bidrage til at kaste nyt Lys over et bestemt Omraade inden for Madkunsten. — Tillige en Advarsel til ham, der jages ud i Køkkenet for at lave Mad — uden at kunne tale eller forstaa det særlige Kogebog-Sprog.

Af
ERIK GRIBSØ

Tegning af Jensenius

Ues

Det er ikke mange Opfindelser, jeg har gjort indenfor det kulinariske. Men jeg har en enkelt, som enhver Husmoder vil have Udbytte af at lære nærmere at kende. Efter Opfordring fra min Kone skal jeg hermed give den videre til Offentligheden.

Ligesom Tyngdekraften blev opfundet ved et rent Tilfælde, fordi der stod et Æbletræ i gamle Newtons Have, saaledes gjorde en *hel Serie af Tilfældigheder* Undertegnede til noget af en Stifinder paa Madkunstens Omraade.

Min Kone skulde ud til noget om Eftermiddagen, min Datter var ikke hjemme, og jeg havde lovet at *tænke paa Maden*, som Kvinder udtrykker sig. Min Tænkning plejer at foregaa i bestemte Baner; Først meget trægt, saa lynhurtigt. Jeg sætter mig nemlig gerne til at læse og glemmer simpelt hen mit Løfte. Men saa styrter jeg ned ad Trapperne med Tungen ud af Halsen og køber Biksemad eller sorte Pølser. Er der lukket, og vi ellers ikke har noget i Huset, laaner jeg nogle Æg hos gode Naboer, der lover ikke at nævne det. Saa serverer jeg tre Spejlæg med seks Stykker Smørrebrød til, Mælk til Konen og Datteren og en enkelt Guldøl til mig selv for Ulejligheden. Derpaa anretter jeg god stærk Kaffe med et Par Stykker Brød til. Er de mere sultne, kan de drikke Mælk med et Par Stykker Mad til, siger jeg og tilføjer, at der rigtignok er mange, der ikke har det saa godt, som vi har det herhjemme. Og det er jo desværre rigtigt, foruden at det er svært at sige noget imod.

Saadan havde det forment sig nogle Gange, indtil min Kone pludselig bad mig *tænke paa Maden* i god Tid før *Butikkerne lukkede* — og prøve paa, om jeg ikke godt vilde lave noget *rigtigt festligt* for en Gangs Skyld.

Det vilde jeg godt, og min Samvittighed bød mig endda at udraabe et:

— I skal faa noget helt nyt og epokegørende, som I slet ikke havde tænkt jer, at jeres Far kunde præstere.

★

Den Udtalelse ærgrede jeg mig over, saa snart Døren havde smækket. Mit Forhaandspral havde altid skadet mig umaadeligt, for udover det med Æggene vidste jeg egentlig ikke noget om Madkunst.

Jeg tog min Kones Kogebog ned fra Hylden og gav mig til at blade i den. Men den er skrevet specielt for Kvinder — i et særligt Kodesprog, som jeg ikke forstod et Ord af. Jeg følte, at jeg bevidst blev holdt uden for en hel Verden. Jeg læste om at *svitse* og *bage op* (kan man bage ned?), om at *sætte i Vandbad* og om at *maskere Kød*. Saalænge jeg er Herre i Huset, skal der ikke maskeres noget Kød her. Pludselig var der en enkelt Mørbrad, der skulde *pudses af*, men ikke et Ord om, *hvad* man skulde pudse med. Hele Vejen igennem blev der *dampet ind*, *paneret*, *glaseret*, *legeret* og *udstukket*. Og et Sted skulde en stakkels Hjerne, ikke min, men vistnok en fra et Lam, *blancheres*, hvad det saa kunde være. Da jeg naaede til nogle *krystalliserede Violer*, blev jeg desperat og slog op under Æg. Men det saa noget tamt ud. Under »Kogte Vibeæg« stod der kun: Som Hønsæg. Og jeg havde jo lovet dem noget rigtigt festligt.

Saa gik jeg til Slagteren og sagde, at jeg skulde *ha' noget godt*. Jeg vilde simpelthen købe et eller andet og gaa hjem og løse Opgaven rent matematisk efter den bagvendte Metode: Komme noget godt op i en Gryde og se, hvilken Ret, der opstod.

— Skært Oksekød, sagde han, det *gaar man aldrig fejl af*.

Jeg købte et Pund og for en Sikkerheds Skyld ogsaa et Pund Flæskeskød.

Hjemme i Køkkenet kom jeg i Tanke om, at min Kone engang var saa stolt over, at hun havde fornyet en Ret, der hed noget med Rhapsodi. Det nye var vist Paprika, i hvert Fald tog det en Del af den oprindelige Smag, som jeg ikke brød mig om. Nu vilde jeg lave *min egen Rhapsodi*. Men to Slags Kød gjorde det jo ikke, det kunde højst blive en tostemmig Folkemelodi. Hvad nu? Nej, ikke Kartoffler. Nu har vi faaet Kartoffler næsten hver Dag i Aarevis. Det kan ogsaa blive for meget. Heller ikke Gulerødder. De er for søde. Men Ærter kan jeg godt li'. Og Asparges. De smager dejligt.

Jeg gik ned til Grønthandleren og købte nogle Portioner. Til lige fik jeg noget, de kaldte Perigord, henkogte Trøfler. Det saa mærkeligt ud, men maaske kunde det bruges i Stedet for Paprika.

Saa fremdrog jeg vores største Gryde, smurte den ind i Smør og fandt Hvidløg frem. Jeg kunde heldigvis pludselig huske, at Rhapsodien blev pikant, naar man gned med Hvidløg. Jeg gned Gryden godt ind og tændte op under den.

Smørret svandt forbløffende hurtigt ind til næsten ingenting, og jeg gav Gryden en ekstra Portion. Da det var blevet brunt, lidt Vand i. Saa skar jeg kødet ud i smaa Terninger, hældte dem op i Gryden, fandt noget Tomatpurée frem, lukkede Ærterne op, fyldte Asparges'erne paa og lod det hele *smaasnurre en halv Times Tid*. (NB. Dette tror jeg er vigtigt for Opskriften). Imens tænkte jeg mig yderligere om. Jeg smagte nu paa det. Ikke saa galt endda. Maaske lit tamt med de Ærter? Jeg gik ned for at hente noget krassere. I Grøntforretningen lagde jeg Korne paa Bordet foruden min Kones Husholdningspenge:

— Gryde med Kød, Ærter og Asparges bobler derhjemme, hvad mere?

— Champignon, sagde Damen.

Det købte jeg et Pund af, skyllede dem og kastede dem i Gryden. Trøflerne ver en Trumf i Baghaanden. Hvordan skulde man *ordne* dem? Jeg slog op i Kogebogen. Endelig noget, jeg forstod. Trøfler var bedst, naar de var kogt i Sherry.

Det var der kun eet Raad for. Jeg snuppede igen min Kones Husholdningspung og gik ned hos Jensen, vores Cigarhandler. Han handler ogsaa med Vine og Spirituosa. Til ham sagde jeg:

— Halv Times Bobling tilbage, nu maa der ske noget festligt.

Mens jeg købte Sherryen, drøftede vi, hvordan Franskmand laver Mad, og det er noget, de har Forstand paa. I Frankrig indgaar stærke Drikke som et *helt naturligt og nødvendigt Led* i Madlavningen og f. Eks. deres berømte Saucer indeholder altid et vist Kvantum Cognac. Det kunde maaske i det foreliggende Tilfælde ligesom afbalancere Champignonsmagten, der var blevet lidt for dominerende.

— Gaar det an, Jensen? spurgte jeg. Kan *De* lave Mad?

— Ja, paa *den* Maade, som De her skitserer, saa kan jeg osse lave Mad, og jeg kan kun paa det varmeste anbefale Cognac. *Man tager* nogle Glas og slaar op i Gryden.

— Hvor mange, Jensen?

— Personlig vilde jeg mene en seks—otte Stykker. De bliver jo arbejdet ind i Kødet, altsaa det i Gryden, ikke. Resten kan De jo drikke til Kaffen. Det skulde der i og for sig ikke være noget Problem i. Paa den Maade gaar der jo ikke noget til Spilde.

★

Jeg slog seks Glas op. Og mens det snurrede færdig, dækkede jeg Bord. For en Gangs Skyld ofrede jeg en Dalers Penge til Blomster, og jeg gjorde ogsaa meget ud af Servietterne.

Det hele gjorde enorm Lykke. Jeg kunde rigtig mærke, hvordan det gjorde min Kone godt, at jeg havde støjet rundt og haft en Masse Ulejlighed.

Rhapsodien smagte nydeligt. Stærk, men vellykket. *Meget* stærk, kan man godt sige. Men de spiste hver to Portioner og var vældig glade — alt imens jeg blev rost, saa jeg til sidst blev helt flov.

— Og maa jeg *saa* høre, hvad du har kommet i? spurgte min Kone.

Det kviede jeg mig lidt ved. Saa gættede hun:

— Jamen, jeg kan smage, at der er baade Okse- og Flæskeskød? Jeg nikkede stolt.

— Og der er et Par store Glas Husholdningssherry?

— Husholdningssherry, sagde jeg, er der noget, der hedder *Husholdningssherry*?

— Ja, det er den billige til Madlavning.

— Den, jeg brugte, kostede tolv Kroner, jeg bruger ikke noget billig Slave-Sherry til *vores* Mad.

Saa begyndte det egentlige Forhør. Den sidste Tilstaaelse gjaldt Cognac'en.

Pludselig styrtede min Kone op fra Rhapsodien og for ud i Køkkenet, hvor hun begyndte at tælle Penge.

— Er du rigtig klog, raabte hun, du har givet næsten 65 Kr. ud.

— Naa, sagde jeg. Ja, alting er blevet saa dyrt i vore Dage.

Men jeg var lige godt ogsaa selv noget overrasket.

★

Det var første og eneste Gang, min specielle Rhapsodi blev serveret. I Aften skal jeg ogsaa sørge for Mad, men jeg har allerede faaet nærmere Besked. Min Kone stak mig tre Kroner, idet hun sagde dette ene Ord: — *Biksemad*.

Det gamle Apotek i Helsingør

Af
MAX IVERSEN

Det gamle Apoteks kendte Facade.

Maleren *Scott Iversen* fortalte mig forleden en lille Historie: En Sommerdag en Gang i 20'ernes Begyndelse havde han stillet sig op for at tegne et Par arkitektoniske Detailler ved Det gamle Apotek. En Herre i hvidt Sommertøj kom gaende og standsede op — de faldt i Snak om Huse i Almindelighed og det gamle Apotek i Særdeleshed, og saa spurgte den sommerklædte Herre, om den unge Maler ikke kunde have Lyst til at se Apoteket indvendigt. — Jamen, kan man det? sagde *Scott Iversen*.

*

— Joh, mon ikke . . . for det er mig, der er Apotekerren.

Det endte med, at Maleren kom til at bo som Gæst en hel Maaned hos den hyggelige *Johan Rink*, den mest navnkundige af den lange Række af Apotekere, som har ejet den gamle Dobbelt-Ejendom mellem Færgestræde og Brostræde. Dette lille Træk er typisk for *Rink*, den snurrige, lidt ekscentriske Herre, der elskede at staa bag Skranken i sit Officin, selv at pusle om Kunderne og fremvise Apotekergaardens Indre med de mange Trapper, Korridorer og Krinkelkroge og de

talløse Rariteter — Skibsmodeller, Mortere, Kobberstik og udstoppede Dyr, alle disse Sager, som giver Det gamle Apotek sin særlige Atmosfære.

*

I dette Causeri skal der fortælles en Del brogede Træk om det gamle Apotek — hovedsageligt fra *Rink's* Glanstid i Firserne og Halvfemserne, dengang hvor *Pharmacopoea Danica* endnu ikke var blevet til et Kæmpeværk i flere Bind. . .

Den hvide Svanes Apotek i Strandstræde er et af Landets allerældste Apoteker — en af dets to sammenbyggede Gaarde mellem Færgestræde og Brostræde har ligget der siden Kong Hans' Tid. Det var i det Herrens Aar 1577, at *Frederik II* gav Bevilling til den første Helsingør-apothecarius med det herlige Navn *Peiter Pester*, paa dét at den gode Mand ». . . menige Byens Indbyggere saa wel som Fremmede, thid henner at komme thill gaffn oc Bedste«.

Sagen var den, at *Peiter Pester* foruden Apotek og-saa havde Ret til at holde »Bod« — en Kendsgerning, der maaske fortjener et Par forklarende Ord. . .

Det er snart mange Aar siden, at man kunde faa en forhandlingsvenlig Læge til at udstede sig en Spiritus-Recept, men for endnu længere Tid tilbage hørte der Vinstue til de fleste Apoteker, og foruden Retten til Udskænkning af Vin havde Provinsapotekerne i gamle Dage ogsaa Ret til at holde Herberg og Gæstgiveri. . . Vendinger som »at overnatte paa Apoteket« eller ». . . tage ind hos Apotekeren« er ikke sjældne i gamle Rejseksildringer, ja, de forekommer til helt ind i forrige Aarhundrede.

*

Foruden mangehaande Medikamenter, som ikke staar i vore Dages Farmakopé — Englefedt, Mumiepulveret, Bezoarstenene og de stødte Ulveknogler — raadede Apoteket altsaa ogsaa over den Lægedom, der findes i den ædle Drue! Hvis *Shakespeare* har besøgt Helsingør — hvad mange jo holder for — saa er det

meget muligt, at han har siddet i Peiter Pester's Bod og pokuleret, lige som der er Mulighed for, at den muntre Monark, Frederik II har aflagt Mester Peiter adskillige Besøg.

Det kan ikke undre, at det spøger i den gamle Apotekergaard! Endnu før der var »Bod« og Apotek, skal der paa dette Sted have ligget et Kloster, og de længst hensmuldrede Munke og Nonners Genfærd viser sig nu og da mellem de ældgamle Mure.

Blandt de mere ræddelige Spøgelse er en Vægter, som i gamle Dage skal være blevet myrdet i Færgestræde. Efter paalidelige Borgeres Udsagn gaar han hver Midnat igen med Morgenstjernen i højre Haand og Hovedet under venstre Arm.

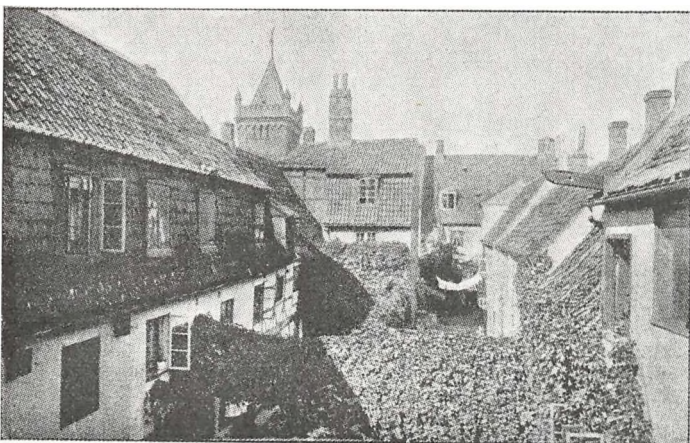
Fra 80'ernes Midte og til et godt Stykke ind i vort Aarhundrede udfoldedes der i det fornemme gamle Apotekers hjem megen munter Selskabelighed, og en lang Række af Tidens mest fremstaaende Skikkelser færdedes hjemmevant i de statelige Stuer og de smaa, pudserlige Kamre.

*

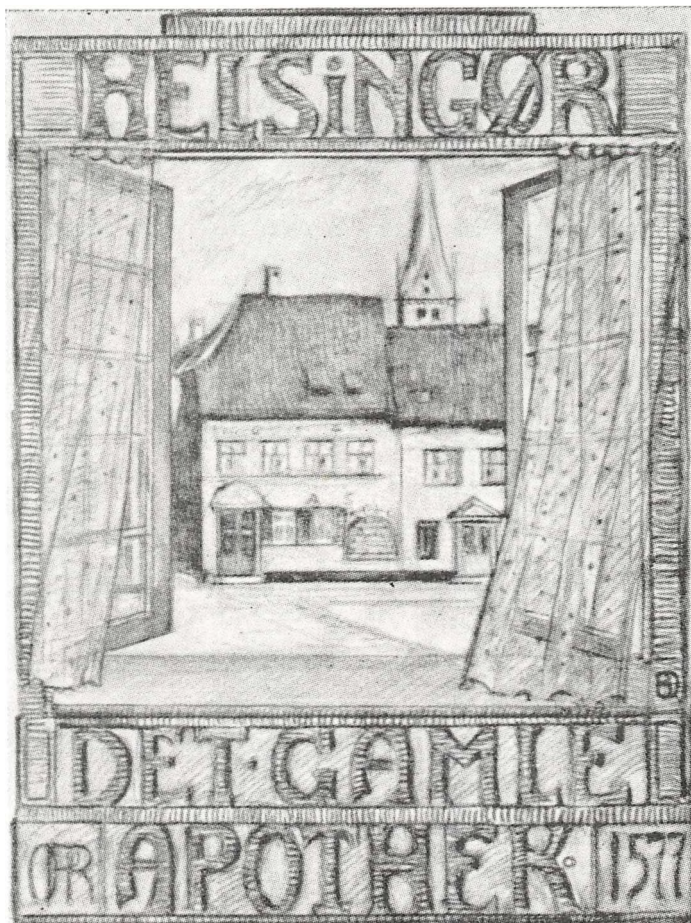
Rink, der tilhørte en gammel Ditmarsker-Slægt, var født 1848 i København. Han havde allerede i en Aar-række drevet Apotek i Kolding, da han i 1884 købte det gamle Apotek af Schack-Steenberg, der maatte sælge af økonomiske Grunde. I tre Generationer havde Steenberg'erne drevet det gamle Apotek, men den sidste af Dynastiet blev haardt ramt af den Katastrofe, som Øresundstoldens Ophævelse betød for Byen.

Rink kom til Helsingør paa et Tidspunkt, hvor det helsingørske Borgerskab efter den florissante Perodes Ophør havde aflagt flotte Vaner, og Selskabeligheden var blevet mere solid. Men de Fester, Apoteker Rink gav, var som en Efterklang af Storhedstiden — det var udsøgt Mad, fornemme gamle Vine opskænket i vidunderlig skønne, engelske Krystalpokaler fra Sundtoldstiden — og ved Bordet sad kloge Mænd og smukke Damer.

Officererne fra Kronborg var ofte indbudte, men

Et Kig fra Apoteket ind over nogle af Helsingørs gamle Ejendomme. Udsigten harmonerer med det gamle Apoteks hyggelige Atmosfære.

Foruden sine fremragende lyriske og dramatiske Evner var Holger Drachmann i Besiddelse af et habilt Tegnentalent, hvilket kommer til Udtryk i denne stemningsmættede Tegning. — Den blev iøvrigt senere anvendt til Apotekets Receptkonvolutter.

Selskabeligheden hos Rink domineredes dog mest af literære Navne.

*

Det er en kendt Sag, at Drachmann i flere Aar havde fast Standkvarter i Apoteket, hvor han arrangerede Fester og Udflugter, improviserede og holdt Taler — alle Festers inspirerende Midtpunkt!

I »Den hellige Ild« har han ydet sin taknemmelige Tribut til Apotekets Beboere, »... venlige Mennesker, som var gode imod mig«, og i samme Bog har han tegnet den dejlige maleriske Udsigt til Apotekets Gaard — en Tegning der senere blev anvendt paa Apotekets Receptkuverter.

*

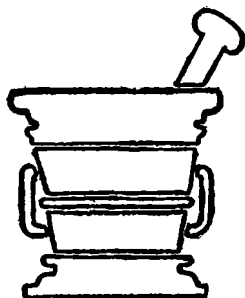
Men mange andre end Drachmann har boet under det gamle Apoteks Tag og fundet et Fristed og Arbejdsro i dets Gæstekamre. Her mødtes Henrik Pontoppidan første Gang med Edvard Brandes — et Møde, der blev afgørende for Pontoppidans Tilknytning til Dagspressen. Pseudonymet »Voldemar« (Viggo Holm) benyttede Apoteket som Lokalitet i en af sine »Kuriøse Historier fra Hexernes Tid«, og Forfat-

teren og Lægen C. Norman-Hansen gjorde det samme i sin interessante Roman fra det 18. Aarhundrede, »Stærstikkeren«.

Listen over de Personligheder, som fra Firserne og til Johan Rink's Død i 1925 var Gæster i det enestaaende Apotek, er i sig selv en hel lille Blaa Bog... Viggo Hørup, Jens Busk, Charles Kjerulf, Digteren

Edvard Søderberg, Bokken Lasson, Steen Drewsen, Sven Scholander, »Peter Vilh.«, Marienlysts Direktør Anders Jensen, og mange, mange andre.

Som Aarene gik, blev de liggende Gæster færre, og Selskabeligheden indskrænkedes. I Paasken 1925 blev Apoteker Rink pludselig syg, og Langfredag døde han, 77 Aar gammel. Med ham gik en Epoke i Graven.

Orglet, der sank i Grus med Frederiksborg Slot

DET SIDSTE DANSKE FRA RENAISSANCEN
NIC. MAAS' MESTERVÆRK I SLOTSKIRKEN

Af
NIELS FRIIS

Frederiksborg Slotskirke har i det forløbne Aar skiftet Organist — Kynne Frandsen fra Fredensborg Slotskirke har afløst Jens Laumann, der er gaaet efter mere end 50 Aars Tjeneste. Her fortælles i den Anledning om Kirkens Orgel — for en Gangs Skyld ikke »det historiske«, men om det, der lyder til Gudstjenesterne, og som ogsaa har en halvtredjhundredaarig Historie bag sig.

Lige saa berømt Esaias Compenius-Orglet i Frederiksborg Slotskirke er, lige saa lidt kendes der i Almindelighed til Kirkens egentlige Orgel, der i sin oprindelige Skikkelse ogsaa var et meget fint Renaissance-Instrument. Forholdet er forklarligt. Det første staar stadig vel bevaret, som et skønt klingende musikalsk Klenodie, det andet er længst forstummet, gaaet tabt som næsten alle gamle danske Orgler. Compenius-Orglet, der saa lykkeligt undgik Slotsbranden 1859, fordi det dengang stod andetsteds, beretter fængslende og gavmildt om sig selv, medens Kirkens eget Orgel, som det var før Brandkatastrofen, stedse har været hyllet i Mørke. Først Arkivfund i de senere Aar har kastet virkeligt Lys ind i dette Mørke.

*

Mest kendte man længe til det gamle Kirkeorgels Ydre, Facaden, som det lykkedes Arkitekt Klein, efter gamle Billeder fra Salvings-Akterne, at rekonstruere til det nye Orgel 1862—64. Kleins Facade kom ganske givet den tabte Original nærmere end selve Instrumentet, det, der — senere udvidet — stadig klinger bag den. Størrelsesmæssigt afveg dette ikke væsentligt fra det gamle, men saa meget des mere i Henseende til Stil. Dets Bygmester, Marcussen-Firmaet i Aabenraa, formede det i Tidens Aand, som et solidt Instrument, præget af Romantikens, fra Renaissancens stærkt afvigende Klangidealer.

Selv om man, da Tabene efter Branden skulde genoprettes, havde villet rekonstruere det ødelagte Instrument rent musikalsk — hvilket det dog ikke laa til Ti-

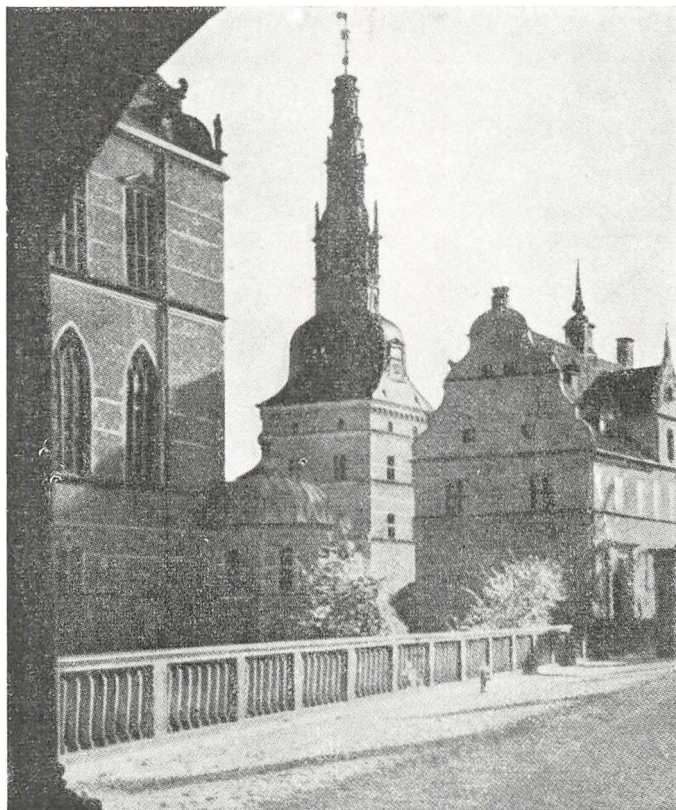
den at gøre sig Tanker om — havde man slet ikke kunnet gøre det. Thi hvad der havde staaet deroppe bag de blanke Fiber, man ser paa Kroningsmalerierne, var forlængst gaet i Glemmebogen. Kun vidstes det, at det oprindelige Orgel paa dette Sted byggedes i Aarene 1614—17 af Kong Christian den Fjerdes Orgelbygger Nic. Maas og fuldendtes efter hans Død af Efterfølgeren som kongelig Orgelbygger, Johan Lorentz, mens Snitværket udførtes af Billedskæreren Statius Otte fra Malmø og Stafferingen af Peter de Meier.

*

Om dette Instruments rent musikalske Egenskaber har man intet samtidigt Vidnesbyrd. Der har i saa Henseende hidtil kun været een Kendsgerning at holde sig til. Da Christian den Fjerde i 1619 bestilte et Orgel hos Johan Lorentz til den nye Trefoldigheds Kirke i Kristianstad i Skaane, hed det, at det skulde være »paa den Størrelse og Manér, det Orgelværk er, han allerede haver gjort og forfærdiget, ud i Kirken her paa Vort Slot Frederiksborg med Stemmepiber, Bælge, Klaverer og Pedal og al anden Tilbehørende, intet undertagen, udi nogen Maade.« Kristianstad-Orglet var færdigt 1631 og rummede 28 Stemmer, hvilket Tal da ogsaa nøje svarede til det, der altid har været kendt for Frederiksborg-Orglets Vedkommende.

En nødvendig Reparation i 1793, ved Orgelbygger C. F. Gronenberg — ved hvilken bl. a. Orglets Bælge blev fornyet — og Korrespondancerne omkring den giver nogle enkelte nye Oplysninger. Det fremgaar heraf, at Nic. Maas' Frederiksborg-Orgel indtil da havde staaet urørt og meget lidt brugt i langt over hundrede Aar, selv om vel den københavnske Orgelbygger H. J. Müller, der ligeledes undersøgte det med Reparationen for Øje, overdrev noget, naar han erklærer, at han 40 Aar i Forvejen (c. 1751) har repareret det og var »den første, der haver haft sine Hænder paa det, siden det er bygt.« En anden Orgelbygger, Wroblewsky, regner omhyggeligt det samlede Pibetal ud til 1480 ialt, og opgiver Tallet paa de stærkeste Stemmer i Orglet, de saakaldte Rørstemmer, til 6; ogsaa det passer fint med Forholdene i Kristianstad-Orglet, for hvilket Frederiksborg-Orglet jo var det givne Forbillede.

Fra Begyndelsen af 1830'erne haves Rasbechs Beskrivelse af Orglet i Slotsmonografien, der nok giver noget, men ikke voldsomt meget, da han ikke var musikkyndig. Efter en almindelig Lovprisning af det siger han: »Udenom Værket, som indeholder 28 Register og med otte Pedaler, har dobbelt Claviatur og tvende Bælge, findes en ziirlig Indfatning med de behørigte Piber, hvorhos en stor Mængde malede og andre forgyldte Figurer og Zirater. Foran paa den ene Side staar Kongens (Chr. IVs) Valgsprog Regna Firmiter Pietas, 1616, paa den anden det samme Aarstal og Ordene Spiriti Santo Tuo; allerøverst ses det hel-

Frederiksborg Slot med Slotskirken til venstre for Porttaarnet.

lige Guds Lam i en Sky. Bagtil er det ikke mindre kostbart, og Dørene der overalt indlagte med Elfenbeen, Perlemoer, Ibenholt og Muskattræ.«

Fra omtrent samme Tid stammer det meget vigtige Dokument, der nu faktisk er blevet Hovedkilden til Kendskabet til Maas-Lorentz-Orglet i Frederiksborg Slotskirke. Midt i Trediveerne var Instrumentet kommet i »en meget maadelig Tilstand« og trængte til Reparation. Rentekammeret lod det undersøge af de to fremragende slesvigske Orgelbyggere, J. Marcussen og A. P. W. Reuter, som ved denne Tid var yderst virksomme i Danmark, og de afgav i Maj 1836 en Erklæring, der — udførligt og omhyggeligt — klarlægger Instrumentets Tilstand. Her staar meget at læse.

Orglet har, siger de to Fagmænd, et adskilligt større Omfang end den lille Facade lader ane; det bestaar af to Manualer og Pedal og har 28 Stemmer — som derefter opregnes. I denne Fortegnelse, den saakaldte Disposition, har man Hovednøglen til Kendskabet til Nic. Maas' Frederiksborg-Orgel. Den angiver nøje, hvordan Instrumentet har været i musikalsk Henseende, og ogsaa den viser meget betydelige Ligheder med Kristianstad-Orglet, men tillige Afvigelser, naturligt fremkommet ved Forskellen i Pladsforholdene. I den skaanske Trefoldighedskirke var der Rum nok til, at et saa betydeligt Orgel kunde opbygges og udfolde sig i al sin Herlighed, paa Frederiksborg Slotskirkes lavloftede Orgelpultitur maatte alt være yderst sammentrængt.

Marcussen og Reuter taler nctop ogsaa meget om

Kong Christian VIII og Dronning Caroline Amalie paa Tronen under Salvingshøjtideligheden i Frederiksborg Slotskirke — ved denne sidste Salving i Danmark spillede Niels W. Gade paa det Orgel, der sank i Grus i 1859. Fra Salvings Aktstykker og Billeder rekonstruerede man det ydre af Renaissance-Orglet.

den yderst snævre Plads, og sammenholder man deres Redegørelse for hele Opstillingen med Rasbechs Orgelbeskrivelse, kommer man til det Resultat, at Instrumentet har staaet samlet i eet stort Hus, skønt det paa klassisk Vis har været opdelt i tre fuldt selvstændige Værker — af de to Orgelbyggere kaldt Hovedværket, »Underklaver« og Pedal. Hvordan disse saa har været anbragt inde i »Huset«, lader sig næppe fastslaa præcist; kun saa meget synes sikkert, at Instrumentets »Spillebord«, d.v.s. Klaviaturerne med tilhørende Registerværk, har været fritstaaende, uden for Orgelhuset.

Der udarbejdedes i 1836 to Restaureringsforslag, et større og et mindre, af hvilke førstnævnte interesserede den raadspurgte C. E. F. Weyse stærkt; han siger, at »den i enhver Henseende fortræffelige Kirke kunde fortjene et saa fuldkomment Orgel som muligt, der svarede til det øvrige i det herlige Slot, der muligen i Eftertiden kunde blive brugt ved højtidelige Lejligheder, og som bliver besøgt af saa mange Fremmede.« Og han profeterer: at man »vilde kunne faa et Orgel, der fuldkomment svarede til Slottets øvrige Herlighed, og tillige gav fremmede Lejlighed til at se, at vi ej heller i denne Henseende staar tilbage i Danmark«!

Men Frederik den Sjette var en sparsommelig Mand, og han dekreterede den mindste af de to Reparationer udført.

Marcussen og Reuters Restaurering af Frederiksborg-Orglet var af ganske samme Karakter som dem, de tidligere havde udført paa Roskilde Domkirkes Orgel og forskellige store Orgler i Kiel og Flensborg, omend ikke nær saa omfattende. Med virkelig Respekt for det bestaaende ændrede de Instrumentets Klangbillede, saa det passede lidt bedre ind i den gryende Romantiks Stilopfattelse, end Tilfældet var i dets oprindelige Skikkelse. Frederiksborg-Orglets mekaniske Funktioner, der ved den Tid synes at have været noget forkludret, bragte de to dygtige Orgelbyggere smukt i Orden; sikkert har Instrumentet, da de mod Slutningen af Aaret 1836 afleverede det til Weyses Eftersyn, været i bedste Kondition og i en saadan Stand, at det havde haft Muligheder langt fremover.

*

Men det gik anderledes. I de kommende Aartier fungerede Orglet, tilsyneladende uden større Forstyrrelser af nogen Art og det kom til at klinge ved endnu en kongelig Salvings-Fest, Christian den Ottendes i Juni 1840 — ved denne Lejlighed spillet af den unge Violinist-Elev i Det kongelige Kapel Niels W. Gade som Hjælper for den svagelige Hoforganist Zinck. Det kunde have klinget mangen god Dag endnu, og maaske saa længe, at det var naaet helskindet ind i Tider, der havde haft den rette Forstaaelse af dets meget store Værdi som musikalsk og kulturelt Mindesmærke — og som kunde have draget Omsorg for dets videre Bevarelse.

Men — den 17. December 1859 brændte Frederiksborg Slot. Kirken klarede sig nogenlunde. Kun een af dens Hvælvinger styrtede ned. Men under den stod netop Nic. Maas' prægtige Slotsorgel, som ødelagdes fuldstændigt. Et stort Tab. Kun fem Aar i Forvejen var et andet berømt dansk Renaissanceorgel, Buxtehudes gamle i Helsingør Sct. Mariæ Kirke (af Lorentz), gaaet tabt — erstattet af et nyt, romantisk bag den gamle Facade — og Frederiksborg-Orglets »Søster«, det i Hellig Trefoldighedskirken i Kristianstad, var gledet Danmark af Hænde, da Skaane tabtes 1658. Men det stod endnu som Lorentz havde bygget det — helt til 1891 endda. Om begge disse Instrumenter gælder iøvrigt, at de nu, bag de fine gamle Facader, er smukt fornyet i klassisk Stil — Kristianstad-Orglet i dette Efteraar. Begge Steder var der enkelte gamle Piber at gaa ud fra som traditionsbærende Grundlag.

Frederiksborg Slotskirkes Orgel derimod var helt og fuldt borte, da det i Skæbnestunden var ramt af Hvælvingen og knust. Dets Ødelæggelse var blot eet af de mange sørgelige Tab ved denne Katastrofe — men et Tab af særlig Karakter, og uopretteligt. Det var det sidste, helt bevarede danske Orgel fra Renaissancens Dage, der her sank i Grus.

Tegning af Jensenius.

ET PAR METER E-L-A-S-T-I-K

Af M. W.

Er der nogen Mand, der kan lide at gaa ind i et Stormagasin og se paa Kjoler — naar det kun gælder Køb af to Meter Elastik? — Det er et Spørgsmaal, som tages op her paa en saglig Maade.

Hvorfor gider du aldrig tage med os paa Indkøb? Vi skal bare ha' et Par Meter Elastik . . .

Der er ikke meget her i Verden, der er værre end at trave op og ned ad Gaderne og se paa Vinduer. Naar man alligevel ikke har Raad til at købe en Milliontedel af alt det, man ser, hvorfor skal man saa lade sig ophidse af alle de Ting og Sager? Jeg ved godt, det er et Mandfolkesynspunkt — og at Kvinder elsker at staa og stirre ind ad Vinduerne, eller endnu værre: at gaa ind i et Stormagasin. De kan staa i halve Timer og rode i en Samling ukurante Varer, som de alligevel ikke agter at købe, de pirker og spørger og lægger til Side og gaar alligevel videre. Hvad er det for en Mani?

En Handel bør foregaa paa den Maade, at man *drives* ud af Hjemmet, simpelt hen fordi man mangler en bestemt Ting. Man erkrynder sig om, *hvor* man kan købe den, styrer hen i nær-

meste Forretning, siger Goddag, faar forevist et enkelt Eksempplar — og køber den. Færdig. Bagefter, naar man er kommet hjem, kan man saa faa at vide, at det var for dyrt købt, og at der femten Mile væk er en Forretning, der vist nok er billigere. Det gør aldeles ingenting, at man skal med Tog, Bus og Rutebil. For slet ikke at tale om den Tid, der spildes . . .

Og som man dog keder sig i en Forretning. Alt det nye og fine og duftende Toj, man skal se paa, og alt det Sludder og Vrøvl, man skal høre paa af Kone, Datter og Ekspedient.

Men: med faa Maaneders Mellemliv maa man bøje sig. Det kræver Samlivet. Og nu var Tiden inde, følte jeg.

— Hvis I er sikre paa, I kun skal ha' Elastik, gaar jeg med i Dag.

— Ja, vist. Der er jo ikke *skabt* Penge, før du faar Løn igen.

★

Vi rustede os til Elastik-Ekspeditionen. Baade Kone og Datter skulde nettes meget. Helt hen i Vejr og Vind. Der var jo ingen, man behøvede at dupere for det Par Øres Skyld. De vaskede sig og kæmmede Haar, spejlede sig og drøftede indgaaende, om det skulde være Spadersdragt eller Kjole, om Indkøbsnet eller Taske var bedst. De pudsede Sko, rensede Negle og duppede sig i Ansigterne. Det tog en evig Tid. Men jeg fik da læst Avisen ordentligt. Endelig: klar til Afgang. Hvem har Nøgler? Hvem smækker? Og saa:

— Skal du ikke pudse dine Sko?

— Jo, sagde jeg, i Morgen tidlig, det er Fraadseri to Gange om Dagen. Og jeg kan samtidig meddele, at jeg ikke skal vaskes, jeg skal ikke ha' Smoking paa, og jeg er i det hele taget parat til at gaa. Og det har jeg været den sidste Time.

★

I Stormagasinet gik min Kone og Datteren forrest, jeg holdt mig beskedent og lidt tvært i Baggrunden, maaske lidt mere sur, end jeg havde bestemt mig for.

— Hvor er Elastik-Afdelingen? spurgte jeg. Det kan jo ikke ta' mange Øjeblikke at faa købt de to Meter Elastik.

De stirrede paa mig, som om jeg pludselig var blevet skør i Hovedet.

— Det jager vel ikke mere, end det haster, sagde min Kone. Vi skal først gennem Kjole-Afdelingen.

Og dér blev vi hængende — for mærkelig nok hang der en Masse Kjoler, hvilket syntes at komme helt bag paa dem. Der var flere yndige Kjoler, og dem skulde de lige hen og folde ud.

— Kom saa, sagde jeg. Vi skal jo ikke købe Kjoler.

— Derfor kan vi da godt se paa dem, sagde Datteren.

Og saa drøftede de Kjoler og fik selvfølgelig henledt Opmærksomheden paa vor lille Gruppe. En Dame styrede hen mod min Kone og Datter.

— Hvad kan jeg tjene Dem med?

— Aa, vi kikker bare lidt paa Kjolerne, sagde min Kone.

— Ja, der er flere yndige Kjoler fremme i Øjeblikket. Det er lige Tiden at købe nu.

— Det er det vel altid, sagde jeg.

Men det hørte de ikke.

Damen tog en Kjole frem og lagde Haanden ind under den, saa den foldede sig smukt ud.

— Yndig, ikke?

— Vi skal ingen Kjoler ha' i Dag, sagde jeg.

Men det hørte de heller ikke. De tre Damer kastede sig ud i en Drøftelse af Længde og Bredde, Stof og Farve.

— Hvor ligger Elastik-Afdelingen? spurgte jeg.

Det var dog mærkeligt, at ingen gad høre paa mig. Jeg hævede Stemmen:

— ELASTIK!

— Ja, der er Elastik, sagde Damen, se, hvor den rynker kønt

i Livet. Og hvis Fruen vil bemærke én Ting ved den Kjole... det koster da ikke noget at prøve den...

— Pil Elastikken af Kjolen, hvis De ikke har noget i løs Vægt, sagde jeg, vi skal nemlig kun...

Men de tre Kvinder var allerede paa Vej hen i et særligt Af-lukke. Og jeg stod alene tilbage og gloede. Der er ikke noget dummere og mere overflødigt end en Mand i en Kjole-Af-delung... bortset fra det Tidspunkt, da der skal betales.

Tre Minutter efter kom min Kone ud af Buret. Hun havde den nye Kjole paa:

— Er den ikke sød? spurgte hun.

★

Jeg maatte indrømme, at den klædte hende. Men jeg hæftede mig særlig ved hendes Øjne. De havde en varm Glans, som jeg godt kunde lide. Et eller andet løsnede sig i mig. Men jeg tog mig sammen og bekæmpede Svagheden. Vi havde Penge til to Meter Elastik, ikke mere.

— Jeg skulde nu i Grunden snart ha' en ny Kjole, sagde min Kone saa, men vi har faktisk ikke Raad.

Det mærkelige var, at hun ikke saa paa mig, da hun sagde det, men paa den vildtfremmede Dame. Og noget andet underligt: pludselig fik Damen Øje paa mig, hun stirrede mig ind i Øjnene og fikserede derefter mit Tøj, min Skikkelse og min Hovedfacon.

— De har Konto, ikke sandt?

— Nej, sagde jeg, og det vil jeg sige Dem...

— Har De ikke Konto?

Damen var virkelig forbløffet. Hun havde aabenbart aldrig hørt noget lignende. Her kommer en Herre og to Kvinder ind, og saa har de ikke Konto... det er dog noget af det mest praktiske for fastlønnede... og noget helt andet: — Den Kjole faar nu ikke Lov at hænge ret længe, Frue...

★

Tre Kvinder mod én Mand. Jeg gav hurtigt op. Der var noget haabløst ved Situationen, noget uafvendeligt. Og med ét Slag blev jeg Hovedpersonen: Stilling, Navn, Adresse... vi fik Konto, og vi fik Kjole, og vi skyndte os ud af Stormagasinet med en mægtig Papæske under Armen.

Min Kone var dejlig glad, men da vi kom hjem, kunde jeg ikke nære mig for at gentage min ensidige Konversation fra før:

— Elastik!

— Ja, ja, sagde min Kone roligt, det haster vel ikke mere, end det jager. Den kan jeg stikke ind efter i Morgen. Det skal du saamænd ikke spekulere paa. Tak for Kjolen.

— Sig mig, sagde jeg træt, havde I aftalt det hele?

— Nej, sagde Datteren, ikke saadan aftalt. Men det var li'som det laa og baskede i Luften.

Nordsjællandske Skæmtesprog

„Ded er godt nok med it pændt Vdseendes; men ded er 'ligevel kuns ded haele a'edl“ sagde Sørine Las Pees.

A.D.

„Man sku' undres paa, hvodden han ka' faaed te' aa ligne“, sagde Stine Sypige om Bavrin, som stod aa vejte Makkerine aa' Fidt a' te' Smørkaeverne.

Ane Pa' Hans' sagde: „Jow, se Peer hade jo faat den Vane aa gaa sig en Vending paa en Timmes Tid hver evige Aevden for aa trække frisk Luft; men ded holdt op a' sig sæel, da jeg hittede på aa' sørre for, a' vi altiden hade it Par Bajer staaendes i Kyk-kenskavedl“

Fruentømmer ligner aldrig Mandfolk!“ sagde vor Smed — „enten saa er di meget bedre end Mandfolk, eller osse er di meget værrel“

Kydo

Naar man spurgte Tyve-Las Petter: „Hvodden gaar'ed?“ svarede han gerne: „Aah, ded er, som man tar'edl“

Da Præstin spurgte Proppetær Peddersen, om han nogensinde ha'de seet et Kvindemenneske, som fik ham te' aa tænke, a' hun vaa' den eneste, der ku' gøre ham lyk'lig, svarede Proppetæren: „Jov, janed, mange Gangel“

Et lille Udpluk af, hvad Julenissen i Aarets Løb har faaet Øje paa i de nordsjællandske Blade:

★

Der maa være en Grænse!

5. Oktober 1960: »Hvorfor skal netop deres ni-aarige Søn ikke kunne køre en Traktor, naar han nu saa gerne vil og kan. Han er saa praktisk til alt! Myndighederne siger, at ét Sted skal Grænsen sættes. Og her skønner Teoretikerne, at ved 101 Aars Alderen maa Grænsen være ...«

Indgang til Paradis, gratis for alle!

13. Oktober 1960: »Kommer der et nyt Paradis? Indgang Stengade 37. Alle er velkommen. Fri Adgang.«

Stakkels Laura!

21. Oktober 1960: »Ms. Laura af Aalborg er nedkommet med 2400 Poser Cement til Skævning Cementlager.«

Cøklister.

30. Oktober 1960: »Hillerød Cøkle Klub har i det sidste Aar haft en meget stor Tilgang af nye Medlemmer ...«

Spildt Ulejlighed.

3. November 1960: »Afspildning af Baandoptagelser. Diskussion, Kaffe. Tag Haandarbejde og Gæster med.«

Daarlig Budtjeneste.

3. November 1960: »Elektrisk Varmebyde Aarsag til Brand.«

Politik eller Politi?

4. November 1960: »Valdemar Nielsen holder af at fortælle om sit Liv paa de danske Landeveje og i politiske Detentioner.«

Pareret!

21. December 1960: »... kørte i Morges paa Motorcykle mod en Bil, der stod pareret uden for Ejendommen ...«

Byen hedder Snerpe —.

11. Januar 1961: »... man skal rette Tærne ud, siger Forfatterinden ... Og det er ikke Indlæggede, der skal give Fødderne deres Byer igen — det er Fødderne!«

Bedst til Aftenmusik.

12. Januar 1961: »Radiogramfon, i god Stand, sælges for 250 Kr. Bedst efter Kl. 18.«

Gammel, men sikkert godt!

16. Februar 1961: »Paa Opfordring af Landsformanden drikker vi 90 Aars Fødselsdagschokolade.«

Haardt pumpet?

28. Februar 1961: »Frisk Luft i dansk Fodbold.«

Hyldest under Spisningen.

13. Marts 1961: »Den nye Formand, Fru Gudrun Jørgen Jensen, fylder Fru Hindsgaul.« (Tekst til Foto af en Fællesspisning).

Nej, mon?

17. Marts 1961: »Nogle er modne til Højskole før andre, men de færreste er dog beredt allerede som 1-aarige.«

Tovtrækkeri?

23. Marts 1961: »Et Par Arbejdere var i Færd med at skære Lokomotivet fra hinanden.«

Tortur?

23. Marts 1961: »Har De bestilt Tid for Haardbehandling inden Paaske?«

Skaall

24. Marts 1961: »Fuldklubben for Frederikssund og Omegn markerer i Morgen Aften sit 40 Aars Jubilæum ...«

Kosmisk Komik.

13. April 1961: »Krustjevs Lykønskningstelegram havde følgende Ordlyd: Kære Yuri Aleksejevitsj Gagarin: Det er en stor Glæde for mig at lykønske dig hjerteligt i Anledning af den fremragende Heltedaa — den første komiske Flugt i Rumskibet ...«

Skævøjet?

13. April 1961: »Grace Kelly har ikke filmet, siden hun giftede sig med Fyrst Rainer og drog til det mongolske Fyrstendømme.«

Tyvagtig Cykel!

15. April 1961: »Politi-Cykel vilde stjæle.«

Orniteologer, Lepidopteologer og andre Teologer.

28. April 1961: »Lepidopteologisk Forening, en Landsorganisation for Sommerfugle-Intereserede, har hædret Biskoppen med at udnævne ham til Æresmedlem ...«

Effektivt!

2. Maj 1961: »Advarsel. Duer, som træffes paa Ærtemarken, vil blive skudt. Gunnar Nielsen, Stenfredsgaard, Udsholt. Duktig ordentlig.«

En af Archimedes forstyrrede Cirkler?

16. Maj 1961: »Det drejer sig om en hel fantastisk Vækst i Græsset i en Cirkel, som i dette Tilfælde er fire Diameter stor.«

Fine Ting i Nips!

16. Maj 1961: »Til Pinse opsættes Skilte, visende Vej til Maglebjerg; de er Benskærerarbejde.«

Stedfortræder.

10. Juli 1961: »Ligesom sin Mand, Knud Petersen, er hun kendt som en habil Viceforfatter.«

Dog maa man ikke soppe!

13. Juli 1961: »Efter endt Reparation af den store Trykpumpe ser vi os igen i Stand til at levere Vand i normalt Omfang, dog maa Vadingsforbudet mellem Kl. 6 og 18 opretholdes.«

Mærkeligt Insekt.

8. August 1961: »Pindsvinet hører ganske vist til Insekterne ...«

Dyr Fest — trods Fastespiser.

22. August 1961: »440 til Ambassadørbryllup ... Vielsen foregaar i Fredensborg Slotskirke, og Middagen er henlagt til Tivoli. I Forbindelse med Fasten er der arrangeret forskellige »Overraskelser«, og det forlyder, at hele Regningen vil snige sig op paa omkring 150,000 Kroner.«

Pibe Mølle.

ET NORDSJÆLLANDSK VARTEGN

Møller er snart sjældne, de forfalder, og som Regel indser man for sent, at de gamle Møller ikke alene stod godt til det danske Landskab, men tillige repræsenterede baade noget praktisk, noget kulturelt og noget hyggeligt. Nordsjælland er saa heldig at have »Pibe Mølle«, vel Landets kendteste Mølle paa sin gamle Plads — naar vi ser bort fra Dybbøl Mølle — en Stubmølle med Vandmølle, meget køn og velbygget.

Pibe Mølle ved Høbjærg ligger paa en Bakke med Udsigt til et herligt nordsjællandsk Landskab. Mod Øst, et Par Kilometer borte, har vi Gribskovs Bræmme.

Vandmøllen drives nu ved Elektricitet, men Idyllen er Aarhundreder gammel. Selve Møllen hviler paa fire Piller, fra en til to Meter.

*

Hvad betyder Navnet Pibe Mølle (Piffue mølle, Pibe mølle)? Man har set flere Tydninger, maaske er Pibe i dette Tilfælde det samme som Rør (Orgelpibe, Bøsepibe, Skorstenspibe), Vandet kan være ledet til Møllehjulet i Piber af Træ.

I Artikel-Serien »Nordsjællands Historie« mener Erland Gribsø, i Afsnittet om Helsing Sogn, at Navnet snarere hentyder til Møllens Beliggenhed ved Aa og Eng. Piber er Betegnelsen for side Engdrag, Rømoser og udtørret Søbund. Mellem Græsted By og Søborg Sø ligger f. Eks. Pibemosegaard i Nærheden af vidtstrakte Enge.

*

Pibe Mølle ejes siden 1921 af Nationalmuseet, og den er fredet. Samtidig købte Egnens Landmænd Vandindvindingsretten (for 10.000 Kr. af P. C. Christensen). Ældre Folk i Høbjærg, f. Eks. Harald Baun og Marius Nielsen, kan blandt Ejerne nævne Grønbeck, der overtog en ombygget Mølle.

Grønbeck spiller en Rolle i en ikke helt almindelig Rottefængerhistorie, fortalt af Hanne Andersen — i

forrige Aarhundrede Tjenestepige hos Skovfoged Bruhn i Strøgaardsvang — til Skoleinspektør P. Petersen, der videregav den til Anders Uhrskov. Men endnu fortælles Historien, som den tager sig ud set fra *Pibe Mølle*.

Her kommer Grønbeck gaende en Formiddag, da han mærker, at Vandmøllen ligesom hakker lidt i det. Han faar Øje paa en Del døde Rotter, som er kommet i Klemme i Møllehjulet. Grønbeck henter Forstærkning, og den viser sig ogsaa nødvendig. Nu var der hundredvis af døde Rotter. De sad saa tæt, at Vandet blev stemmet op. Al Arbejdskraft blev mobiliseret, og paa et Par Timer havde man fisket de mange Rotter op. De blev lagt Side om Side som Udbyttet ved en Klapjagt.

Møller Grønbeck skridtede Fronten af og klædede sig i Nakken. Ingen kunde begribe, hvordan alle de Dyr havde fundet frem til Pibe Mølle.

*

Opklaringen kom en Dag, da Grønbeck traf Skovfoged Bruhn og fortalte den mærkelige Historie. — Da skal jeg gerne sige dig, at det er *mine* Rotter, sagde Bruhn, men du maa godt ha' dem. Jeg troede ikke paa Rottefængere, men saa prøvede vi én, vi kalder Slaghøgen. Han havde en Messingkedel med, og den stod han og hamrede paa midt ude i Gaarden. Rotterne myldrede op af alle Huller, Slaghøgen viftede med Armene, og Rotterne samledes om ham. Slaghøgen tilbød at sætte dem paa Naboen; men jeg betakkede mig. Saa fik du dem! Vi aabnede Porten, Rotterne strømmede ud. Slaghøgen fulgte efter, mens han hamrede paa Messingkedlen, — og nu plumpede de alle i Aaen, én efter én.

- Begravelsen har fundet Sted, svarede Grønbeck.
- Og jeg har ikke flere Rotter, sagde Bruhn.

(Ved Niels Pedersen, Udsholt.)

800 *Arvsdyr*

GRÆSSEDE PAA GRIBSKOV VANGE

I Aarhundreder var Frederiksborgheste Kongernes fornemste Gaveemne
Seks Frederiksborgere stod Model til Nordens
berømteste Rytterstatue

Af
MORTEN WIBERG

Hjulplov for seks nordsjællandske Heste, — de nordsjællandske Bønders Heste bar undertiden Præg af Blod fra Frederiksborg-Stutteriet.

Der er ikke noget, der i al Venskabelighed kan skabe en god gemmeldags Nabodisput som Heste-Snak mellem Landmænd. Smaa, lette, fyrige — eller store, stærke, førlemmede? Hver sværger til »sin« Race. Og nødigt skulde man puste til nogen Ild — men een Ting kan man nok sige uden at gaa Parterne for nær: Frederiksborgracen har den morsomste Historie. Et Drama i flere Akter med indskudte muntre Scener. Og et utroligt Slid har det kostet at naa frem til den Frederiksborg-Type, der nu tager Guldet hjem paa Dyrskuerne.

Det begyndte i 1564 med flere mindre Stutterier, men efterhaanden samledes man sig om Hillerødsholm ved Frederiksborg. »Filiaerne« forsvandt, og i 1740'erne gav Christian den Sjette den franske Arkitekt Thura Ordre til at bygge en Række Stalde og Boliger ved Hillerødsholm. 700 Hopper og Foler foruden en Del Hingste blev nu hvert Aar sendt paa Græs i Gribskovs Vange, 19.700 Favne eller 37 Kilometer Stengærder »holdt sammen« paa Dyrene.

De sidste Stengærder forsvandt først for nogle faa Aar siden. Hestene var sorteret i forskellige Stammer eller »Stod«, der blev holdt skilt fra hinanden. Man havde den brune, den røde, den skimlede Stamme, det gule, det tigrede og en lang Række andre Stod. Og saa blev der eksperimenteret. I en Periode endda med Æsler. I 1737 indførtes »2 Æsler og 6 Æselinder« fra Hannover. En særlig Afdeling for Mulæsler blev oprettet. Og nu skulde der rigtig Fornyelse til. Men det blev en Skuffelse. I 1746 opgav man, med en Bestand paa 19 Muldyr og 18 Æsler. De blev fordelt mellem Omegnens Bønder, og i mange Aar kunde man se dem komme agende til Bys med Æselforspand.

Lidt efter lidt »opslugtes« Æslerne, og til sidst var

der kun et Mundheld tilbage. Det blev brugt om ganske sagesløse, men stædige Heste: Stædig som et Stutteri-Æsel.

*

Frederiksborghestene stod højt i Kurs rundt om i Europa, og naar Kongerne skulde flutte sig med Gaver til Fyrsterne, sendte de gerne et Parti Frederiksborgere. I 1680 blev Stutteriet næsten helt ribbet for gode Dyr. Det var, da Chr. den Femtes Søster, Ulrikke Eleonora, blev gift med Carl den Ellefte af Sverige. Der maatte noget ekstra til. Og man tør nok antyde, at det var en Brudegave, der battede noget: et Spand paa syv tigrede Hingste, et Spand paa syv brune Hingste, et paa syv hvide Hopper, et paa seks musegraa Hopper og et paa syv sorte.

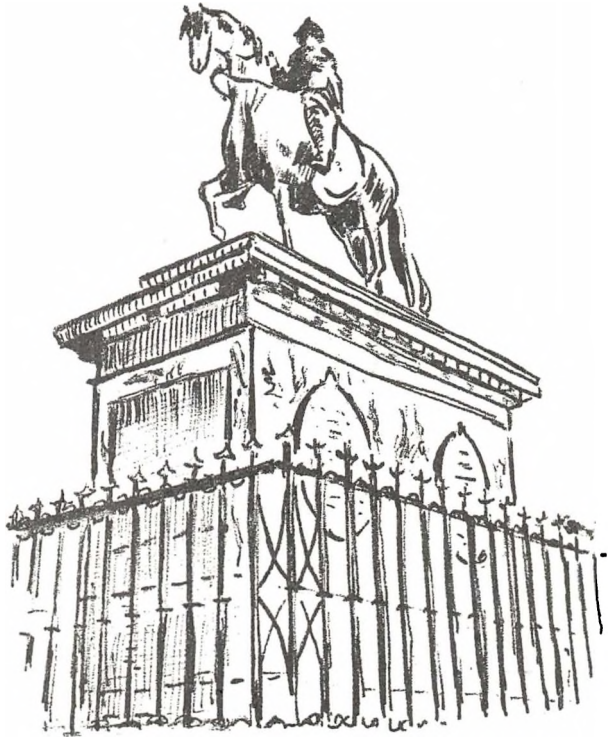
Desuden fulgte der Rideheste med til Pagerne, — og fjorten Hopper i Tilgift. Saa kunde den gode Ulrikke endelig køre standsmæssigt. Frederik den Fjerde var heller ikke billig, naar han kom i Gavehumør. I 1726 sendte han tolv Frederiksborgere til Frankrig, og faa Aar efter forærede han Ludvig den Femtende 34 Frederiksborgere.

Nordens berømteste Rytterstatue paa Amalienborg Plads — Frederik den Femte højt til Hest — er udført af den franske Billedhugger Saly med Frederiksborgheste som Modeller. Det er vist ikke ret kendt, at Saly benyttede seks Frederiksborgere, før han var tilfreds med Resultatet. Fra 1753 til 1764 arbejdede han paa Statuen, der kostede 150.000 Francs, et enormt Beløb efter Datidens Forhold, en halv Million Rigsdaler, ikke saa faa Millioner omregnet efter vor Tids Prisniveau. To graa, en rød, en brun, en sort og en tigret Frederiksborg »sled« Saly i Aarene 1755—60...

*

De to graa Hingste hørte til det hvide Stod fra Gribskov — det var og er nemlig meget vanskeligt at faa rendyrket hvide Heste. Mange Skuffelser kom Stutteriet ud for med hvide Heste, hvis Afkom blev graalige.

Men Konger og hvide Heste hørte sammen. Man husker hvor vanskeligt det var i 1920 at skaffe Kong Christian en hvid Hest til Grænserridtet — for hvid skulde den være efter et Sagn. Frederik den Syvende havde en hvid Hest, Frederik den Ottende ogsaa. Og

Salys berømte Rytterstatue, Fr. V paa Amalienborg Slotsplads. Billedhuggeren »sled« seks Frederiksborgere som Modeller. Det smukke Gitterværk efter Udkast af Saly er udført paa Frederiksværk af Smedemester Johan Mathiesen Wigandt hos General Classen.

Kejserinde Dagmar havde i sine Velmagtsdage et helt Spand hvide Heste.

Den kejserlige Stald-Etat havde ligefrem Folk, der skulde holde Øje med velegnede hvide Heste, der var at faa til Købs Europa over. Undertiden lykkedes det Frederiksborg-Stutteriet at levere smukke hvide Dyr. I 1706 havde Frederik den Fjerde endda to Spand, og da han et Par Aar efter tog paa Italiensrejse, havde han det ene med. Det er en meget romantisk Historie. Kongen havde som Kronprins truffet en skøn italiensk Adelsdame, Teresa Trentz — de forelskede sig i hinanden. Og da han rejste, gik hun i Kloster.

I 1708 — Frederik den Fjerde havde da været Konge i ni Aar — fortalte han en Dag sin Dronning, at han vilde en Tur til Antvorskov. Men herfra lod han meddele, at han drog til Italien. Man ved, at han her besøgte Teresa i Nonneklostret. Men de hvide Heste? Jo, paa Vejen ned gennem Europa var Kongen i straalende Humør, og da han besøgte August den Stærke i Sachsen — hans Fætter — kunde Sachserkongen ikke faa Øjnene fra de hvide Heste. Den danske Konge havde sine Tanker andre Steder og forærede flot Fætteren hele Spandet. August den Stærke blev saa begejstret, at han lod Maleren von Hamilton male den fyrigste og smukkeste af Hingstene.

*

Nordsjællands Kulsviere, der »laante« Brænde fra Kongens Skove, laante ogsaa andet i Gribskov. De havde Brug for hurtige Heste, og det kunde hænde i

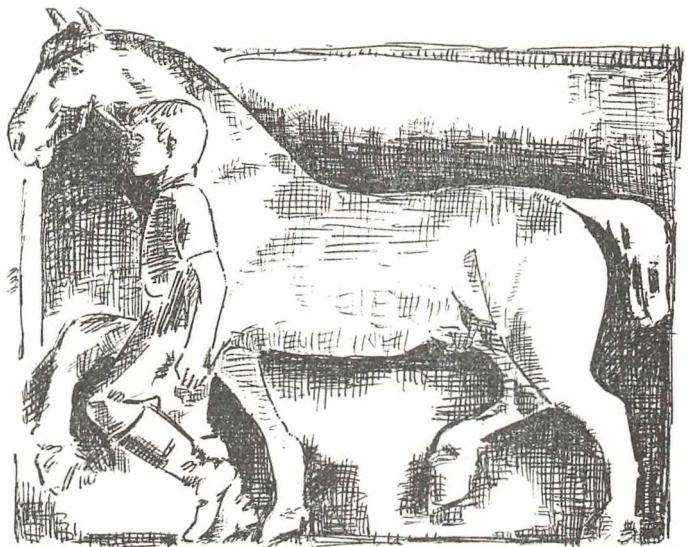
mørke Nætter, at Kulsvierne sørgede for en kongelig Hingst til deres Hopper. Kendt er Kulsviernes Kapkørsel paa Hjemvejen fra København med tomme Vogne.

Men ogsaa Frederiksborgstutteriets Folk kunde lide en rask Kapkørsel. Baron von Haxthausen, Stutteriets Leder, der blev kaldt til Danmark som Ekspert kun 26 Aar gammel, paastod engang under en Samtale med den engelske Gesandt Robert Molesworth, at en hvilken som helst af Stutteriets fuldvoksne Heste kunde løbe fra Nørreport til Frederiksborg paa tre Kvarter. Den troede Gesanden ikke paa, og naturligvis skulde der væddes. Det gjaldt tusind hollandske Dukater.

Baron Haxthausen vandt, for Hesten gennemførte paa 42 Minutter, men Væddemaalet blev ham dyrt. Inden Hesten kom paa Stald, faldt den død om. Den blev udstoppet og kom paa Kunstkammeret, Forløberen for det nuværende Nationalmuseum.

*

Det var Baron von Haxthausen, der gennemførte den Nyordning af Stutteriet, der førte til Frederiksborgstutteriets Verdensry. I Stutteriets Glansperiode bestod Personalet af Overstuttmesteren — Amtmanden — Stutmesteren, som tillige var Berider, Folemesteren tre Foderknægte, 82 Staldburscher, 20 Vangemænd og nogle Sommertjenere foruden Staldskrivere, en Smed og en Sadelmager. Smeden blev kaldt for Kursmeden, fordi han tillige fungerede som Dyrlæge. Stillingerne ved Stutteriet gik ofte i Arv fra Far til Søn, men efter Statsbankerotten i 1813 blev Mandskabet indskrænket, og værnepligtige blev udtaget til at gøre Tjeneste i Staldene . . .

Et af de sidste Billedhuggerarbejder, som Frederiksborghesten har staaet Model til, Gengivelse af Billedhuggeren Karl Otto Johansens Relief paa Hesteavlscentret Ny Toftegaard ved Ølstykke. Relieffet er bekostet af Ny Carlsbergfondet, og der ligger omhyggelige Studier bag det smukke Resultat. En Søn af Direktør Erik Lindgren, den hestekyndige Nordsjællænder, har staaet Model til den unge Mønster.

Stadig lever i Nordsjælland Slægter, der kan føre deres Stamtræ tilbage til de gamle Stutterifolk. En af de kendteste er den vidtforgrene Slægt Sylvest, der baade paa Land og i By har mange ledende og betydende Personligheder. Stamfaderen kom fra Østpreussen. Efterkommerne blev førende Heste- og Kvægopdrættere, hvad de forøvrigt er endnu.

*

Paa Struensees Tid kom Frederiksborgstutteriet ind i en Nedgangsperiode, en lille Opblomstring fulgte, men i 1840 besluttede man at gaa bort fra Frederiksborgavlens og i Stedet kaste sig over Fuldblodsavl. Kun det hvide Stod opretholdtes af Hensyn til Kongen. Senere

Forsøg paa at genoplive Frederiksborgavlens mislykkedes, og i 1871 solgte Staten Virksomheden til C. F. Tietgen. Han blev dog snart ked af at være Stutteriejer og afhændede Bygningerne.

Og en Dag stod Staldene tomme. Thurass stolte Ridehus blev brugt som Kornlade. Det totale Forfald blev fuldbyrdet, næsten alle Stutteriets Bygninger blev revet ned. I 1939 stod Ridebygningen med de dristigt svungne Træbuer foran Tilintetgørelsen, men det lykkedes at redde Bygningen. Den blev flyttet og genopført i Hørsholm. Og der staar den og minder om de store kongelige Dage. De er forbi, men Frederiksborghesten lever videre. Nogle siger, den forædles og vokser sig stadig kønnere.

Gribskows forsvundne Landsbyer

Sydøst for Ejlstrup, inde i Gribskov, kan den, der søger godt, finde en stor Natursten med denne Indskrift:

Desuden et Bomærke, tre Prikker i en ligesidet Trekant. Historisk set er Stenen ikke særlig interessant, den er rejst i 1912, men Historien paa Indskriften er nok værd at standse ved.

Gribskov har haft flere Landsbyer, der nu er forsvundet, en Del Gaarde, der døjede med »onde, gule Urter«, vel nok Agersennep, — og med Vildtet, der brød ind over Ris- og Stengærderne og aad den spar-

somme Avling. Bønderne her langt inde i Storskoven kunde ikke klare sig, hvis de ikke samtidig var Kulsviere og Krybskytter. Ved Slagbænken sagde man, mod al god Bordskik andre Steder i Landet: Æd mere Sul, det er skralt med Ka'tøflerne! Noget helt almindeligt Landbrug var det ikke i Skoven. Paa tre Gaarde i Landsbyen Ostrup havde Bønderne tilsammen seksten Køer og et halvt hundrede Faar, — men 37 Heste.

*

Ostrup, Sibberup og flere Gaarde i Gribskov blev nedlagt efter en Kommissionsindstilling i 1717, og Jorden blev lagt ud til Kobler for 120 Rytterheste. Trustrup holdt længst ud, og den var vist ogsaa den ældste, den nævnes allerede 1248 som Truestorpp. Da Dødsdommen blev afsagt, var der fire Gaarde og to tre Huse. Staten købte Gaardene i Aarene 1783—90, og Jordene blev lagt ind under Skoven, der jo var Sejrherr.

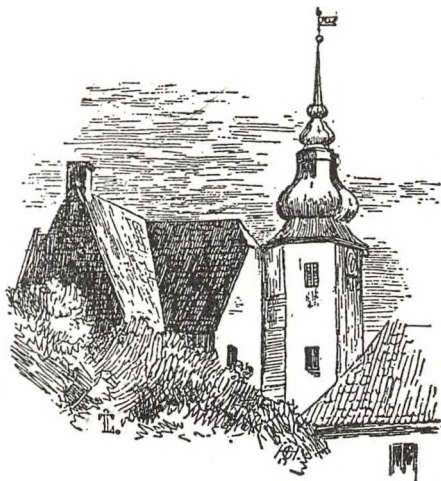
Den sidste Bonde, den gode Niels Jensen, nævnt paa Stenen med de krukkeformede omvendte Turist-N'er, var født i 1739, Søn af en Husmand fra Ejlstrup. Men han var ikke, som mejslet staar, den sidste Beboer af Landsbyen. Der boede to ældre Kvinder i Trustrup indtil Slutningen af forrige Aarhundrede. En og anden paa Egnen kan huske dem, — og et gammelt Kirsebærtræ, der faldt af Ælde, — og Bagerovnen som en Turist kan forestille sig ved at kigge paa en lille Fordybning i Jorden.

*

Trustrup maatte give sidst op, til Gengæld blev den udryddet grundigt. Omegnens Folk hentede gratis Sten herinde i nogle Aar, og Skovens Folk plantede Ege. Halvstore Egetræer blev gravet op og flyttet til Trustrup, tre paa hver Vogn med store Jordklumper. Paa denne Maade kunde det lade sig opføre, at Egen, der ellers alle andre Steder maatte lide Nederlag, her sejrede over en hel Landsby.

M.W.

En kvindelig Læser har sendt »Jul i Nordsjælland« disse Vers om sin Barndoms Jul paa Jægerspris. Jeg er, skriver hun, Husmoder og bor i København — jeg ved, at jeg ikke er Digter, og maaske synes De, at Versene er lidt sentimentale, men de skal være en Tak for min gode Barndoms Jul paa det hyggelige Slot i den dejlige Egn.

Min Barndoms Jul paa Jægerspris

Vor Barndoms Jul var altid hvid!
Med Sne paa Slottets Tinder,
en Sne saa pyntelig og blid,
en Kaabe om dets Minder.

✧

Jeg ser tilbage til en Tid
med søde Traditioner.
En Maaned gaar med voldsom Flid
til Julens kendte Toner.

✧

Vor Mor med Følge ta'r til Bys
og køber rare Sager,
mens andre tænder Advents-Lys
og bager Julekager.

✧

Vor Slagter, som leverer Gris,
bli'r slaaet ud af Vanen:
nu har han med til Jægerspris
et helt Dusin i Kanen.

Vi føler alle Julens Brus
ved noget af det bedste:
naar Kanen kommer af sit Hus
til Oluf og hans Heste.

✧

En Sky af Sne fra Hestehov,
en liflig Klang af Bjælder, —
saa rydder Oluf i vor Skov,
før Vinterdagen hælder.

✧

Han hugger bravt og finder frem
de pæne Træ'r med Drøjde,
et Juletræ til hvert et Hjem,
— og et af ekstra Højde.

— — —

Jeg føler, jeg maa standse her!
— og vaagner ved en Stemme:
Saa hør dog efter, Mor - - DET SNER!
Og vi er begge hjemme . . .

J. P.

I Gøngernes Egn med nordsjællandske Minder

*Et møde med en gammel Gøngebonde,
der taler Nordsjællandsk*

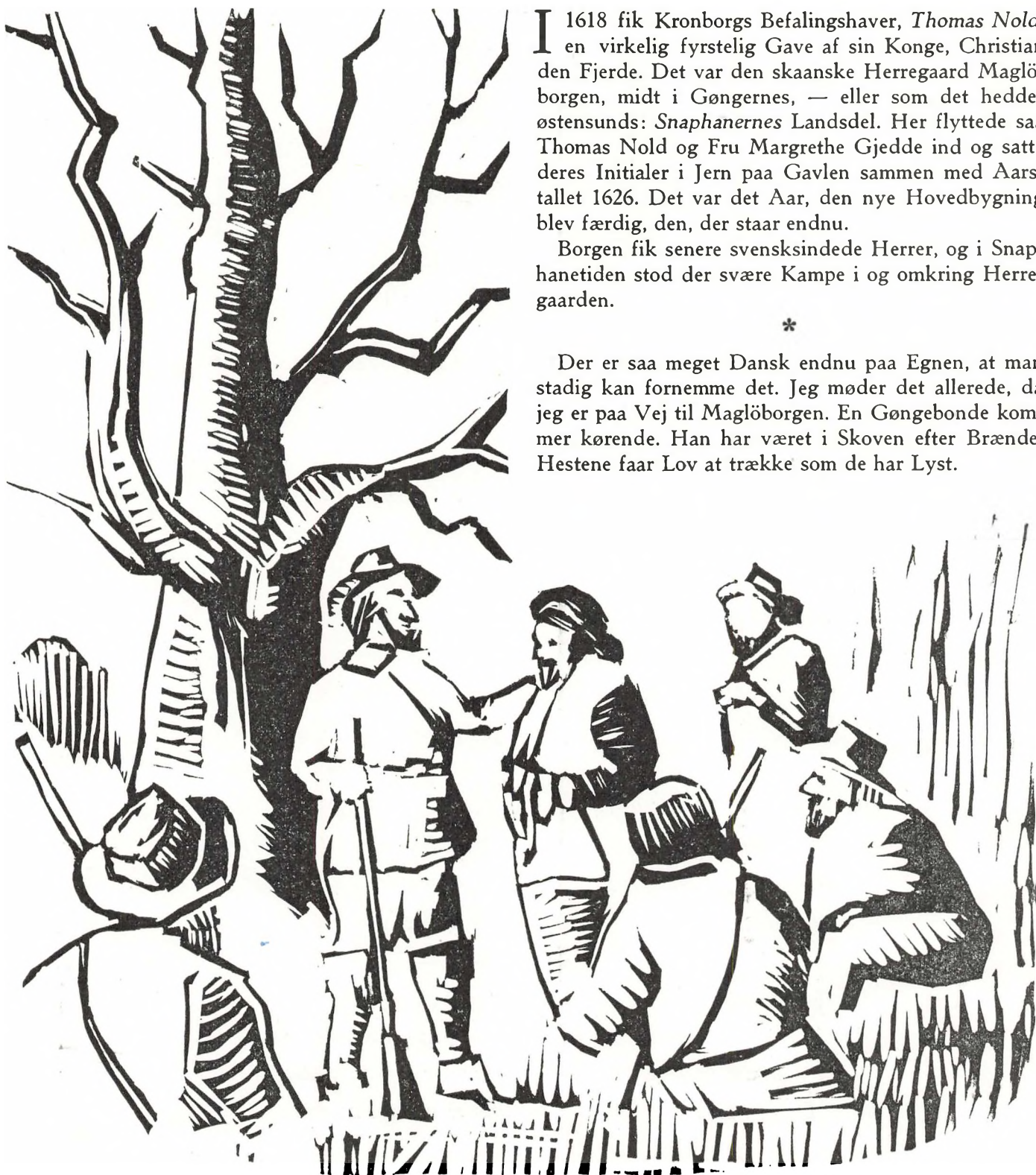
Tekst og Tegninger af
ERIK G.

I 1618 fik Kronborgs Befalingshaver, *Thomas Nold*, en virkelig fyrstelig Gave af sin Konge, Christian den Fjerde. Det var den skaanske Herregaard Maglöborg, midt i Gøngernes, — eller som det hedder østensunds: *Snaphanernes Landsdel*. Her flyttede saa *Thomas Nold* og *Fru Margrethe Gjedde* ind og satte deres Initialer i Jern paa Gavlen sammen med Aars-tallet 1626. Det var det Aar, den nye Hovedbygning blev færdig, den, der staar endnu.

Borgen fik senere svensksindede Herrer, og i Snap-hanetiden stod der svære Kampe i og omkring Herre-gaarden.

*

Der er saa meget Dansk endnu paa Egnen, at man stadig kan fornemme det. Jeg møder det allerede, da jeg er paa Vej til Maglöborg. En Gøngebonde kommer kørende. Han har været i Skoven efter Brænde. Hestene faar Lov at trække som de har Lyst.

Linerne holder han slapt i den ene Haand, den anden fatter om den lange Pibe.

Prr, siger han og byder mig til Vogns. Hvad jeg vil der paa Egnen, kanske fiske Laxørring eller gnädda, kanske skyde skogsfågel? Nej, saa langt som til Maglöborgen skal han ikke, men et godt Stykke derhenad. Naa, titta paa den gamle danske Gaard, ja, da kan Maglöborgen være god at besøge, for der er Minder om Snaphanetiden. Men man kan jo ogsaa besøge mindre Steder, siden man nu er saa interesseret i den Slags. Hvor? Hemma, siger han og peger med Piben.

Og snart efter sidder jeg hjemme hos Gøngebonden Lasse Jønsson, jeg bliver der i flere Timer og lover, at jeg aldrig vil fortælle nogen, hvor han bor eller hvad han hedder. Det lover jeg, og det har jeg holdt. Han bor i Vestre Gønge Herred, og han hedder Lasse til Fornavn. Saa meget og ikke mere er rigtigt. Lasse er bange for Antikvitetshandleren! Det er først, efter at jeg har tilsikret ham Huldskaab, han pakker frem, hvad han har. Over Slagbænken hænger en Snaphane, altsaa et Gøngegevær, men i selve Bænken har han Tinkrus, Lysestager og Fade, gode gedigne Ting, som han *ikke* vil sælge, — ikke engang til noget Museum. Et af Krusene bærer et omvendt N, det kunde tyde paa, at det har staaet paa Maglöborgen, men Lasse mener, at et omvendt N jo kan staa for saa mange Navne, det *behøver* ikke at hentyde til Kronborgs Hersker.

Jeg er sikker paa, at Lasse paaskønner, jeg ikke byder paa Sølvtoj, men nøjes med at beundre det.

*

Lasses Sprog er noget for sig. Den gamle Gøngebonde siger, at *Spisekammeret* er rart koldt, og han bruger ikke Ordet Fönster, men siger *Vinved*. Mange andre dansk-skaanske Ord og Vendinger genkender jeg fra Nordsjælland, uden at jeg tør afgøre, hvornaar Højsvensk er trængt bort af nordsjællandske eller rigsdanske Ord, — eller hvornaar der er Tale om, at skaansk Dialekt har arbejdet sig ind paa nordsjællandsk Omraade. Om den store Snaphanefører, Gøngenhøvdingen Svend Poulsen, siger Lasse, at han var en værre *Braat*, det Udtryk kender de fleste Nordsjællændere, og jeg mener ikke, det findes hverken paa Rigsdansk eller Højsvensk. En værre Braat betyder paa det nærmeste en rask, næsten ustyrlig, Fyr.

Vi snakker hyggelig Nordsjællandsk sammen, lidt overdrevent sagt, men rigtigt er det, at da Lasse løsner for Talebaandet, og jeg slaar over i min Mors Ungpigeprog, forstaar vi ligesom hinanden bedre. Svenskerne *jokkede* ordentligt, naar de ledte efter de *langtoede* Snaphaner.

Jo, en god Svensker er Lasse begribeligvis, alligevel var de svenske Befalingsmænd noget *nosedede*, altsaa vigtige. Helt Rede paa, hvorfra hans Snaphanevaabner stammer, har han ikke, men han mener nok, det er

Hovedbygningen til Maglöborgen, med den mærkelige skæve Gavl, opført af Kronborgs Befalingshaver Thomas Nold.

en af hans Forfædres. Vi sloges jo noget her omkring, siger han. Vi vilde ikke være Svenskere, og det var ikke med vor gode Vilje, vi blev det. Min Familie var ihållande i Kampen. Nej, saadanne Tanker har vi ikke mere, saa skulde det da være en skandinavisk Union. Men man kan da godt tænke lidt paa Fortiden, og siden, jeg har spurgt efter det, vil Lasse lige til sidst byde paa en Kop Kaffe og en ny Køretur.

Han vil da køre mig til Maglöborgen, for Klokkeren er mange.

*

Og saa kører vi i Skaanes Hjerte, ved Sösdala, hvor Gøngelandskabet folder sig ud. Snoede Veje skærer sig ind mellem Klipper og Sten, Smaastumper af Skove, sandede Spor. Snart er vi inde i de dybe Skove, og ud for et vældigt Egetræ standser Lasse og bliver helt højtidelig: — Det er Jens Mikkelsens Eg, siger han. Den har *set det hele!*

Hvem Jens Mikkelsen var, ved han ikke, men vi mener begge, at han var Dansker. Det lyder da saadan. Her har Snaphanerne ligget paa Lur og overfaldet de svenske Tropper, naar de marcherede forbi. Gøngenhøvdingen var ogsaa med her, siger Overleveringen, og hvorfor skulde det ikke passe. Baade han og Snaphanerne er jo ægte nok.

Snaphane hentyder til et af den Tids Skydevaaben. En Muskedonner med en Laashane blev kaldt en Snaphane, fordi den var saa *snabb*, saa hurtig og snild. Gøngerne var krigsvante Bønder, de stadige Krige havde gjort dem haardføre, og den fattige Jord havde baade i Krig og Fred henvist dem til Jagt i Skovene og Fiskeri i Moserne. De kendte hver Klippe og hvert

Træ, de var farlige Partisaner for Svenskerne nordfra. Dygtige Vaabensmede var Gøngerne, Gøngeflinterne, de lange eenløbede Rifler, var nordisk berømte. Svend Povlsen hvervede jo Folk under Felittoget til Skaane 1643—45. Han samlede et Dragonkompagni, og under Krigen 1657 var Gøngerne atter dansksindede.

Lasse sætter mig af lige udenfor Maglöborgen, og jeg gaar ind over den faste Bro. Voldgraven er omtrent borte, og en Sø ved Gaarden blev fyldt op allerede, da Margrethe Gjedde var Borgfrue. Hun taalte ikke at se Vand . . .

De nuværende Besiddere af Maglöborgen er bestemt ikke Danskerædere, man er endda velkommen som Gæst. Her kan vi saa konstatere hvor tykke Murene var, og her, under den store Salon med de mange Vaaben paa Væggene har vi den hemmelige Trappe! Underjordiske Gange førte ud i Skoven, og da svensk-sindede havde besat Gaarden i Snaphanetiden, blev der gjort Udfald mod Snaphanerne.

*

Den ældste Ejer af Borgen var en vis Felix Jensen, Medunderskriver paa Hyldningsbrevet i 1580 til Hertug Christian. Et Træ udenfor Gaarden, kaldet Felix-Egen, var efter Sagnet Rettersted i Snaphanetiden. Her blev de dansksindede klynget op.

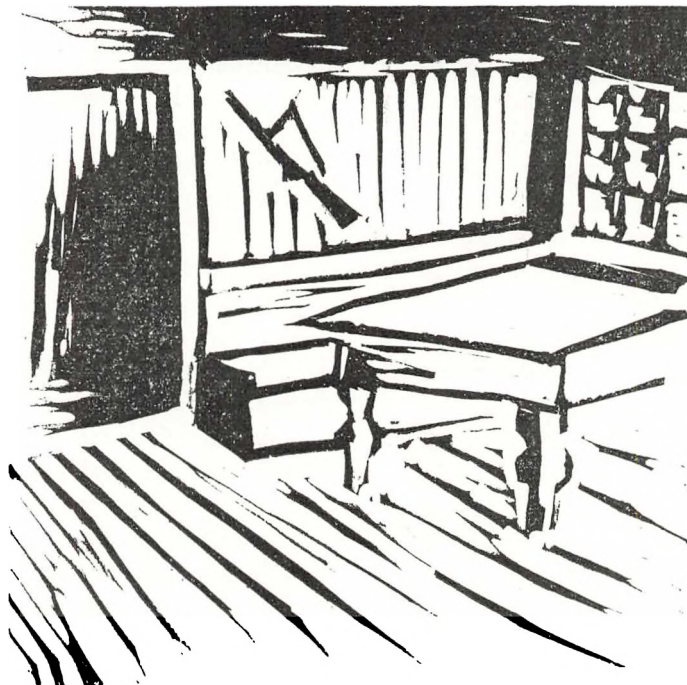
Flere Led af Walkendorff-Slægten har ejet Maglöborgen, der før har været paa fire Tusinde Tønder Land, men nu kun har et Par Hundrede tilbage. I Danmark uddøde Valkendorf-Slægten i 1747, men de

skaanske Walkendorffer, en anden Gren paa Adels-træet fra Mecklenburg, lever og trives endnu i Sverige.

En af Ejerne, Frk. Ehrenburg, taler man endnu om paa Egnen, og det forstaar sig. Den gale Frøken, kalder man hende. Nogle mærkelige Manerer havde hun i hvert Fald. Hun samlede snesevis af Katte og Hunde om sig paa Gaarden, de regerede over Frøkenen og alle paa Maglöborgen, væltede sig rundt mellem hinanden i Sale og Stuer, terroriserede, rev, kradsede og bed. Saa hellere Snaphane-Kampe, sagde man. Ingen maatte sige noget ondt Ord om nogen Kat eller Hund, og Dyrene havde særlige Tjenere, der maatte bukke sig og neje sig for de firbenede. Herskerinden over dette Menageri holdt Kæmpe-Daabsgilder ved lykkelige Begivenheder inden for Dyreverdenen, og der var Gravøl med Ligtaler ved deres Bortgang. Katte og Hunde blev under pompøse Former højsat i Kister under Kælderhvælvingerne . . . I 1798 giftede »den gale Frøken« sig, men det blev det nu ikke stort bedre af. Til alt Uheld var Ægtemagen en daarlig Landmand. Gaarden maatte sælges. Ægteskabet blev opløst. Og »den gale Frøken« blev ikke gravsat under Maglöborgens Hvælvinger.

— — —

Paa Vejen tilbage til Sösdala Station næste Morgen møder jeg ikke et Menneske. Jeg gaar rask til, men standser udfor Jens Mikkelsens Eg, falder lidt i Staver, og havde det ikke været saa teatralsk og saa koldt, havde jeg lettet paa Hatten . . . for som Gøgebonden Lasse sagde: *Den har jo set det hele.*

Gøgebonden Lasses Stue, med Snaphanegeværet paa Trævæggen.

Julestue - og andet ulovligt i Nordsjælland

FORBUD KUNDE IKKE UDRYDDE DE NORDSJÆLLANDSKE FESTSKIKKE

I den mørkeste Tid for Bønderne, lige før de store Landboreformer, var de nordsjællandske Hovbønder haardt nok spændt for, — men kendt er det, at Christian den Sjettes Dronning, Sophie Magdalene, indledede Reformarbejdet med bl. a. at give Bønderne Arvefæstebrev.

Paa Nordsjællandsk Folkemuseum i Hillerød findes det ældste Arvefæstebrev i sin Art, det er netop 200 Aar gammelt, udstedt i 1761 for Jens Swendsen udi Bircherød Sogn, Kaierød Bye.

Men helt op til dette nordsjællandske 200 Aars Minde fandtes endnu saa lang en Række Paabud og Forbud, at det maa forekomme helt utroligt i vore Dage. Vi ved jo, hvad de store Landboreformer kom til at betyde, men det var som om Myndighederne og alle, der mente at have noget at sige overfor Bønderne, holdt stædigt fast ved selv de mindste, men lige nedværdigende Forordninger, — endda enkelte Steder i Nordsjælland efter at Forordningerne faktisk var blevet ophævet.

*

Det gjaldt især de Paabud, der angik skikkelig Adfærd, som den burde ytre sig efter de stærkeres Mening. Og det rakte ud over Hverdagens Slid til enhver Form for Lyspunkter.

Men her stod de nordsjællandske Bønder stærkt sammen, de overtraadte Reglerne saa ofte og saa ihærdigt, at Myndighederne havde mere end Besvær med at faa dem overholdt. Lige op til den første Lysning i 1761 gik man haardt frem mod »idelig Sværgen«, Skænderi mellem Ægtefolk, Halsstarrighed hos Trolovede (naar de ikke gjorde Tegn til at ville lade sig vie), Mulkter for at forsømme Gudstjenester, og meget andet.

Mølleren i Hagelse var kommet for Skade at være borte fra Kirken i seks Helligdage og idømtes Mulkt. Men da han kunde bevise, at hans Nærværelse var nødvendig udensogns, slap han fri. Dog maatte han møde hos Sognepræsten og paahøre Formaning om, hvordan han skulde forholde sig i lignende Situationer i Fremtiden! Andre Overtrædelser førte til haardere

Straffe. Det gjaldt især alt, hvad Myndighederne fandt havde Rod i den hedenske Tid, Julestuer, Riden Sommer i By, Ungdomsgilder o.s.v. Det kostede som Regel to Mark at stille Hest til Raadighed for Sommerridning. At aabne sit Hus for et Gilde takseredes til en Rigsdaler. Sommetider dømtes Bønderne endda til Fæstningsarbejde paa Vand og Brød paa Kronborg.

*

I Kregme havde Bønderne slaet paa Tromme paa Helligaftener, det maatte jo standses. Men Amtmanden kom lidt i Knibe, for det kunde være, Trommen ogsaa blev brugt til nyttige Formaal! Det blev saa paa-lagt Sognefogden at *ødelægge Trommen*, hvis den kun benyttedes til at bryde Helligdagen med.

I Aarene efter 1739, da Forbudet mod Julestue blev skærpet, raslede Mulkterne ned over de nordsjællandske Bønder. To Deltagere i en Julestue havde forestillet Præst og Degn. Hver fik to Døgn paa Vand og Brød plus en Tur paa Træhesten. I 1749 nægtede Sognepræsten i Asminderød at tage tolv Bønderkarle til Alters, fordi de havde redet Sommer i By. *Karlene* klagede til Amtmanden, men det nyttede ikke. De kom *ikke* til Alters, for Klagen blev fundet fuld af usandfærdige Beskyldninger.

Helt godt stod Bønderne sig ikke altid med Præsterne i Nordsjælland. Det er der mange Eksempler paa. Et af dem førte til, at tre, formentlig »Hovedmændene« ved Tumulter i Blistrup Kirke Juledag 1753, maatte ride Træhesten og sidde i Hullet paa Vand og Brød i to Døgn.

Bønderne havde indfundet sig i Ro til Gudstjenesten, men da de fandt deres tidligere Fæhyrde anbragt, saa det aabenlyst saa ud til, at der skulle ofres til ham, kom det nærmest til Tumulter. Det lykkedes ikke Præsten at skaffe Ro i Kirken. Det blev til en Sejr for Bønderne i første Omgang, men den ydmydigede Præst, som var indforstaaet med »Arrangementet«, fik jo sin Hævn.

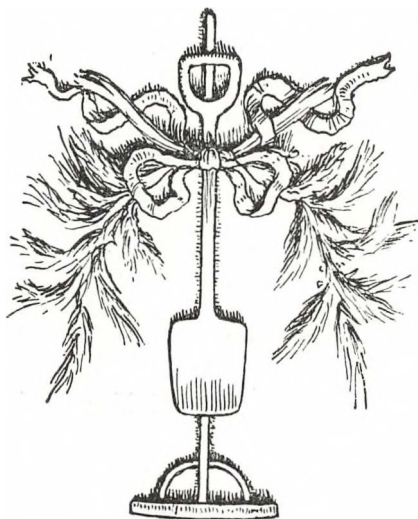
*

Gennemgaar man en Række af de Kilder, der beretter om de smaa og de store Gener, man udsatte Nordsjællands Bønder for i Tiden 1720—1760, bliver man slaaet af den Kendsgerning, at Bønderne gennemgaaende fandt sig i de store Plager, der angik den haarde Hverdag.

Til Gengæld var der Kampaand, naar man stædigt forfulgte dem i festlige Stunder. Det var, som om det var Draaben, der fik Bægret til at flyde over. Man vilde have de smaa Sikkerhedsventiler holdt aabne. Paa dette Omraade kunde Bønderne ikke knægtes.

Endnu langt op i vor Tid holdt de gamle Festsikke sig, enkelte er tilbage endnu. Og naar man maa konstatere, at mange fredsommelige og morsomme Festsikke er forsvundet, maa man ogsaa konstatere, at det ikke længer skyldes smaalige Forbud.

Grunden er den simple, at vi snart alle skal ligne hinanden i dette Land baade i Dagligdag og til Fest. Det er den Pris, der maa betaales: nu har vi alle *Friheden* til at ligne hinanden til Forveksling. Det er ingen Beklagelse over *Friheden*, — kun et lille Suk fra . . .
Den gamle Bonde.

SLOTSFISKERIET VED KRONBORG

- en Epoke er forbi

Det hyggelige, men ret haarde og temmelig gammeldags Slotsfiskeri er forbi. Formentlig for sidste Gang har morgenduelige Folk set det usædvanlige Ceremoniel udfolde sig, naar Hornfisken maatte betale Told paa sin Vej hjem fra Ynglepladserne i Midelhavet. Det er altsaa Tid at riste Minderunen.

Sidste Hold paa Skansen var »De vaade«, eller som det rettelig hed Ernst's Baadelag, syv-otte Fiskere fra Snekkersten. De har nu formentlig fundet bedre »Jagtmarker« paa Land eller Sø.

Man kunde se dem lejre sig i Sandet ved Pynten ud for Kronborg paa tidlige Aprilmorgener. Der blev holdt Udkik, Vind og Strøm skulde være helt rigtig. Naar Tiden var inde, startede »De vaade«. De satte stiltfærdigt to Baade i Vandet og roede op mod Strømmen. Et Net spændtes ud mellem de to Baade, og nu gled de nedad Sundet. Pludselig styrede Baadene sammen, og Fiskerne syntes at gaa amok. De raabte højt,

alt imens de kastede store Sten ud bag Aabningen mellem Nettene: Hornfisken skræmtes ind i Fælden.

Naar Drættet var forbi, lagde Baadene til Kyst, for at Fiskene kunde falde til Ro. Saa igen ud paa Søen . . .

Slotsfiskeriets Oprindelse fortaber sig i Historiens Vildnis. Gamle Fiskere i Snekkersten og Espergærde kan kun fortælle, at de som Børn har hørt de gamle fortælle, at *deres* Forældre var paa Slotsfiskeri, naar Hornfisken viste sig.

Det sidste Baadelag, der drev Slotsfiskeri, Ernst's Lag, er opkaldt efter Skipperen Henrik Rasmussens Oldefar, »De vaade« er et Tilnavn, hvis Alder ingen kender. Omkring 1900 fiskede et halvt Hundrede Lag i Foraarstiden, de kom nord fra og syd fra, helt fra Landskrona, Rå og Helsingborg, og det er ikke mere end 12—15 Aar siden, at »De vaade«, der nu har givet op, maatte konkurrere med »De edderspændte«, »Jomfruerne« og »Langnæserne«.

S. S.

SELSØS HVIDE DAME

- VAR HUN PÆN OG AGTVÆRDIG?

Vi har en smuk Kollektion af hvide og graa Damer her i Landet, de fleste jo ifølge Sagens Natur temmelig løse i Konturerne. Men man kan ikke lade være at interessere sig for Selsøs hvide Dame, dels fordi hun »lever« i det skønne Herred, dels fordi hun paa en Maade er temmelig haandfast. Hun har vitterligt sat Herregaarden paa den anden Ende for over Hundrede Aar siden og simpelthen jaget Folk af Gaarde.

*

Hovedbygningen, et af de første Renæssanceslotte herhjemme, ligger nu som en Slags Tornerose-Idyl, men naar man i vore Dage har været utilbøjelig til at udnytte Slottet fuldt ud med alt hvad deraf følger, har Grunden maaske ogsaa nok været af økonomisk Art. Det er jo ikke helt billigt at holde Slotte, og paa Selsø har man ikke ligefrem holdt »aabent Hus« for Publikum eller stillet Slottet til Raadighed for Arrangementer.

Det er ikke givet, snarere det modsatte, at De uden videre kan regne med at maatte besøge den hvide Dame. Men man kan da i hvert Fald se paa Herregaarden udefra, paa Omgivelserne og ligesom fornemme lidt af den særlige Atmosfære ved Renæssancens Slotte. Den, der forlanger Taarne paa et Slot og Svaner i en Voldgrav vil dog blive skuffet, men personligt synes jeg, at den lange, tidstypiske Bygning er en af de smukkeste i Landet.

*

Inde i Slottet spadserer den hvide Dame om Natten uden at kunne faa Ro paa sig. Her har hun gaaet Nat efter Nat kun med Adelsfolk paa Malerierne som Vidner. Højbarmede Fruer i Knitresilke og Folk med gyldne Kæder har stirret ned paa den rastløse Dame. Hvem var hun, og hvorfor har hun ikke faaet Fred i Sindet?

Lad os først fastslaa, at det foregaar i det nordøstlige Hjørne! Her stod indtil for nogle Aar siden en Seng, hvis Hovedgærde var blodpletet. Og der hang et Maleri af en Kvinde med blodige Hænder. Det er Selsøs hvide Dame. Hun var Slotsfrue og dræbte sin Mand, siger Overleveringen. Liget kastede hun gennem et Vindue ud i Voldgraven, men da hun ikke kunde glemme det, hvad man nok forstaar, stod hun sidenhen Time efter Time i de lange Nætter og stirrede ned i Voldgravens sorte Vand. Indtil Skæbnen

Den hvide Dame tog ikke Notits af Haandværkernes Arbejde.

en Nat indhentede hende. Vandet *trak*, hun styrtede i Voldgraven og druknede.

Men hun maatte selvfølgelig gaa igen, og hun gjorde det saa grundigt, at Slottet blev »forhekset«. Man murede Vinduet til, det sees umiddelbart, men den hvide Dame tog simpelthen ikke Notits af Haandværkernes Arbejde. Hun fortsatte sine Vandringer under Suk og Bæven.

Hvor meget virkelig Historie er der i denne dystre Romantik? Den hvide Dame er *Charlotte Amalie Ples-sen*, — og hende er det vanskeligt at finde et ondt Ord om i skriftlige Kilder. Hun synes at have været en udmærket Dame i enhver Henseende. Hvis hun er Morder-ske, har hun i hvert Fald ikke efterladt sig nogen Tilstaaelse. Hun bør nok frikendes paa Grund af Bevisets Stilling.

Men Magt over Sindene har hun endnu, hun hører med til Gaarden, — og har man sneget sig ind til Bygningen, skæver man ligegodt op til det manglende Vindue.

Og saa gaar man lige ud i Voldgraven, ligesom den hvide Dame, men den er fyldt op. Og Gæssene hvæser ad den, der har villet hilse paa den hvide Dame.

Heinrich Krock.

FORNEM KUNST PAA »HAVREHOLM«

En Havesal, udsmykket med Paradis-Billeder af Joakim Skovgaard

Af
SVEND RINDHOLT

Et af de store Billedfelter.

I Begyndelsen af Halvfjerdserne byggede Papirfabrikant *Frederik Leopold Calmsee* den store Villa »Havreholm«, mellem Esrum og Hornbæk.

Den blev opført som Bolig til Direktøren for Calmsee's Fabrik. Men da denne Virksomhed blev nedlagt i 1888, kom forskellige Ejere i Besiddelse af Landstedet, og blandt dem var Fabrikejer *Holger Jantzen*, som købte Ejendommen i December 1910, og som boede paa »Havreholm« fra 1913 til sin Død i November 1933.

Holger Jantzen var oprindelig uddannet som Farmaceut. Han rejste imidlertid, kun 23 Aar gammel, til Java i 1892, slog sig ned i Soerabaja og oparbejdede her en meget omfattende Virksomhed med Sukkerfabrikation.

I 1913 blev alle *Holger Jantzens* Forretninger afhændet, og han forlod for stedse Indonesien for at slaa sig ned i Nordsjælland. Kort forinden sit Opbrud fra Java fik han imidlertid Besøg af en ung dansk Kunstner, *Johan Thomas Skovgaard*, og det førte til, at Maleren blev anmodet om at besøge ogsaa »Havreholm«, efter at begge, Vært som Gæst, var vendt tilbage til Danmark.

Dette Besøg fandt Sted i 1915, og *Holger Jantzen* foreslog da *Johan Thomas Skovgaard* at male en Række Billeder til »Havreholm«s Havesal, med Motiver fra Omegnen.

Kunstneren mente imidlertid, at en saa krævende Opgave retteligt burde overdrages hans Far, Professor *Joakim Skovgaard*, ligesom han var tilbøjelig til at mene, at Landskaber fra Java burde danne denne Rumudsmykning.

Joakim Skovgaard havde i 1908 gæstet den fjerne Ø og var fortrolig med Motiverne. Men da han nøje havde overvejet Planen, kom han til det Resultat, at Javaprospekter lige saa lidt som Billeder fra Nordsjælland ville være de rette Motiver. En Overgang var Professorens mest tilbøjelig til at ville foreslaa en samlet Dekoration med Scenerier fra vore Folkeviser. Men ogsaa denne Tanke blev opgivet, og i Stedet valgtes en Emnekreds, der gennem mangfoldige Aar havde fristet gamle *Skovgaard*, nemlig en Billedrække, der skulde skildre Dyrenes og de første Menneskers Tilværelse i Paradisets Have.

*

Allerede i November Maaned samme Aar, 1915, tog

Joakim Skovgaard fat paa at gøre Udkast til den fornemme Udsmykning, som stadig pryder Havesalen paa »Havreholm«.

Begyndelsen blev gjort med Loftet. Her er i Hjørnerne anbragt Relieffer, der symboliserer de fire Aarstider, medens Dyrekredsen danner en sammenhængende Dekoration i en Ring omkring Rosetten. Yderligere blev udført en Gesims — i Samarbejde med Arkitekt *Mogens Clemmensen*, der ogsaa har tegnet Havesalens lave, grønne Hjørnekamin.

Dette forberedende Arbejde var færdiggjort i Juli 1916, og allerede et halvt Aarstid efter kunde *Joakim Skovgaard* forevise *Holger Jantzen* et første Prøvebillede, hvis Motiv var: »Adam keder sig«.

Professoren var imidlertid ikke helt tilfreds med sit Værk, og det kom derfor ikke til »Havreholm«, men blev siden solgt til andet Formaal. Foreløbig tog Kunstneren derefter fat paa at male tre lave, brede Dørstykker med Dyremotiver, og de blev anbragt paa Plads i Oktober samme Aar.

Først da tog Maleren for Alvor fat paa de egentlige Vægbilleder, der alle er malet paa Lærred og opsat i Felter. Den hele Udsmykning blev fuldført i Juli 1918,

og det følgende Foraar blev samtlige Billeder præsenteret for Offentligheden paa »Den frie Udstilling«. De er forøvrigt ogsaa senere udlaant som Helhed, nemlig til den retrospektive *Joakim Skovgaard*-Udstilling i København og Stockholm i 1923.

Hovedstammen i denne Billedrække omfatter fire store Lærreder med Figurer, og de enkelte Titler er: »Adam giver Dyrene Navne«, »Adam keder sig«, »Adam ser Eva« og »Eva og Slangen«. Hertil følger sig to mindre Billedfelter med Dyremotiver: »Dyrene gaar til Adam« og »Tiger og Gazeller«. Endelig afrundes Udsmykningen af fire høje, smalle Billeder med Fugle og Gibbonabe. Disse Dekorationer er indsat mellem Vinduer og Dør i Havesalens Ydervæg.

Alle Malerierne er i udpræget Grad typiske for *Joakim Skovgaards* særlige Stil og Farvesyn, og Udsmykningen er som samlet Hele enestaaende i dansk Monumentalmaleri — et værdigt Sidestykke til Folkevisegobelineerne af samme Kunstner paa *Christiansborg*.

Den nuværende Ejer af »Havreholm« og dermed af de monumentale Værker af *Joakim Skovgaard* er Direktør, Civilingeniør *Valdemar Thal-Jantzen*.

☆ JULEBREVET I BORNHOLMEREN ☆

Af

JØRGEN BORSHOLM

☆☆☆

Bornholmeruret slog fire hæse Slag.

— Har De ikke et Ur med den rigtige Klang, sagde Arkitekt Peter Hørby.

— Det er bare Papiret, sagde den gamle Antikvitetshandler. Hende Madammen ovenpaa bli'r tosset og prikker i Gulvet med Stokken, naar Urene slaar. Jeg har sat Papir i Klemme i dem alle sammen.

Den Gamle hentede et Stykke Papir frem fra Slagværket og trak i Repeterværket. Fire klingre Slag.

— Det var bedre, sagde Peter Hørby. Jeg tager det.

De handlede og blev enige. Arkitekt Peter Hørby kradsede en Adresse ned.

— Min Onkel fylder 70 her i Julen, sagde han. Onkel har altid ønsket sig saadan et ægte Bornholmerur. Nu skal han alligevel ha' et.

— Ja, det er ogsaa godt Kram, sagde Antikvitetshandleren.

Aarstallet 1807 lyste flammende rødt paa den blaagrønne Kasse. Den Gamle vilde hente en Kvittering paa Kontoret i Baglokalet.

— Nej, sagde Peter Hørby, skriv bare paa Lappen fra Uret, jeg har travlt, skal være paa Kontoret Klokken fire, — og det har den jo slaaet, et helt Par Gange endda.

Hørby styrtede ud af Døren, startede sin Bil — og naaede forpustet sit Kontor. Lidt febrilsk og nervøs. For meget at bestille... Kunden ventede. — Tegningerne og Overslaget, Frk. Olsen. Statslaansbetingelserne... og Cigarerne... undskyld Forsinkelsen, Frk. Olsen... jeg har købt Ur til Onkel Georg... har De set min Pibe

— De har taget Piben op af Lommen, Hr. Hørby, De sidder med den i Deres højre Haand, det ser endda ud til, at De er ved at stoppe den med Papir!

Arkitekt Hørby slap Piben.

— Der var De lige ved at forskrække mig, lo han. Det er Kvitteringen for Uret, .. jeg maa ind til ham, er det ikke ham med Etplanshuset?

Arkitekt Hørby havde rejst sig. Saa vaklede han og tog sig til Panden. Sveden sprang frem.

— De er da vel ikke blevet syg, Arkitekt Hørby?

— Jeg er bange for, at vi maa aflyse Mødet ... se her!

— Hvor?

— Kvitteringen! Den sad fast i Pibehovedet ...

— Ja, hvad saa ...

— Læs, hvad der staar!

Frk. Olsen læste. Saa gik hun ind til Kunden, bad ham paa Arkitektens Vegne meget undskylde, fulgte Gæsten til Dørs, vendte tilbage — og læste igen. Paa Bagsiden af Kvitteringen stod med høj, tynd Skrift:

Hr. Peter Hørby!

Betænk, hvad De gør! Dette Ur har en særlig Historie, som De bør drage Lære af. Se Dem om, og vis Dem som en Handlingens Mand.

En, der tror paa Dem.

— Det er en Roman, Frk. Olsen. En djævelsk Roman af dem, der ender med Mord i et øde Hus med Petroleumslys. Det er en Trusel. Et Anslag. Hvem har skrevet den Seddel? Hvad er Meningen med den? Og hvad er det for Vrøvl med en »særlig Historie«. Tror De jeg er i Fare, Frk. Olsen?

De maa tage det roligt. De har arbejdet for meget i den sidste Tid. Hvis De vil forklare mig det hele ...

— Det hele? sagde Hørby og stirrede paa Frk. Olsen. Hvad mener De med det? Jeg ved ikke mere end De. Der sad et Papir i Klemme i Uret, og paa Papiret staar der et Budskab til mig. Det er det hele. Vi staar paa bar Bund.

Efter en Pavse sagde Frk. Birgit Olsen:

— Hvad med Deres Slægt, Arkitekt Hørby?

— Aa, De mener ... Nej, det dur ikke. De Mennesker, der ikke selv gider rende rundt og købe Ure, gider vel heller ikke løbe i Forvejen og stoppe Papir ind i Uret. Og lige netop det Ur ...

— Jeg mener: Er der ikke andre i Deres Slægt, der hedder Peter? Vi maa jo bygge det logisk op, ikke sandt.

— Ja, der er løsningen. Der er i høj Grad en Peter Hørby foruden mig. Den Gamle! Aha, yderst romantisk. Vort gamle Slægtsur, en Pige, der skriver til den gamle. Hør, det er jo ikke særlig moralsk ...

— Logikken, Hr. Hørby! Saa skulde De da kende det Ur ...

— Kende? Ja, selvfølgelig. Vi har aldrig ejet det Ur. Aldrig set det før ... men maaske ovenpaa Romantikken? Den Gamle har skilt sig af med det, Uret har staaet som et tikkende Vidne, en Dag er han gaaet amok, altsaa før min Tid. Et Øjeblik.

Arkitekt Hørby styrtede til Telefonen.

— 91, er det dig Far? Det er mig. Sig mig rent ud, nu ingen Omsvøb: Har du engang faaet et Brev fra en Pige og sluttet hele den beskidte Historie i en Bornholmer ... ja, en Bornholmer med 1807 i flammerødt ... ja, stoppet Papiret ind i Uret efter at ... efter at ... nej, for Pokker, ikke Pigen, men Papiret.

Peter Hørby junior ringede af.

— Han er komplet aandssvag, den gamle. Hvordan han nogensinde er blevet Jurist, bliver aldrig opklaret. Han troede, jeg havde begaaet et Mord paa et Ur og pakket det ind i Papir. I den Stump Papir! Forklarede jeg mig ikke tydeligt?

— Som De plejer, naar De taler med Overretssagfører Hørby, sagde Frk. Olsen og smilede. Hvad om De gik til Antikvitetshandleren ... for hvis han ikke selv har tømret det Ur sammen, maa det vel være kommet et Sted fra?

— De har Pære, Frk. Olsen.

Arkitekt Hørby tog Turen tilbage til Antikvitetshandleren, — og han kunde tydeligt huske, at han havde averteret efter Bornholmerure. Netop det Ur fra 1807 stammede fra en Gaard i Nordsjælland. Arkitekt Hørby fik Adressen.

— Vi tager derop, Frk. Olsen. Ja, De skal med. Siger De Arbejde? Er det ikke vigtigere, at den Trusel mod mig bliver fjernet? De tager vær's'go' med ...

★

Arkitekt Hørby præsenterede Frk. Olsen for Værten. Hun blev fulgt til sit Værelse af en Stuepige. Peter Hørby fandt selv sit Værelse og gav sig til at gruble. Han røg tre Piber og tænkte omstændeligt. Da de mødtes til Aftensmad i Restaurationen, havde han alt klar.

Jeg har det, sagde han. Der er ingen Fejl i Konstruktionen. Det er som at bygge et Hus. Man danner sig en Skitseplan i Hovedet ud fra de givne Oplysninger, og saa tænker man konstruktivt. For det første: Det er en, der kender mig! For det andet: Den, der kender mig, vil mig til Livs! Måske mine Penge, maaske min Forretning. Det kan være en Konkurrent! Jeg havde en Klassekammerat, en rigtig Luskepeter, det kunde være ham, nej, skønt, det havde han ikke Hjerne til ...

— Hjerne til hvad? spurgte Frk. Olsen.

— Til at klare mig, Klassens bedste Matematiker.

— Undskyld, men er De helt logisk nu? Hvoraf slutter De, at nogen vil Dem til Livs? Der staar dog kun, at De skal betænke, hvad De gør, og være en Handlingens Mand.

— Det er jo netop hvad jeg er, ikke sandt. Jeg har taget Situationen i stiv Arm. Nej, det hele passer godt nok. Der er kun Spørgsmaalet, hvordan Vedkommende har fundet frem til netop det Ur, jeg købte til Onkel Georg. Der ligger Mysteriet.

— Ja, der er Gaaden, og løser vi den, har vi alt klart som Dagen. Altsaa maa vi lade Papiret vise Vejen. Urets Historie, staar der. Lad os slaa ned der. Godnat, Arkitekt Hørby, vi maa have klare Hjerner i Morgen!

Og saa gik Frk. Olsen. Arkitekt Hørby saa beundrende efter hende. God og klar Hjerne i et pænt udvortes. Hun skulde egentlig arbejde hos den gamle med alle hans Kriminal-sager ...

★

Men næste Dag blev i første Omgang en Skuffelse. De blev modtaget gæstfrit hos det unge Gaardejerpar. Urets Historie var ikke særlig dramatisk. Man havde haft Uheld paa Gaarden. Kalvekastning i Besætningen. Store Tab. Og saa et Tilbud paa nogle af de gamle Møbler. En Dragkiste blev solgt og derpaa Bornholmeren. Jo, de forklarede gerne alt.

Arkitekt Hørby trak det mystiske Papir frem og lagde det paa Bordet. Gaardejeren og hans Kone vendte og drejede det.

— Der er ikke nogen her, der har skrevet det, sagde Gaardejeren.

— Saah? Ja, han kan være Lærer, Koksafbærer, Forskærer, Tilskærer, Murer, Tømrer... Vil De have flere?

— Hold op, Frk. Olsen og lad os sige pænt Tak for Gæstfriheden her! — —

— Jeg er bange for, at vi maa aflyse Mødet —

— Hvor kan De nu vide det? sagde Peter Hørby, Skriften kan jo være fordrejet.

— Ja vist, det ser den endda ud til at være, rigtig godt fordrejet. Men det er nu nok ikke nogen her fra Gaarden... naar man ser paa Hjørnet. Der har jo staaet en Titel!

De stirrede alle paa Papiret. Ja, der stod tre Bogstaver »rer«, ikke andet.

— Det har vi overset, sagde Hørby og saa strengt paa Frk. Olsen.

— Jamen det siger jo ikke noget, mente hun. Jeg har virkelig godt set det. I Øjeblikket beviser det kun, at Gaardejeren har Ret... der er nok ingen her, hvis Titel slutter med »rer«.

— Men vi kan da snart indkredse det.

I Bilen paa Vej hjem havde Arkitekt Hørby sin sidste Teori i Sagen:

— Ved De, hvad han ogsaa kunde være, Frk. Olsen?

— Næ, men jeg ved, hvad De tænker paa... Overretssagfører, ikke sandt?

— Akkurat, sagde Peter Hørby triumferende. Den Gamle har haft Numre for, hvordan det saa er gaaet til. Men han skal ikke slippe godt fra det!

★

— Jeg vil paatage mig Opgaven som en Sag, der forelægges af Sønnen for Faderen, sagde Overretssagfører Hørby. Cigar?

— Nej, Tak...

— Men ikke som nogen alvorlig Sag, en Advokat kan beskæftige sig med . . .

— Du skjuler noget, Far!

— Vrøvl, Peter. Jeg har andet at bestille end at skrive underlige Breve til mig selv eller min Søn og lægge dem ind i Bornholmere. Giv mig det Stykke Papir, saa skal jeg tænke over det.

Overretssagfører Hørby tænkte et Par Timer. Saa kørte han til Sønnen, bad ham og Frk. Olsen om at stige ind i Vognen, — og kørte dem til Antikvitethandleren.

— Maa jeg præsentere Parterne for hinanden, sagde han. Det er Frk. Birgit Olsen . . .

— Vi kender da hinanden, sagde Antikvitethandleren. Frk. Olsen bor jo her i Ejendommen.

— Jasaa, sagde Overretssagføreren, Frk. Olsen er maaske Kunde hos Dem?

— Ikke saadan da. Men hun er ligesaa god og venlig som hendes Tante er sur og vrissen.

— Naa, naa, Hans Rasmussen, Tante er god nok!

Peter Hørby senior og junior saa paa hinanden. De havde fat i hver sin Ende af Historien.

— De anbefalede mig at handle her hos Hr. Rasmussen, sagde Junior.

— Ja, Hr. Rasmussen er en reel Mand med mange gode Ure, og De var jo lidt i Vildrede.

Overretssagføreren tyggede paa sin Cigar og brummede.

— Jeg forstaar ikke helt, hvorfor man er kommet, sagde Antikvitethandleren.

Trykkende Tavshed. Et af Urene slog fem Slag. Det lød noget hæst.

Da glimtede det i Overretssagførerens Øjne. Han skridtede rask hen til det forkølede Ur, — og fra Slagværket tog han et Stykke Papir, foldede det ud, og rømmede sig.

— Sig ikke noget, læs det ikke. Hr. Overretssagfører!

Frk. Olsens Stemme var høj, indtrængende og ulykkelig.

— Jo, Frk. Olsen. Sagen staar foran sin Opklaring, jeg maa læse højt for Selskabet. Paa denne Seddel staar: »Hr. Peter Hørby! Betænk, hvad De gør! Dette Ur har en særlig Historie . . .«

— Næ, hør nu, sagde Peter Hørby junior. Er der Sedler i alle Urene?

— Ja, *det* er der, sagde Hans Rasmussen. Men jeg var nu ikke klar over, at det var saadan et Privatbrev. Se, den gode Frk.

Birgits Tante er jo noget knarrvorn, hun prikkes i Gulvet med Stokken, naar Urene slaar. Saa har Frk. Birgit hjulpet mig med at sætte Papir i Klemme i Slagværkerne, saa Lyden blev dæmpet.

— Jeg maa vist gaa nu, sagde Frk. Olsen.

Der var Graad i hendes Stemme, da hun hævdede den. Hun saa Overretssagføreren ind i Øjnene:

— Det var afskyeligt, hvad jeg gjorde mod en overarbejdet Mand som Deres Søn.

— Vent lidt, Frk. Olsen, sagde Senior.

— Men Overretssagføreren maa vide, at jeg elsker . . .

— Formentlig Drengen og ikke mig, sagde Overretssagføreren og smilede.

Saa vendte Overretssagfører Hørby sig mod sin Søn:

— Ta' nu for Pokker og vaagn op, Knægt. Har du ikke noget at spørge om?

— Jo, jo, sagde Junior. Hvor mange Sedler af den Slags skrev De?

— Tolv, græd Frk. Olsen. Der er jo tolv Ure.

— Og De elsker mig altsaa tolvdobbelt? Men saa det dér med Urets særlige Historie?

— Nej, nu gaar det for vidt, sagde Overretssagføreren. Ethvert Ur har vel en Historie! Lad nu være at pine hende. Det drejede sig jo om at faa dig ud af Buret, ud og være Detektiv. I skulde opdage *hinanden*, ikke Spor andet. Du har vel gaet og tegnet Statslaanshuse uden at se, hvor yndig hun er.

Frk. Olsen, maa jeg have Lov til at anholde om Deres Haand, altsaa som Svigerdatter. Hvordan han dér nogensinde er blevet Arkitekt, bliver aldrig opklaret.

— Han er meget dygtig, sagde Frk. Olsen. Farvel.

— Hov, sagde Arkitekt Hørby, De gaar ikke op til Tante, den Havgasse!

— Hun er ingen Havgasse, og hun kender ikke noget til det hele. —

★

I det unge Arkitekthjem staar der en Bornholmer med 1807 i Flammeskrift. En Bryllupsgave fra Onkel Georg. Det Ur har sin særlige Historie, siger Arkitekt Hørby gerne til Gæsterne. Og Fruen rødmer. Og Bornholmeren tikker diskret og røber ingenting.

Det er et meget tavst Ur. Naar det slaar, lyder det som om det er forkølet.

Det er fordi der sidder et Stykke Papir i Slagværket.

Nordsjællandsk Digt om
Høhoveriet
paa Frederiksborg

Fra først i Ungdoms Dage
Man godt jo huske kan
Vor Jorddrift stod tilbage,
Ja, meget flød med Vand.
Nu høster man jo Hvede,
Hvor den Gang voxte Flæg.
Vildanden havde Rede,
Og ruged sine Æg.

Vor Jord nu næppe kjendes,
Naar man nu rejser frem
For at tilbage vendes
At see til Føde Hjem
Der var jo mange Skove,
Der var jo Stubbe og Krat.
I Træet man op sig vove,
Om det var nok saa glat.

Ja, nogle Træer var hule
og voxte ikke mer.
Der bygged smukke Fugle,
Som man nu aldrig seer.
Vi Børn gik ud i Klynge,
Nød Glæde i Skov og Krat,
De mange Fugle synge,
Som dermed er besat.

De ældre maatte røde
Og nogle brække Steen,
De tjente Klæde og Føde,
Fik trætte Arme og Been.
De maatte ogsaa pløje,
Men med en simpel Plov
Det kunde ej gaa nøje
for Steen og Rod af Skov.

De Plove de var svage,
Og Jorden den var stærk,
Derfor saa tit det knage
saa stod det hele Værk.
Ja, ofte sprang der Skagler
Og mer af Plovens Dræt,
Man havde Reb og Nagler,
Man var paa alt beredt.

En nordsjællandsk Bonde, Sognefoged Ole Nielsen, Skærød, der døde i 1877 i en Alder af 81 Aar, var en kendt og velanskreven Mand paa Egnen. Ved forskellige Lejligheder »gjorde« han Vers, som bestemt ikke er den store Poesi, men de følgende Vers om Høhoveriet paa Frederiksborg — overladt Jul i Nordsjælland af Familien — giver et Folkelivsbillede, som nok er værd at bevare. Ole Nielsen kalder Versene »en sandfærdig Erindring fra mine første Ungdoms Dage angaaende vor Jorddrift og vor Høvhøst til Frederiksborg Ladegaard.«

Man spændte for sex Heste
Vel var de noget smaa,
Dog fire af de bedste,
De og med Ploven gaa.
Man sparede de unge,
Man lod jo disse gaae
For man var jo bange
De Skade skulde faae.

Man maatte og til Hove
For Høe at høste der,
Ja udi Krat og Skove
Det var vor Ungdom kjær
For det var gode Dage,
Som indtraf jo hvert Aar
Man spiste Æggekage
Og Sul af Svin og Faar.

Ja, Bonden maatte skaffe
Godtøl og Brændevin
Vel fik vi ikke Kaffe,
Men godt forsynet Skrin.
Man over blev om Natten
I Dans og fuld Musik,
Med Roser udi Hatten
Ih, det fornøjet gik.

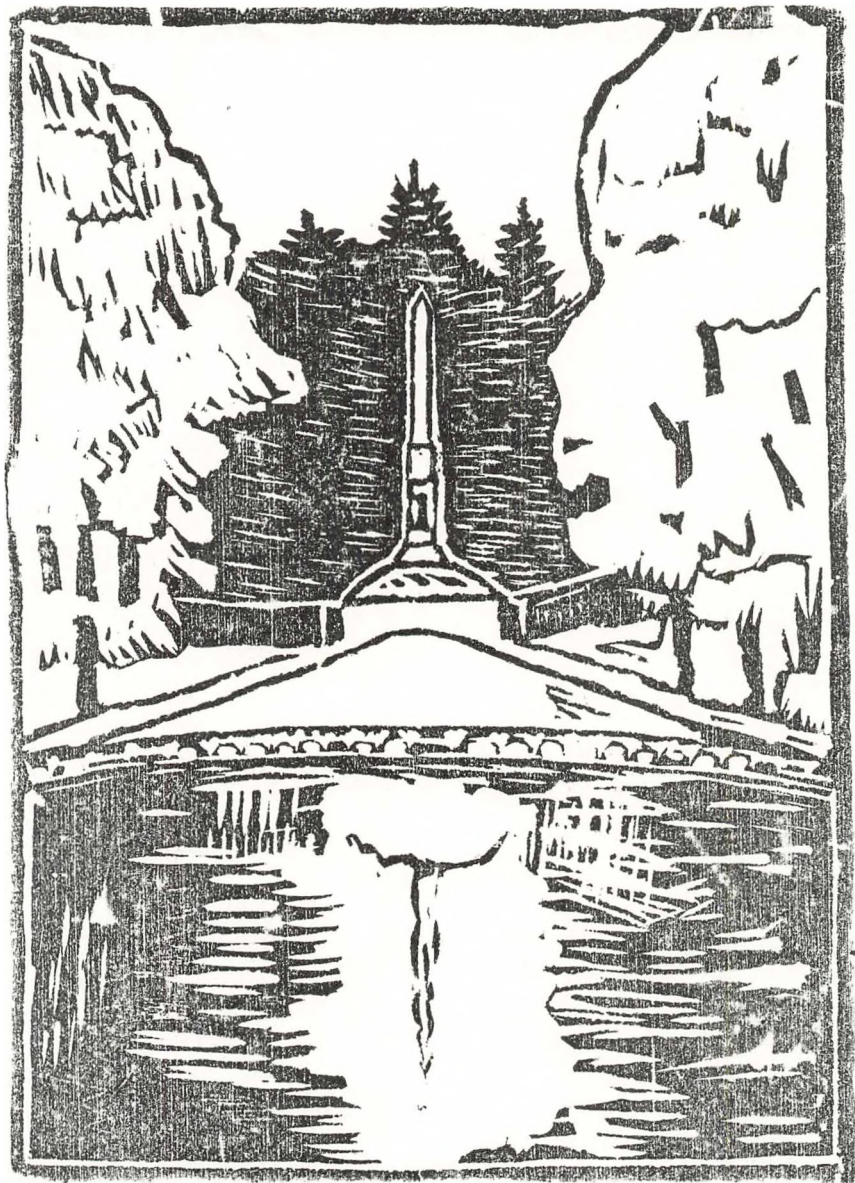
Og naar man nu var færdig,
Og Høet var hjemkørt,
Gik Karle og Piger værdig
Med Sommerdragt iført
De satte sig til Skrinet,
Nød der Godtøl og Mad
Og drak af Brændevinet
Og var saa sjæleglad.

Man skulde hjem nu kjøre
Højt lød Musikkens Klang,
De Toner skulde føre,
Smukt Karle og Piger sang.
Nu har vor Høst jo Ende
Her jo for dette Aar.
Vi vil os hjem nu vende,
Vor Høst tilbage staar.

*I Vognen sprang man raske,
Fik Piger op paa Knæ
Og tømte hver en Flaske
Deraf de Piger le,
De sagde lad nu rulle
Kjør nu kun ligefrem,
I maa ej være fulde,
Men komme smukke hjem.*

*Og naar vi hjem saa komme,
Vor Moder stod saa glad,
Hun slog sig paa sin Lomme
Bød strax paa varmen Mad.
I Enrum med sin Pige
Hun spørger hvor det gik,
Og Moder jeg maa sige
Det var den gamle Skik.*

*Til sidst maatte I vel sulte,
Se, Karlen gaar saa mat
Hys, Moder, de var fulde
Han jo af Vognen plat.
Saa har han vel faat Skade
Ud af et hastigt Stød,
Nej, han faldt paa en Flade,
Det har vist ingen Nød.*

Reventlow-Støtten i Frederiksborg til Minde om Stavnsbaandets Ophævelse, — paa et Tidspunkt, da Høhoeriet endnu bestod paa Frederiksborg!

DEN STORE KUNSTNERS LILLE MONUMENT

Smaatræk om to Brødre, der var Dyrevenner

Nikolaj Abildgaard, den store Maler, Tegner og Møbelarkitekt, der havde Tilknytning til Nordsjælland bl. a. gennem de mange Opgaver til Kongehuset, er repræsenteret paa Frederiksborgmuseet med flere Malerier og med sine berømte Møbler. Af hans Værker kendes vel først og fremmest Frihedsstøtten, og mindst kendt er nok Tegningen til et meget lille, men mærkeligt Monument, som nu staar i Charlottenborgs Gaard.

Monumentet bærer denne Indskrift:

HER GIEMMES LEVNINGEN
AF
JORDANO
ET MYNSTER PAA TROSKAB
HAN BLEV FØDT I ROM
I PII SEXTI REGIERINGS ANDET AAR
HAN DØDE I KIØBENHAVN
I DET MÆRKEFIGE AAR
DA ET PUND SUKKER
KOSTEDE XLIII SKILLING

Hvem var denne Jordano?

Pave Pius den Sjettes andet Regeringsaar lader sig jo let fastslaa. Det var 1776. Saa har vi Jordanos Fødselsaar. Vedkommende døde, da et Pund Sukker kostede 43 Skilling. Det var i Aaret 1792, og det sees ikke ved nærmere Granskning, at Sukkeret her i Landet har kostet 43 Skilling netop noget andet Aar. — Altsaa har vi Jordanos Alder, han blev seksten Aar. Det lyder ikke af ret meget, men det var en ret høj Alder. Jordano var nemlig en Pudelhund. Oven i Købet en morsom, interessant og højtbevaget Hund.

*

Maleren Nikolaj Abildgaard, der var blevet anset for at være underbegavet, da han var Dreng, fik som 29-aarig Akademiets seks Aars Rejsestipendium og tog direkte til Rom i 1772.

Her fødtes Jordano. Den overbegavede Hund er omtalt med yderste Hæder i Lauritz Smiths Bog, »Om Dyrene« i 1791. Man læser, at den danske Kunstmaler i det fremmede overalt ledsages af Pudelen. Saadan skete det, at Abildgaard en Dag sejlede paa Po, og det kom op i Jordan, at den skulde besørge noget naturligt. Men da den var en ærlig, tro og først og fremmest en renlig Hund, vilde den ikke forrette sit Ærinde ombord. Den tog da Turen paa Hovedet i Bølgerne, søgte Land og — kunde man med spændt Interesse iagttage fra Skibet — ordnede dør alt fornødent. Men nu skulde Jordano igen se at komme ombord. Strømmen satte den imidlertid samtidig tilbage, og »Herr Professore saae intet Haab til at faae Hunden igjen.« Men nu kommer det kloge: Pudelen sprang paa Land, pilede forud paa Strandbredden, »hvorfra den atter gik til Søes og svømmede saaledes med Strømmen hen til Skibet, hvor han blev optaget«.

Abildgaard rejste til Danmark over Paris i 1777, og Jordano var med. Da Hunden døde, rejste N. Abildgaard det pudsige Æresminde, sand Dyreven, som han var.

*

Men det var hans Broder iøvrigt ogsaa. Hans Livsværk, Veterinærskolen, blev til, fordi der udbrød en dødelig Lungesygdom blandt Hestene paa Frederiksborgstutterierne.

P. C. Abildgaard, Læge og Dyrlæge, havde længe haft Idéen til en Veterinærskole. Og alt var klappet og klart. Der var givet Signal til Byggeriet, da Struensees Fald kom. Dermed faldt ogsaa Planerne om en Veterinærskole. Men Tilfældet kom Abildgaard til Hjælp. Da Lungesygdommen brød ud paa Stutterierne i Nordsjælland, blev Abildgaard tilkaldt, og det lykkedes ham at slaa Sygdommen ned. Det blev den direkte Anledning til vor højt ansete Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole.

»Kulkrigen« i Nordsjælland

For 250 Aar siden var Kulsvidningen i Nordsjælland kommet ind i en fast og rolig Gænge. Der var Tradition i Brændingen, og nogle mindre Gnidninger med en Amtsforvalter var standset af en forstaaende Amtmand.

For hver Mile skulde en Kulsvier betale 9 Skilling

som en Erstatning for det Træ, der blev brugt. I en Forordning var angivet, hvad Kulsvierne maatte bruge til Miler: Grene og Kvas, Jordrødder og alt, som ingen Værdi havde for Skoven.

Men Kulsvierne lod sig ikke nemt binde af Love og Forordninger paa det Omraade.

De gik paa Jagt, naar der var Mangel paa Dyreryg i Hjemmet, og de tog det Brænde til deres Miler, som de mente var bedst. Og stod Brændet tilfældigvis paa den Maade, at det groede, saa fat i Øksen.

Der gik nogle Aar paa den Maade, Kulsvierne levede deres Liv og passede deres Miler. Saa mente Myndighederne, det var for galt med Kulsviernes Skovhugst, og der udstedtes en Række Bestemmelser om, hvilke Bønder der maatte brænde Kul. Hvad der skulde bruges i Milerne, maatte højtideligt godkendes først, og ingen maatte antænde Milen, før den var tilset, og der var betalt for den paa Amtstuen.

Man besluttede at sætte meget ind paa at faa lært Kulsvierne Respekt for Loven og slog haardt ned, hver Gang der fandt Overtrædelser Sted.

Og det var nemt at faa statueret nogle Eksempler, saa at sige hver Dag blev Loven overtraadt. Tre Dreng fældede en Eg og maatte en Maaned paa Vand og Brød i Esrum Taarn, en halv Snes Bønder fældede Træer og fik Tvangsarbejde paa Kronborg.

Det lykkedes ikke Kulsvierne at faa Loven ophævet, men de naede at faa den ud af Funktion i Praksis.

Nogle Aar gik efter Myndighedernes Pyrrhos-Sejr, indtil det afgørende Slag skulde slaas. »Kulkrigen« begyndte.

I Juni 1721 udstedtes en Lov, hvorefter Kulbrændingen skulde indskrænkes. Nøjagtige Lister over, hvem der maatte brænde Kul, blev udarbejdet. Ialt maatte der fremtidig kun brændes knapt 14.000 Tdr. Kul aarligt, en Formindskelse paa omkring en Trediedel.

Hvis en Mile blev antændt af en Kulsvier, før den blev besigtiget og betalt, blev det forbudt Kulsvieren for Fremtiden at brænde Kul, og det Kul, der var færdiglavet, skulde konfiskeres og sendes til Frederiksborg Slots Hofholdning.

Det var haarde Betingelser, men Kulsvierne tog Kampen op. Den Mand, der tidligere havde 5-6 Miler i Gang og maatte nøjes med 4, var ikke tavs, naar han kom til Byen med Kullene. Han kunde nok forklare Kunderne, hvorfor Priserne stadig steg.

Kulsviernes og Kundernes Vrede vendte sig mod Myndighederne. København og Købstæderne klagede: de vilde have rigelige Kul og til de gamle Priser. Saa maatte Myndighederne bøje sig, Loven om Indskrænkning af Kulbrændingen, der var traadt i Kraft i Juni 1721, ophævedes ved Juletid samme Aar.

Hotel
„Leidersdorff“

HILLERØD

✱

TELEFON 38

✱ *Fornuftige Julegaver!*
Fikse Julegaver!

KORT SAGT: JULEGAVER FRA

JENS HOLTEGAARD

Frederiksværk . Tlf. 83

Vi hjælper Dem altid paa Gled, hvis De mangler Ideer

✱ *Udsøgte Vine fra*

**Den gamle
Røbmandsgaard**

P. BJØRNSBÆK-OLSENS VINHANDEL . FREDERIKSVÆRK

A S

Frederiksværk

Trælasthandel

TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER . MØRTEL . STØBEGODS . BRÆNDESEL

HAVNEVEJ 7 og 11 — Tlf. 6 (3 Ledninger) og 12 — C. V. BERNTSEN

Køb Manufakturvarer

hos

Fa. **KNUD** ANDERSEN

Nørregade 13 . Frederiksværk
Telefon 107j

STORT UDVALG I

Vine og Cigaretter

Frederiksværk Materialhandel

CARL HANSEN

Tlf. 26

FISK

er en god og sund Spise

Friske Varer - Billige Priser

★

Hans Rasmussen

Fiskehuset . Nørregade 5 . Frederiksværk . Telefon 855

BANKEN

FOR

FREDERIKSVÆRK OG OMEGN

AKTIESELSKAB

---Alt

elektrisk

Smukke Bordlamper . Moderne Lampetter
Alt i El-Køkkenudstyr . Brødrister og Strygejern

KNUD LØTH

aut. Installatør

Tlf. Frederiksværk 177 — Nørregade 20

Lukket Keglebane

Smaa, lette Retter

Madkurve
kan medbringes

Frederiksværk Kro

(Laur. Mathiesen)

Torvet

TELEFON 85

HAKA

EL-Vaskemaskiner

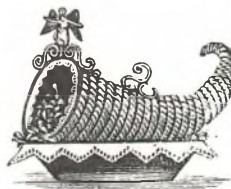
uden Varme — med Varme
EL OG GAS

AGENDA-UDSTYR

C. FREDERIKSEN

Torvet - Frederiksværk - Telf. 515

aut. Distriktsforhandler

KNUD V. ERNERS

BAGERI OG CONDITORI

Nørregade 23 . Frederiksværk . Tlf. 62

KOSMORAMA

FREDERIKSVÆRK

Telefon 455

Julegaver til hele Familien

✱

Viggo Svendsen

Urmager — Guldsmed — Optiker
Frederiksværk Telefon 201

Hotel Strandborg

FREDERIKSVÆRK . TLF. 293

✱

De smaa Haver med god og billig Mad
Hyggelige Værelser med Centralvarme

Einer Petersen

Th. Pedersen

Kiosken - Torvet

Frederiksværk

Tlf. 195 og 163

✱

Festtelegrammer

sendes overalt

Alle førende Mærker
i Cigarer og Tobak —
ogsaa i smukke Gave-
æsker til Julen — samt
alt i Konfektur

✱

Julehæfter,
Dag- og Ugeblade

Glarmester H. Koppel Andersen

FREDERIKSVÆRK - TLF. 367 - TLF. 223

SPAREKASSEN
FOR FREDERIKSVÆRK
OG OMEGN

Frederiksværk Tlf. 340 . Hundested Tlf. 34 . Liseleje Tlf. 251
Indlaan ca. 27 Millioner

INDLAAN - UDLAAN

Boksanlæg . Sparebøsser . Døgnbox

ALLE SPAREKASSEFORRETNINGER UDFØRES

Joh. Reitzel & Co.

MURERMESTRE

Frederiksværk

Telefon 49 og 587

✱

Baade til Jul og til Nytaar,
ja, Aaret rundt, De faar
altid fine Varer hos LARSEN:
Flæsk og Kød, Paalæg og Farsen —
aldrig forgæves hos os De går!

Sv. Erik Larsens

Slagter- og Viktualieforretning

Strandvej 17 . Frederiksværk . Telf. 254

Premier IS

Aug. Højrup

FREDERIKSVÆRK . TELEFON 269

ARNE HENRIKSEN

Tømremester — Maskinsnedkeri

Karsemose

Telefon Frederiksværk 97

Ogsaa alt vedrørende Sommerhuse

GRAND HOTEL
FREDERIKSVÆRK

Telf. 8

— De er altid velkommen i vor Hyggerestaurant —

R. og V. A. HANSEN

Se den nye Dreng-Afdeling

Aage Løkke

FREDERIKSVÆRK

Telefon 345 — en god Forbindelse i Tøj

Osvald Kraft

Smedie og Maskinværksted
Havnevej - Frederiksværk

Centralvarme og Oliefy

Telefon 422 og 366

Statsautoriseret Revisor
Carl Johansen

Vesterbrogade 19 København V Telefon Hilda 250

træffes **stadigvæk** den første Fredag i hver Maaned
i Frederiksværk paa Frederiksværk Bogtrykkeri fra
Kl. 10-12 og efter Aftale. Telefon Frederiksværk 285.

CHR. OLSEN

Tømremester
Maskinsnedkeri
Nørregade 52
Frederiksværk
TELEFON 131

Frederiksværk

Bogtrykkeri

Etableret 1924

ALF JENSEN
GODTHAABSVEJ 4A
TELEFON 285*

OIL-O-MATIC

Oliefy

sejrer stort ude i Verden

Frederiksværk Smede- og Maskinværksted
W. Larsen . Tlf. Fr.værk 95 og 467 . Fredens Allé 7

Tlf. Nr. 2 og 288

HOTEL FREDERIKSVÆRK

~ ~ Torvet ~ ~

Alle Værelser med Toilet, Bad og Telefon
Vore smukke Lokaler anbefales til større og mindre Selskaber

Kan bedre Mad laves — laver vi den

Nordahl Pedersen

Sv. Aa. Olsen & Co.

Blikkenslagere . Aut. gas- og vandmestre

INSTALL. AF W.C. OG BADEANLÆG
AUTOMATISKE PUMPEANLÆG OG ELEKTR. VAND-
VARMERE . OLIEFYR

Nørregade 47, Frederiksværk

Telefon 585

Poul **LIEBERKIND**

Telefon * 17

**Gennem Generationer det rigtige Indkøbssted for gode
Manufakturvarer af enhver Art**

Den
RIGTIGE

Ur- og Guldsmedeforretning

S. P. Løkke & Søn

URMAGER OG GULDSMED
FREDERIKSVÆRK

TLF. 286

HARALD KØRSGAARD PETERSEN Slagter- og Viktualieforretningen

Strandvej 96, Frederiksværk (ved
Staalvalseværket) - Telefon 626

*Prøv vor hjemmelavede Medister,
den er lavet af Flæsk og ikke af Klister.*

All: vore Varer er gode, friske og delikate.

Een Gang Kunde — altid Kunde.

MIMOSA Jernbanegade 14 (WERNER JENSEN)

Frederiksværk . Telefon 234

Frukt . Grønt . Blomster

Vagn Nielsen

STATSAUT. SKIBSMÆGLER
FREDERIKSVÆRK

Telegram-Adresse: »Neslein« . Telefon 185

NØRREGADE 24

TLF. 64

H. ANDREASEN FREDERIKSVÆRK

ISENKRAM - GLAS - PORCELEN - UDSTYR - SPORT

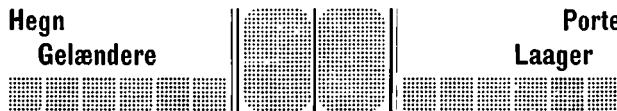
Stort Udvalg i Julegaver til hele Familien

Den gamle Smedie

J. THISTEN-NIELSEN
Frederiksværk - Tlf. 556

Hegn
Gelændere

Porte
Laager

Alt i Kleinsmedearbejde

H. Nobel
NOBEL

TØMMERHANDEL

FREDERIKSVÆRK

TELF. *70

**TRÆLAST
BYGNINGSARTIKLER
BETONVARER**

Brdr. A. og P. Møller

aut. Installatør

GODTHAABSVEJ

Tlf. Frederiksværk 415

—
LYNGBLIK

Tlf. Liseleje 476

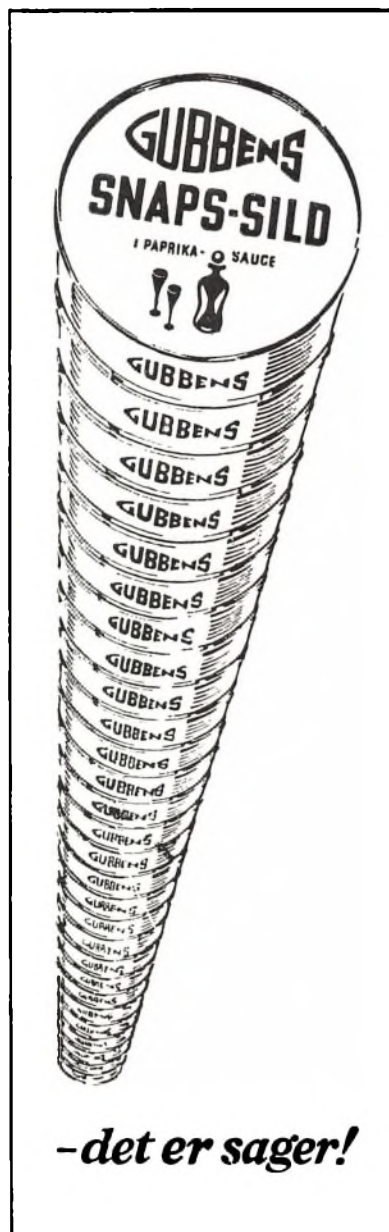
**Køb Deres
Gasolie - Diesolie
Petroleum**

i

Hundested Kulimport A/S

◆ Telf. Hundested 200 - Frederiksværk 200 ◆

Overalt i Nordsjælland

-det er sager!

**SIGURD HENRIKSEN
TØMRERMESTER**

„Solbakken“, Kregeme, Telefon Ølsted 137

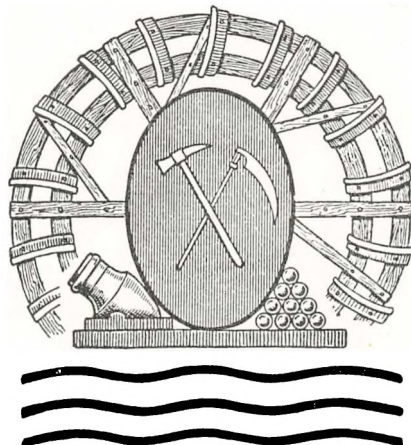
Alt vedrørende Tømmer- og Snedkerarbejde
Nyt saavel som Reparationer

:: Herunder ogsaa alt vedrørende Sommerhusbyggeri ::

Tilbud og Overslag uden Forbindende

HÆRENS KRUDTVÆRK FREDERIKSVÆRK

JAGTPATRONER

AKTIESELSKABET

HILLERØD OG OMEGNS BANK

Slotsgade 16 . Hillerød

Telefon 1300

Aktiekapital og Reserver Kr. 5.400.000

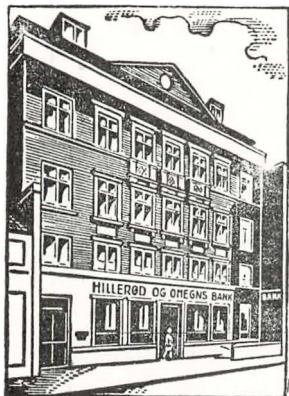
Stiftet 1898

*

Lån ydes mod Pant i saavel By- som Landejendomme

Indskud modtages paa Bankbog

Filialer: Fredensborg, Græsted, Skævinge

DRONNINGHOLM

Tlf. Frederiksværk 229

Skønneste Beliggenhed ved Arresø
Prøv vor billige, men 1. Kl.s Frokost
og Kaffe med hjemmebagt
Mådkurve kan medbringes

Kai B. Christiansen

MURERMESTER

TLF. 262

LISELEJE

Telefon Liseleje
210 og 220

HOTEL
"BIRKEGAARDEN"

Asserbo
pr. Frederiksværk

Moderne Værelser med varmt og koldt Vand hele Aaret
SMUKKE SELSKABSLOKALER
Have-Terrasse

Hver Dag Aaret rundt nystegte Frederiksværk-Aal

Henny og Bernh. Hansen

Grimstrup
Andels-Kartoffelmelsfabrik

pr. Ølsted

TELEFON ØLSTED 15

★

KAMOS MINUT KARTOFFELMOS

HELSINGE *B*OGHANDEL

P. Schwartz Sørensen

TELEFON 1
OSTERGADE 19

*

Viggo Jørgensen

Handelsgartner

Vestergade 3 :: HELSINGE :: Tlf. 223 - 201

BLOMSTER - GRØNT - FRUGT

Smukke Buketter og Sammenplantninger
Største Udvalg i Julekranse.

*Til Hverdag og Fest
faar De bedst
alt i baade varmt og koldt -
gør derfor Holdt*

HOS

Slagtermester Jacob Lyng Madsen

Østergade 17 HELSINGE Telefon 34

Kød - Flæsk - Paalæg

FIN KVALITET ~ STORT UDVALG

*Alle Slags
Tryksager*

C. NORDLUNDES BOGTRYKKERI (Oswald Terkelsen)
Slotsgade 3 . Hillerød . Tlf. 175 . Privat 1250 . Giro 38370

**En dejlig
Fornemmelse**

*er det at modtage Kunder, som
vi har leveret Møbler til for mere end en
Menneskealder siden, og som nu kom-
mer med deres Børnebørn for
ogsaa at købe til dem, naar
de skal til at sætte Bo!*

Den Fornøjelse har vi jævnligt, og det vilde næppe ske, hvis ikke de selv og deres Børn havde været glade for det, de har faaet fra
BORELLA-HANSEN & Co.
i »Det gamle Hus« paa Torvet i Hillerød

Telefon 598

TAG OGSAA OM VINTEREN

med

Frederiksværkbanen

★ ★ ★

EFFO

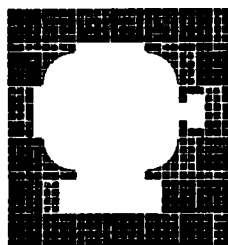
Andelselskabet
Elektricitetsforsyningen
for Frederiksværks Omegn

leverer Strøm til Lys, Kraft og Varme til følgende Sogne:

Torup, Melby, Kregme, Vinderød, Lille Lyngby, Strø, Græse, Sigerslevvester, en Del af Slangerup Landsogn og Tibirke og Ramløse Sand

OVER FØLGENDE TRANSFORMATORSTATIONER:

1. Hundested, 2. Lynæs, 3. Torpmagle, 4. Torup, 5. Melby,
6. Evetofte, 7. Vinderød, 8. Brederød, 9. Kregme, 10. Hundested
Havn, 11. Ullerup, 12. Strøllille, 13. Strø, 14. Sigerslevøster,
15. Sigerslevvester, 16. Græse, 17. Hørup, 18. Store Lyngby,
19. Meløse, 20. Hald, 21. Hundested Isværk, 22. Hundested
Motorfabrik, 23. Vinderød Enghave, 24. Støverled, 25. Hundested
Vandværk, 26. Asserbo, 27. Liseleje, 28. Tollerup, 29. Kikhavn,
30. Nødebo Huse, 31. Sverkildstrup, 32. Lynæs Vandværk,
33. Søndergade, Lynæs, 34. Vinderød By, 35. Auderødlejren,
36. Hvide Klint, 37. Lille Kregme, 38. Classens Dige,
39. Lindebjerg, 40. Lille Carlsminde, 41. Tibirke Sand,
42. Skovbo, 43. Asserbohus, 44. Carlsgave, 45. Lynæs Havn,
46. Pileallé, Hundested, 47. Hundestedgaard, 48. Karsemose
Overdrev, 49. Ramløse Sand, 50. Baghus

Gå i
SPAREKASSEN

*hele
familiens
pengeinstitut*

★

De er
ALTID
velkommen
i

Filialer:

Birkerød Sparekasse
Farum Sparekasse
Fredensborg Sparekasse
Hørsholm Sparekasse
Lillerød Sparekasse
Lyngby Sparekasse

AFDELINGER I:

Frederikssund	Hornbæk
Ganløse	Jægerspris
Gilleleje	Skibby
Græsted	Slangørup
Helsingør	Veksø

FREDERIKSBORG AMTS SPARE- OG LAANEKASSE

Hovedkontoret — Hillerød 3811 *

